

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN EVLİLİĞE YÖNELİK
İNANÇLARI ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI VE
ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALARI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Ayşe GÜMÜŞ KARADAŞ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Cengiz ŞAHİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
GENEL PSİKOLOJİ BİLİM DALI

AĞUSTOS 2022

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN EVLİLİĞE YÖNELİK İNANÇLARI
ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI VE ERKEN DÖNEM UYUMSUZ
ŞEMALARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Ayşe GÜMÜŞ KARADAŞ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
GENEL PSİKOLOJİ BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

AĞUSTOS 2022

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Ayşe GÜMÜŞ KARADAŞ

31.08.2022

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN EVLİLİĞE YÖNELİK İNANÇLARI ALGILANAN
EBEVEYN TUTUMLARI VE ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALARI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**
Yüksek Lisans Tezi

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Ağustos, 2022

ÖZET

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançları, algılanan ebeveyn tutumları ve erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubu Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi ve Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'nde okuyan ve çalışmaya gönüllü olarak katılan 652 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmada Kişisel Bilgi Formu, Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu, Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 ve Evlilik İlişkisi İnançları Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 26.0 programı kullanılmıştır. Araştırmanın analizlerinde t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançların cinsiyet, okunan üniversite ve anne baba eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur. Evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançlar ile kopukluk, zedelenmiş otonomi, yüksek standartlar ve diğeri yönelimlilik şemaları arasında pozitif yönde ve zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca annenin ve babanın reddedici ve aşırı koruyucu olarak algılandığı ebeveyn tutumları ile zedelenmiş otonomi, kopukluk, zedelenmiş sınırlar, yüksek standartlar ve diğeri yönelimlilik şemaları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Anneden algılanan duygusal sıcaklık tutumu ile zedelenmiş otonomi ve kopukluk şemaları arasında; babadan algılanan duygusal sıcaklık tutumu ile zedelenmiş otonomi, kopukluk ve diğeri yönelimlilik şemaları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Üniversite öğrencisi, beliren yetişkinlik, evlilik inançları, ebeveyn tutumları, erken dönem uyumsuz şemalar

Bilim Kodu : 116201

Anahtar Kelimeler : Üniversite öğrencisi, beliren yetişkinlik, evlilik inançları, ebeveyn tutumları, erken dönem uyumsuz şemalar

Sayfa Adedi : xiii + 101

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Cengiz ŞAHİN

**INVESTIGATING THE RELATIONSHIP BETWEEN UNIVERSITY STUDENTS'
BELIEFS TO MARRIAGE AND PERCEIVED PARENTAL ATTITUDES AND EARLY
MALADAPTIVE SCHEMAS**

M.Sc. Thesis

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

August, 2022

ABSTRACT

In this study, the relationship between university students' dysfunctional beliefs about marriage, perceived parental attitudes and early maladaptive schemas were examined. The study group of the research consists of 652 university students studying at Ankara Hacı Bayram Veli University and Kırşehir Ahi Evran University and participating in the study voluntarily. Sociodemographic Form, Egna Minnen Barndoms Uppfostran (s-EMBU-C), Young Schema Scale-Short Form 3 and Marriage Relationship Beliefs Scale were used in the study. SPSS 26.0 program was used in the analysis of the data. t-test, one-way analysis of variance (ANOVA) and Pearson correlation analysis were used in the analysis of the study. As a result of the research, it was found that dysfunctional beliefs about marriage differ statistically significantly according to gender, university and parental education level. It was found that there was a positive and weakly significant relationship between dysfunctional beliefs about marriage and disconnection, impaired autonomy, unrelenting standards, other-directedness schema domains. In addition, a positive and significant relationship was found between parental attitudes, in which parents are perceived as rejecting and overprotective, and impaired autonomy, disconnection, impaired limits, unrelenting standards, and other-directedness schema domains. Also it was found that there is a significant negative relationship between the emotional warmth attitude perceived from the mother and the impaired autonomy and disconnection schema domains; between the emotional warmth attitude perceived from the father and the impaired autonomy, disconnection and other-directedness schema domains.

Keywords: University student, emerging adulthood, marriage beliefs, parental attitudes, early maladaptive schemas

Science Code : 116201

Key Words : University student, emerging adulthood, marriage beliefs, parental attitudes, early maladaptive schemas

Page Number : xiii + 101

Supervisor : Prof. Dr. Cengiz ŞAHİN

TEŞEKKÜR

Öncelikle Yüksek lisans eğitimim sürecinde hem akademik hem de mesleki anlamda bana yol gösteren, özgür bir çalışma yapma fırsatı sunan ve bu süreçte desteklerini esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Cengiz ŞAHİN'e teşekkür ederim. Ayrıca tez savunma jürimde bulunan Doç. Dr. Hüdayar Cihan ve Dr. Öğretim Üyesi Esra Işık hocalarıma verdikleri geri bildirimler için teşekkür ederim. Akademik her türlü bilgi ve deneyimini benimle paylaşan, yol gösteren, özellikle tezimin istatistiksel analizlerinin yürütülmesi ve raporlanması konusunda emeği geçen, en zorlandığım zamanlarda sorularıma cevap bulmamı sağlayan ve kendi öğrencisiymişim gibi vaktini ayıran Öğr. Gör. Fatmatüz Zehra PEHLİVAN'a teşekkür ederim. Yüksek lisans sürecimin büyük bir kısmında araştırma görevlisi olarak birlikte çalıştığım Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi psikoloji bölüm başkanı Dr. Öğretim Üyesi Pelin Özgür POLAT'a hem ortaklaşa akademik çalışmalar yapmamıza, hem de tez sürecim boyunca ne zaman sorum olsa danışabilmeme, bilgi ve deneyimlerinden yararlanmama fırsat verdiği için teşekkür ederim. Ayrıca araştırma verilerini topladığım Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi ve Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'ndeki çalışmamı yürütmeme yardımcı olan hocalarıma ve çalışmama katılan tüm öğrencilere desteklerini esirgemedikleri için teşekkür ederim. Hayatımız boyunca aynı yollardan benzer şekillerde geçtiğimiz, bu nedenle de birbirimize, sıkıntılarımıza, sevinçlerimize en yakından tanık olduğumuz ve bu tez sürecinde de desteğini her daim yanı başımda hissettiğim canım arkadaşım Arş. Gör. Ayşe Betül ÇUFALI'ya teşekkür ederim. Yol arkadaşım, eşim Naim KARADAŞ'a tez süreci gibi uzun ve meşakkatli bir yolculukta, gerek tecrübesiyle gerek psikolojik desteğiyle bana eşlik ettiği için en kalbi duygularıyla teşekkür ederim. Yaşamımda sayısız emeği olan, geçirdiğim en güzel ve en zorlu süreçlerde yanımda olan, beni destekleyen, cesaretlendiren, haklarını ödeyemeyeceğim aileme ve dualarıyla manevi desteğini hiç bırakmayan anneanneme minnetlerimi sunarım. Son olarak bu günleri yaşattığı için Rabbime şükrediyor, kendime de bütün zayıflıklarım, zaafılarım, başarı ya da başarısızlıklarımınla birlikte bu zorlu süreci tamamladığım için teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR.....	xi
1. GİRİŞ	1
2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	13
2.1. Evlilik ve Evlilik İlişkisi	13
2.1.1. Evlilik İnançları.....	16
2.1.2. İşlevsel Olmayan İnançlar	19
2.1.3. Evlilik İlişkisinde İşlevsel Olmayan İnançlar	19
2.2. Ebeveyn Tutumları	21
2.2.1. Algılanan Ebeveyn Tutumları	22
2.3. Şema Kavramı	24
2.3.1. Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları	24
2.3.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Gelişimi	26
2.3.3. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Nitelikleri	27
2.4. Ebeveyn Tutumları, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Evliliğe Yönelik İnançlar İlişkisi.....	27
2.5. İlgili Araştırmalar	28
3. YÖNTEM.....	33
3.1. Araştırmanın Modeli	33
3.2. Çalışma Grubu	33
3.3. Veri Toplama Araçları.....	35
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	35
3.3.2. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği	35
3.3.3. Young Şema Ölçeği Kısa Form-3.....	36
3.3.4. Evlilik İlişkisi İnançları Ölçeği	37
3.4. Verilerin Toplanması.....	37
3.5. Verilerin Analizi	38
4. BULGULAR.....	41
4.1. Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnançlar, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Algılanan Ebeveyn Tutumlarının Tanımlayıcı Özellikleri	41

4.2. Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnançların Sosyodemografik Değişkenler Açısından İncelenmesi	42
4.2.1. Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnançların Cinsiyet Açısından İncelenmesi	42
4.2.2. Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnançların Öğrencilerin Yaşı Açısından İncelenmesi	43
4.2.3. Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnançların Öğrencilerin Okuduğu Üniversite Açısından İncelenmesi	44
4.2.4. Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnançların Öğrencilerin İlişki Durumu Açısından İncelenmesi	45
4.2.5. Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnançların Öğrencilerin Anne ve Baba Eğitim Düzeyi Açısından İncelenmesi	46
4.2.6. Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnançların Anne Baba Birliktelik Durumu Açısından İncelenmesi	49
4.3. Algılanan Ebeveyn Tutumları, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnançlar Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi	50
5. TARTIŞMA	55
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	69
KAYNAKLAR	73
EKLER	87
ÖZGEÇMİŞ	96

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1. Katılımcıların Sosyodemografik Bilgilerine İlişkin Sıklık ve Yüzdelik Değerleri	34
Tablo 2. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Tanımlayıcı Özellikleri	41
Tablo 3. Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnanç Puan Düzeylerinin Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları	42
Tablo 4. Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnanç Puan Düzeylerinin Öğrencilerin Yaşlarına Göre Ortalama, Standart Sapma Değerleri	43
Tablo 5. Öğrencilerin Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnanç Puan Düzeylerinin Yaşlarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	44
Tablo 6. Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnanç Puan Düzeylerinin Öğrencilerin Okuduğu Üniversiteye Göre t Testi Sonuçları.....	44
Tablo 7. Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnanç Puan Düzeylerinin Öğrencilerin İlişki Durumuna Göre t Testi Sonuçları.....	45
Tablo 8. Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnanç Puan Düzeylerinin Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeyine Göre Ortalama, Standart Sapma Değerleri.....	46
Tablo 9. Öğrencilerin Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnanç Puan Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	47
Tablo 10. Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnanç Puan Düzeylerinin Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeyine Göre Ortalama, Standart Sapma Değerleri.....	48
Tablo 11. Öğrencilerin Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnanç Puan Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	48
Tablo 12. Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnanç Puan Düzeylerinin Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre t Testi Sonuçları	49
Tablo 13. Algılanan Ebeveyn Tutumları, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnanç Puan Düzeyleri Arasındaki İlişki.....	51

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1. Evlilik Paradigması Çerçevesi	17

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
KAET-Ç	Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu
YŞÖ-KF3	Young Şema Ölçeği Kısa Form-3
EİİÖ	Evlilik İlişkisi İnançları Ölçeği
KŞ	Kopukluk Şeması
ZOŞ	Zedelenmiş Otonomi Şeması
ZSS	Zedelenmiş Sınırlar Şeması
YSS	Yüksek Standartlar Şeması
DYŞ	Diğeri Yönelimlilik Şeması

1. GİRİŞ

Yaşam boyunca insanlar arasında birtakım yakın ilişkiler kurulmaktadır. Üniversite yıllarını içerisine alan beliren yetişkinlik döneminde yakın ilişkiler içerisinde olan romantik ilişkilerin, önceki gelişim dönemlerine göre daha ciddi anlamlar taşıdığı söylenebilir. Bu dönemde bireyler, eş seçimi gibi hayatlarında temel değişikliklere sebep olacak kararlar alabilmektedir. Kişinin seçeceği eş, evliliğinin nasıl olmasını istediğiyle ilgili beklentileri, evliliğe yönelik sahip olduğu tutumları ve evlilik hakkındaki düşüncelerine göre şekillenebilmektedir. Medya araçları, kültürel aktarımlar, ilişki deneyimleri, aile yaşantıları, anne baba tutumları kişilerin ilişki inançlarını erken dönemde ve ileriki yaşam dönemlerinde etkileyebilmektedir. Bu nedenle kişilerin algıladıkları ebeveyn tutumları, erken dönem uyumsuz şemaları ve evliliğe yönelik inançları arasında bir ilişki olacağı tahmin edilmektedir.

İnsan, yaşamı süresince belirli özelliklerle tanımlanan çeşitli gelişim dönemlerinden geçmektedir. Üniversite yılları genellikle 18-25 yaş aralığındaki bireylerin öğrenim gördüğü bir dönemdir. Gelişim psikolojisinde 18-25 yaş aralığı ergenlikten yetişkinliğe uzanan süreç, beliren yetişkinlik dönemi olarak kavramsallaştırılmaktadır (Arnett, 2000; 2006; 2007a). Sanayileşmiş toplumlarda yaşanan değişimle birlikte yetişkinliğin başlangıcını gösteren aşamalar daha geç yaşlarda oluşmaya başlamıştır. Ne ergenlik özellikleri sonlanmış ne de yetişkinliğin sorumlulukları üstlenilmiştir. Bu dönemdeki bireyler, eğitim hayatının sonlanması, iş bulma, ayrı bir eve yerleşme, evlenme, çocuklu bir aile kurma gibi yetişkinliğin belirleyici aşamalarını tam olarak gerçekleştirmemişlerdir (Atak, Tatlı, Çokamay, Büyükpabuşcu ve Çok, 2016). Ayrıca yetişkinlik rollerine sahip olduklarına dair kanıtlar tam anlamıyla bulunmamaktadır (Arnett, 2000). Bununla birlikte beliren yetişkinlik dönemi kendine has özellikleriyle birlikte kendinden önceki ve sonraki gelişim dönemlerinin özelliklerini de taşımaktadır (Tanner, 2006). Beliren yetişkinlik dönemini ergenlik döneminden ayıran beş özellik tanımlanmakta ancak bu özelliklerin yetişkinlik döneminde de sürdürüldüğü ifade edilmektedir. Bu beş özellik: Aşk ve iş konularında kimlik arayışı ve kararsızlık, kendine odaklanma, ergenlik ve yetişkinlik arasında bir aralıkta hissetme ve birçok umut ve beklenti taşıyan olasılıkların bulunması olarak sıralanmaktadır (Arnett, 2014). Bunun yanı sıra bu gelişim dönemindeki bireyler için

romantik ilişkiler kurmak, hayatlarını devam ettirecekleri ve çocuk sahibi olmayı istedikleri kişiyi seçmek olarak algılanmaktadır (Arnett, 2007b). Üniversite yıllarında yaşanan romantik ilişkilerin daha ileri dönemlerde edinilecek ilişkileri etkilediği bilindiğinde (Furmann, 2002; Cui ve Fincham, 2010), bu etkinin evlilik ve eş seçimi konularında olacağı düşünülebilir. Yavuzer (2004), eş seçiminin üç aşamadan oluştuğunu ve bunlardan ilkinin kişinin kendini tanıması, ikincisinin ise evlenmeyi düşüneceği kişide olmasını istediği özellikler olduğunu vurgulamaktadır. Bireyler kendilerini tanıma ve tanımlama sürecinde, ileriye dönük olarak seçecekleri eşlerin sahip olması gereken özellikleri de kurgulamaktadır.

Romantik ilişkiler sevgi, saygı, ilgi gibi duygusal ihtiyaçları karşılamaının yanı sıra, evlilik aracılığıyla toplumun temel yapıtaşı olan ailelerin kurulmasını sağladığı için insan hayatında önemli bir yere sahiptir. Evlilik, kültürden kültüre birtakım farklılıklar barındırmasına rağmen evrensel olarak sürdürülen, tercih edilen ve devlet tarafından yasal bir şekilde onaylanan bir ilişki çeşididir (Tarhan, 2010). Üniversite döneminde birçok birey iş ve eş seçimi yapmakta, evlilik gibi hayatının önemli kararlarını vermektedir. TÜİK (2021) verileri kadınların ortalama 25.1, erkeklerin ortalama 27.9 yaşında evlendiklerini göstermektedir. Bu verilere bakıldığında beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin romantik ilişkilerini, önceki gelişim dönemlerine kıyasla daha ciddi ilişkilere dönüştürme eğilimi gösterdikleri, evliliği düşünmeye başladıkları ve evliliğe yönelik düşünceler geliştirdikleri tahmin edilmektedir.

Bireyin hayatında evleneceği kişinin seçimi kadar evliliğe yüklenen anlam ve evlilikten beklentiler de önemlidir. Çünkü bir kişi eşini seçerken aslında evlilik hayatında görmek istediği davranışlara uygun ve bu davranışları gerçekleştirebilecek özelliklere sahip bir eş arayışına girmektedir. Gerçekçi beklentiler ve kadın ile erkeğin beklentilerinin uyuşması evlilik kalitesini belirleyen bir etmendir (Tarhan, 2010). Evlilik öncesinde bireyler, evliliğe yönelik farklı beklentilere sahip olabilmekte ancak çiftler eş seçimi konusunda gerçekçi olmayan inanç ve beklentilere sahip olduklarında hayal kırıklığı yaşanabilmektedir (Larson ve Holman, 1994). Eşlerin dünya görüşü, hayata bakış açısı, kültürel değerleri, inanç biçimi, aile değerleriyle ilgili bakışı farklılaştıkça evlilik beklentileri de farklılaşmakta ve uyumu yakalamak zorlaşmaktadır (Tarhan, 2010). Bununla birlikte eş seçimi kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Örneğin; Batı toplumlarında eş seçimi ve evlilik kararı iki kişinin hür

iradeleriyle gerçekleşen bir durumken, bazı diğer toplumlarda ailelerin daha baskın olduğu ve kök ailenin sahip olduğu fikirlerin esas alındığı durumlar söz konusudur. Nitekim üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışmada (Özgüven, 2014), evlilik ve eş seçimi ile ilgili bilgilerin hangi kaynaklardan alındığı sorusuna verilen cevaplarda biri de aile çevresi olmuştur. Dolayısıyla bireylerin evlilik ve eş seçimi konusundaki düşüncelerinde, ailenin değer ve yargılarının önemli bir kaynak olduğu düşünülmektedir.

Evlilik inançlarının literatürde farklı karşılıkları bulunmakta ve evlilik inançlarının neye karşılık geldiği konusunda farklı görüşler olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalarda tutum, değer, inanç, biliş, görüş, algı, beklenti gibi kavramların birbirleri yerine kullanıldığı bilinmektedir (Willoughby, Hall ve Luczak, 2015). Evli olmakla ve evlenmekle ilgili kişilerin sahip olduğu inançlar, evlilik paradigması altında kavramsallaştırılmıştır. İlişki inançlarında olduğu gibi evlilik inançlarının da işlevsel olmadığında kişi için zorlayıcı olacağı düşünülmektedir.

Geleneksel toplumlarda romantik ilişkilere dair gelişen inançlar iyi bir evlilik ilişkisinde bulunması beklenen özellikler temelinde oluşmaktadır (Tosun ve Yazıcı, 2021). Evliliğin bilişsel yönüne odaklanan araştırmalar ise evlilik doyumunu incelerken evlilikteki beklenti ve inançların önemini vurgulamakta ve evlilik çatışmalarının nedenlerinden birinin de işlevsel olmayan inançlar olduğunu belirtmektedir (Eidelson ve Epstein, 1982; Epstein, Baucom, ve Rankin, 1993). Bireyler önceden kurdukları ilişkilerden, deneyimlerinden, çevrede gözlemlediği ilişkilerden ve zihinsel temsillerden yola çıkarak bir ilişkiden ne beklediğine, ideal eş ve ilişki standartlarına uygun olarak ilişkilere yönelik birtakım inançlar geliştirmektedir (Sullivan ve Schwebel, 1995). İlişki inançları, işlevsel ve işlevsel olmayan çeşitleriyle birlikte, bireylerin ideal bir ilişkiden beklediklerini ifade etmektedir (Eidelson ve Epstein, 1982). Bu inançlar, gerçeği yansıttığında, kişisel gelişimi artırıyor ve kişinin diğer kişilerle ilişkilerinde uyumu artırıyorsa yararlı olduğu düşünülmektedir (Hamamcı ve Çoban, 2010). Öte yandan işlevsel olmayan ilişki inançları abartılı, katı, gerçekçi olmayan, mutlak değişmesi zor inançlar olarak tanımlanmaktadır (Ellis, 1986).

Yakın ilişkilerde kendini gösteren işlevsel olmayan ilişki inançlarının nasıl geliştiği çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Bu inançların oluşumunda bağlanma kuramı temel

bir zemine oturmuş ve erken dönemdeki ilişkilerin insan gelişimine etkileri tartışılmaya başlanmıştır. Kişinin yaşadığı deneyimler ilişkiye ve eşe dair beklentilere, ideal ilişki ve eş tanımında olması gereken özelliklere, eş seçimlerine, neyin doğru neyin yanlış olduğuna dair algılara temel oluşturmaktadır. Genelde sosyal ilişkilere, özelde ise romantik ilişkilere yönelik inançlar; kişilik özellikleri, kültürel kabuller, dini tutumlar, ebeveyn çocuk ilişkileri, sosyalleşme süreci, kitle iletişim araçları, ilişki deneyimleri ve tecrübeleri, akranların ya da benzer özellikteki bireylerin gözlenmesi sonucu oluşmaktadır (Solmuş, 2010). Geçmişten getirilen bütün bu deneyimler kişinin ilişki algısı, beklentileri ve eş seçimi gibi konulara temel oluşturmaktadır. Bireyler ilk aileden getirdiği ilişki modellerini benimsemekte ve aynı zamanda ebeveynlerinde gördüğü eş ilişkisini ve ebeveyn tutumlarını özümseyerek ilişkilerine taşımaktadır (Şen, 2015).

İlişkiler hakkındaki inançların ciddi birliktelikler kurulmadan önce şekillendiği bilinmektedir (Willoughby, 2010). Ayrıca ilişki inançlarının bireylerin erken çocukluk döneminde kurdukları etkileşimlere uygun olarak geliştiği (Roediger, 2015) ve büyüme döneminde edinilen hatalı öğrenmelerin de işlevsel olmayan düşüncelerin temelini oluşturduğu düşünülmektedir (Beck, 2001). Nitekim bağlanma kuramında bağlanma figürleri ile olan etkileşim sonucunda birtakım temsiller geliştiği, bu temsillerin kişilerarası ilişkiler için yol haritası sunduğu ve bireylerin yakın ilişkilerdeki beklentilerini, inançlarını ve duygularını etkilediği ortaya koyulmuştur (Bowlby, 1969; 1980). Bilişsel modelde bireyin algı ve çıkarımlarının dünya görüşü şeklinde altta yatan daha geniş çaplı şemalarla şekillendiği düşüncesi (Dattilio, 2005) bağlanma kuramını desteklemektedir.

Şemalar yaşamı değerlendirmemizde, diğerlerine karşı fikirlerimizde ve kişiler arası ilişkilerimizde gözlük misali rol oynadığı için bireyin yaşamındaki en önemli olaylardan biri olan evlilik ile ilgili inançlarını şekillendirmesi beklenmektedir. Bilişsel terapide şemalar bilginin işlenmesindeki, deneyim ve beklentilerin yorumlanmasındaki önyargıları belirlemektedir (Beck, 2002). Şema kavramının temelleri bağlanma kuramına dayandırıldığı için şemalar, bağlanma biçimlerinin göstergesi olarak kabul edilmektedir (Safran ve Segal, 1996). Ayrıca şemaların literatürde; içsel çalışan modeller (Bowlby, 1969), kişilerarası şemalar (Safran, 1990),

kendilik şemaları (Horowitz, 1991), ilişki modelleri (Mitchell, 1988) ve erken dönem uyum bozucu şemalar (Young, 1993) terimleriyle de yer aldığı görülmektedir.

Zaman içerisinde şema kavramının anlamı genişletilerek, erken dönemde çeşitli olumsuz yaşantılar sonucu temel ihtiyaçların bakım veren kişiler tarafından sağlıklı bir şekilde giderilmemesiyle, uyumsuz şemaların geliştiği belirtilmiştir (Young, Klosko ve Weishaar, 2003). Erken dönemde karşılanması gereken ihtiyaçlar; güvenli bağlanma, bireysel denetim sağlayabilme, istek ve ihtiyaçlarını dile getirebilme, sağlıklı bir kimlik inşası, kendiliğindenlik ve oyun oynama olarak ifade edilmektedir (Young vd., 2003). Bu ihtiyaçların sağlıklı şekilde giderilememesi sonucu oluşan şema terapi modelinin sunduğu beş şema alanı (kopukluk ve reddedilmişlik, zedelenmiş özerklik ve performans, zedelenmiş sınırlar, diğeri yönelimlilik, aşırı tetikte olma ve bastırılmışlık) altında toplam on sekiz şema (terk edilme/istikrarsızlık, güvensizlik/suistimal edilme, duyguları bastırma, kusurluluk/utanma, sosyal izolasyon/yabancılaşma, bağımlılık/yetersizlik, hastalıklar ve tehditler karşısında dayanıksızlık, iç içe geçme/gelişmemiş benlik, başarısızlık, hak görme/büyüklik, yetersiz özdenetim, boyun eğicilik, kendini feda, onay arayıcılık, karamsarlık, duygusal yoksunluk, yüksek standartlar/aşırı eleştiricilik, cezalandırıcılık) tanımlanmaktadır (Young vd., 2003). Kopukluk ve reddedilmişlik şema alanı kişinin ihtiyaçlarının yerine getirilemeyeceğiyle ilgili beklentisi olarak ifade edilebilmekte ve bu temel şema alanıyla ilgili olarak bireylerde güven duyamama, duygusal yoksunluk çekme, terk edilme, utanç ve sosyal yabancılaşmaya yönelik inançlar oluşabilmektedir (Young vd., 2003). Zedelenmiş özerklik ve performans şema alanındaki kişi, çevresindekilerden ayrışamayacağı ile ilgili düşüncelere sahiptir ve bu kişilerde incinebilir olma, yetersizlik, iç içe olma ve başarılı olamamaya ilişkin inançların gelişmesi muhtemeldir (Young vd., 2003). Zedelenmiş sınırlar şeması altında kişi kendi sınırlarını korumakta güçlük yaşamaktadır ve bu şema alanı altında üstünlük, yetersiz öz disiplin şemaları gelişebilmektedir. Diğeri yönelimlilik şema alanı kişinin kendinden çok başkalarının istek ve ihtiyaçlarını önemsemesi olarak tarif edilmekte ve bu şema alanındaki kişilerin kendini feda, boyun eğicilik ve kabul-onay arayıcılık inançlarına sahip olabileceği öne sürülmektedir (Young vd., 2003). Son olarak aşırı tetikte olma ve bastırılmışlık şema alanında kişiler, mutlu olamamak pahasına etraflarında olan her şeyi kontrol etmeye, duygu ve düşüncelerini baskılamaya çalışmaktadır ve bu şema alanı altında kişilerin karamsarlık, yüksek standartlar-

eleştirelilik, cezalandırıcılık, duyguları bastırma inançları geliştirebilecekleri düşünülmektedir (Young vd., 2003).

Dattilio (2005), bireylerin ebeveynleri tarafından yetiştirilmelerine ve genel aile hayatına yönelik olmak üzere iki farklı şema kümesine sahip olduklarını vurgulamaktadır. Bu şemalar, bireylerin aile ortamında sergileyecekleri tepkileri belirlemekte ve çocuk yetiştirme tutumlarına aktarılmaktadır. Böylelikle çevre, kişisel deneyimler ve bireysel algılarla birlikte aile şeması gelişmektedir. Erken dönem uyumsuz şemaların temel oluşturduğu işlevsel olmayan düşünceler çocukluk dönemindeki hatalı öğrenmeler yoluyla edinilmekte (Beck, 2001), ileriki dönemlerde sosyal çevreyle birlikte gelişme ve sürdürülme eğilimi göstermektedir. Çoğunluğu anne baba olmak üzere bakım veren kişilerle etkileşim şemaların gelişiminde rol oynamaktadır (Harris ve Curtin, 2002). Nitekim literatürde erken dönem uyumsuz şemalarla birlikte ebeveyn tutumlarının incelendiği sıkça görülmektedir.

Evliliğe yönelik inançları etkileyen farklı bir değişkenin de ebeveyn tutumları olduğu düşünülmektedir. Çocuğun aile dinamikleri bir bakıma çocuğun erken dönemdeki yaşam dinamiklerini oluşturduğu için şemaların gelişiminde, sosyal çevre içerisindeki en büyük rol anne babaya aittir (Young vd., 2003). Anne ve babanın çocuk yetiştirme tutumlarının şemalar üzerinde etkili olduğu bilinmektedir (Young, 1994). Erken dönem uyum bozucu şemaların oluşmasının temelinde yatan birtakım ebeveyn özellikleri vardır ki, bu özellikler kimi zaman kuralcı, küçümseyici, kötümser, duygusal anlamda yoksunluk çektiren, cezalandırıcı, sömüren ve istismar eden olabileceği gibi kimi zaman da aşırı koruyucu, koşullu sevgi gösteren, başarılı olmaya aşırı önem veren, ihmalkâr, endişeli, esnek olmayan, hislerini göstermemeye gayret eden şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Young ve Klosko, 1994). Ebeveyn tutumlarına dair çok sayıda sınıflandırma olmasına rağmen bu çalışmada, Arrindell, Sanavio ve Aguilar (1999) tarafından sınıflandırılan ebeveyn tutumları incelenmekte ve bu ebeveyn tutumları aşırı koruyucu, reddedici ve duygusal sıcaklık boyutlarını içermektedir. Ebeveynlerin çocuğa karşı olan tutumları, çocuğun tüm dünyaya yönelik algısı üzerinde rol oynamaktadır. Bu nedenle yaşamın erken dönemlerinde şemaların temel oluşturduğu algılanan ebeveyn tutumlarının kişiler arası ilişkileri etkilemesi beklenmektedir.

Literatürde üniversite öğrencilerinde ilişki inançlarının çalışıldığı pek çok çalışma bulunmaktadır (Gizir, 2013; Saraç, Hamamcı ve Güçray, 2015; Karabacak ve Çiftçi, 2015). Bununla birlikte evlilik inançlarına dair yapılan çalışmalar, ilişki inançlarına dair çalışmalara göre sayıca azdır. Genellikle üniversite öğrencilerinin romantik ilişki inançları, evli bireylerin ise ilişki inançlarının incelendiği görülmektedir. Türk örneğinde üniversite öğrencilerinde evliliğe yönelik inanç ölçeğinin geliştirilmesi (Kızıl ve Nazlı, 2018) sonrasında evlilik inançlarına yönelik çalışmalar yaygınlaşmaya başlamıştır. Bununla birlikte evlilik tutumları, evlilik ve aileyi anlamlandırma biçimleri (Baş ve Cengiz, 2018), üniversite öğrencileri gözünden evlilik (Keldal, 2021), evlilik ve aileye ilişkin görüşler (Deniz ve Aydemir, 2021), eş seçimi ve evliliğe ilişkin görüşler (Kılıç, Kaygusuz, Bağ ve Tortumluoğlu, 2007), evliliğe bakış açısı ve evlilik beklentileri (Keldal, 2021), evlilik mesajları ve evliliğe ilişkin tutumlar (Şahin, 2019) gibi evlilik inançlarına benzer çalışmalar bulunmaktadır. Evlilik inançlarının ise literatürde romantik ilişki kalitesi (Seven, 2019), evlilik doyumu (Sığırcı, 2010), eş seçimi (Keldal ve Karadaş, 2021), erken dönem uyumsuz şemalar ve benlik farklılaşması (Tönbül ve Kocayörük, 2021), yaşam doyumu (Moss ve Willoughby, 2018) gibi değişkenlerle bir arada incelendiği görülmüştür. Ayrıca bireylerin yaşamını zorlaştıran, romantik ilişkilerdeki fonksiyonel olmayan inançların, ilişkiden alınan doyum (Sarı ve Korkut Owen, 2016), ilişkisel benlik tutumları (Bilir, 2016), romantik kıskançlık (Utkan, 2016) değişkenleriyle incelendiği görülmüştür. Akılcı olan ilişki inançlarının ilişki uyumunu ve ilişkiden alınan doyumu arttırmasına karşın, akılcı olmayan inançların ilişkinin kalitesini düşürerek tam tersi etki gösterdiği bilinmektedir (Sullivan ve Schwebel, 1995).

Anne baba tutumları ile evlilik ilişkisinin bir arada çalışıldığı farklı çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalarda algılanan anne baba tutumlarının eş seçimi (Doğru, 2017), eş seçimindeki sınırlandırıcı inançlar (Korkulu, 2019), bağlanma (Sümer ve Güngör, 1999; Majidova ve İpek, 2020), yakın ilişki yaşantıları (Parlak ve Sarkın, 2021) gibi değişkenlerle incelendiği görülmüştür. Bir başka çalışmada ise ebeveynlerin birbirleriyle olan ilişkisindeki algılanan tutumlar ile romantik ilişkilerdeki gerçekçi olmayan inançların evlilikteki rol beklentileri üzerinde etkisi olup olmadığı incelenmiştir (Tosun ve Yazıcı, 2021).

Literatürde erken dönem uyumsuz şemaların evlilik ilişkisiyle birlikte incelendiği sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Erken dönem uyumsuz şemaların, benlik farklılaşma düzeyleriyle birlikte evlilik inançları (Kocayörük ve Tönbul, 2021), evlilik doyumu (Chay, Zarei ve Pour, 2014; Dumitrescu ve Rusu, 2012), ilişki doyumu (Yiğit ve Çelik, 2016), evlilik uyumu (Salari, Hatami ve Mojtabaie, 2015), boşanma (Yousefi, Etemadi, Bahrami, Ahmadi ve Fatehi, 2010) değişkenleriyle birlikte ele alındığı görülmüştür.

Literatürde algılanan ebeveyn tutumları ile erken dönem uyumsuz şemaların bir arada ele alındığı araştırmalar mevcuttur. Örneğin Muris (2006), çocuk yetiştirme davranışlarının bağımlılık hariç bütün şema alanlarını yordadığını ifade etmiştir. Ayrıca mevcut araştırmayla ilgili olarak gençlerin ebeveynlerini görme biçiminin erken dönem uyumsuz şemalar ve depresyon gibi psikolojik rahatsızlık semptomları ekseninde incelendiği çalışmalar (Harris ve Curtin, 2002) da mevcuttur. Bir başka çalışmada olumsuz ebeveyn tutumlarından reddetme, kontrol, kaygı puanlarındaki yüksekliğin ve düşük düzeyde duygusal sıcaklığın, şemalardan alınan yüksek puanlarla ilişkili olduğu bulunmuştur (Gör, Yiğit, Kömürcü ve Şenkal Ertürk, 2017).

Literatürde değişkenlerin ikili şekilde ve farklı değişkenlerle ilişkilerinin yer aldığı çalışmalar olmasına karşın evlilik ilişkisi inançları, algılanan ebeveyn tutumları ve erken dönem uyumsuz şemaların birlikte incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak benzer çalışmalar arasında evli bireylerin evlilik uyumlarının, algılanan ebeveyn biçimleri, uyum bozucu şemalar ve şemaların sürmesini sağlayan başa çıkma tepkileri açısından ele alındığı bir çalışma (Tunçel, 2019) yer almaktadır.

Ebeveyn çocuk etkileşimleri ve romantik ilişkiler arasındaki bağlantının araştırıldığı çalışmalarda genç yetişkinlik dönemine odaklanılmaktadır. Daha çok genç yetişkinlik döneminde ön plana çıkan romantik ilişkilerde işlevsel olmayan düşüncelerin, ilk ailedeki yaşantılarla ve anne babanın ilişkisiyle şekillendiği öne sürülmektedir (Amato ve Booth, 2001). Benzer şekilde yeni başlayan yakın bir ilişkideki sergilenecek tutum ve davranışların ailedeki yaşam deneyimleriyle şekillendiği (Cui, Wickrama, Lorenz ve Conger, 2010) bilinmekte ve o nedenle incelenmesi gerekmektedir. Ailedeki deneyimlerin evliliğe yönelik inançlar ve yeni kurulacak ilişkideki tutum ve davranışlar üzerinde rol oynayacağı beklenmektedir. Bu açıdan bakıldığında erken dönem uyumsuz şemaların hem ilk aile deneyimleriyle geliştiği hem de evliliğe

yönelik inançlar üzerinde etkili olduğu tahmin edilmektedir. Literatürde evli bireylerin ilişki inançlarının ya da üniversite öğrencilerinin romantik ilişki inançlarının incelendiği çalışmalar mevcuttur ancak üniversite öğrencilerinin evliliğe dair işlevsel olmayan inançlarına odaklanan çalışmalar sınırlıdır. Literatürde ebeveyn tutumları ve şema kavramlarının birlikte ya da farklı değişkenlerle ele alındığı çalışmalar mevcuttur ancak evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançların ebeveyn tutumları ve şemalar ile ele alındığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle yapılacak çalışmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın genel amacı, üniversite öğrencilerinin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançları, algılanan ebeveyn tutumları ve erken dönem uyumsuz şemaları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Aynı zamanda bu çalışmada, öğrencilerin evlilik ilişkisi inançları ölçeğinden aldıkları puanların çeşitli demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaca yönelik olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Alt Problemler

1. Üniversite öğrencilerinin evliliğe yönelik inançlar, algılanan ebeveyn tutumları ve erken dönem uyumsuz şemalar ölçeklerinden aldıkları puan düzeyleri nedir?
2. Üniversite öğrencilerinin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançları;
 - 2.1. Cinsiyet
 - 2.2. Yaş
 - 2.3. Üniversite
 - 2.4. İlişki durumu
 - 2.5. Anne ve baba eğitim düzeyi
 - 2.6. Anne ve babanın birliktelik durumudeğişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançlar ile algılanan ebeveyn tutumları ve erken dönem uyumsuz şemalar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Araştırmanın Önemi

Evliliğe yönelik inançlar, bireylerin evlilik kararı almalarında ve bireysel iyilik hallerinde önemli etkiye sahiptir. Aile, toplumun temeli olmakla birlikte evlilik ilişkisi sayesinde bir araya gelmekte ve böylelikle toplumun devamını sağlamaktadır. TÜİK (2021) verilerine göre boşanma oranları artmakta ve evlenme yaşı giderek yükselmektedir. Bu veriler ışığında sağlıklı evlilik ilişkisine başlama ve ilişkiyi sağlıklı bir şekilde yürütmeye rol oynayan etkenlere yönelik araştırmalara duyulan gereksinim artmaktadır. Evlenmeden önce çiftler gerçekçi olmayan inanç ve beklentilere sahip olduğunda bu beklentiler nedeniyle hayal kırıklığı yaşamaktadır (Larson ve Holman, 1994). Evlilik ilişkisinde karşılanamayan beklentiler ve kadın ile erkeğin beklentilerinin uyuşmaması (Tarhan, 2010) gibi etkenlerle boşanma gerçekleşebilmektedir. Boşanma oranlarındaki artış insanların evlilik konusunda çekimser kalmalarında ve evliliği ertelemelerinde rol sahibidir (Kılıçaslan, 2004). Evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançların evlilikten alınan doyumunu düşürdüğü (Eidelson ve Epstein, 1982) göz önünde bulundurulduğunda evliliğe dair inançların oluşumunda etkili faktörleri bilmek önemlidir. Bu nedenle bu çalışma evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançlar üzerinde etkisi olduğu tahmin edilen algılanan ebeveyn tutumları ile erken dönem uyumsuz şemaların ilişkisini incelemektedir. Böylelikle bu çalışmanın evlilik ve eş seçimi konusunda danışmanlık veren uzmanlar, aile terapistleri, üniversitelerin Psikoloji Uygulama ve Araştırma Merkezleri ile Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Merkezlerinde çalışanlar, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından geliştirilen Evlilik Öncesi Eğitim Programını hazırlayan ve bu konuda eğitim verecek uzmanlar, evlilik hazırlığı yapan çiftler ve öğrenciler ile yakın temasta olan kişi ve aileler için fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Sayıtlar

Araştırma katılımcılarının ölçeklere verdikleri cevapların kendi düşüncelerini yansıttığı varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu çalışma Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi ve Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'nde 2021-2022 eğitim öğretim yılında öğrenim gören üniversite öğrencileriyle yürütülmüştür. Araştırma bu ve benzer özellikteki öğrenciler ile sınırlıdır.

Tanımlar

Ebeveyn tutumu: Anne ve baba olmak üzere iki ebeveynin de çocuklarını yetiştirirken çeşitli gelişim alanlarındaki ilerlemelerini belirleyecek; belli durumlara karar verme eğiliminde oldukları olumlu olumsuz tepkilerdir (Yavuzer, 1998).

Erken dönem uyumsuz şema: Çocuklukta başlayıp ergenlik dönemi boyunca gelişen ve yaşam boyu süregelen kişinin kendine ve çevreye yönelik düşüncelerini belirleyen, ilişkiler üzerinde olumsuz etkileri bulunan ve bu nedenle de işlevsel olmayan, içselleştirilen, kalıplaşmış örüntülerdir (Young ve Klosko, 1994).

Evlilik İnancı: Bireyin evlilik kurumu ile ilgili genel inançları ya da kişinin kendi mevcut veya gelecekteki evliliği ile ilgili sahip olduğu belirli inançlarıdır (Willoughby, Hall ve Luczak, 2015).

İşlevsel olmayan inanç: Mantıklı ve somut geçerliliği olmayan ancak gerçekmiş gibi kabul edilen dogmatik içerikli ve kişide yıkımlara sebep olan düşünce örüntüleridir (Türküm, 2003).

2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Evlilik ve Evlilik İlişkisi

Evlilik tarih boyunca bütün toplumlarda önemini koruyan ve uzun bir geçmişi olan bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal hayatla birlikte doğan ve gelişen evlilik, toplumu meydana getiren en küçük yapı birimi olan ailenin inşa edilmesini sağlamaktadır. Aynı zamanda neslin devamıyla birlikte insanların toplum içerisinde var olmalarını ve kendilerini gerçekleştirmelerini sağlamaktadır. Evlilik, gelişimsel süreç içerisinde bireyin birçok ihtiyacını karşılayabileceği, toplum içerisinde istenilen bir birliktelik çeşididir.

Evliliğin birbirine benzeyen birçok tanımının yapıldığı görülmektedir. Evlilik, yapısı itibariyle aile kurmak ve bu kurulan birliktelikle birlikte nesillere dayanan bir hayat sürmek amacıyla iki bireyin birbirleriyle ve o ilişkiden meydana gelecek çocuklara karşı sorumluluklarını yerine getirmek için sözleştikleri, tüm toplumlarda görülen bir ilişki olarak bilinmektedir (Saxton, 1982). Özügurlu (1990) ise evliliği; ilgi, istek ve ihtiyaçlar yönünden birbirinden farklı olan, farklı yetişmiş iki bireyin hayatlarını birleştirmek, aile kurmak, çocuk yapmak ve büyütmek için birlikte karar verilen ve toplumun onayıyla ortaya çıkan bir sözleşme ve cinsel ihtiyaçların toplumun onay verdiği şekilde karşılıklı olarak doyuma ulaştırıldığı bir kaynaşma olarak tanımlamaktadır. Evliliğin birçok tanımı yapılmış olmakla birlikte Şahin (2019), bu tanımları toparlayarak evliliği tanımlamıştır. Bu tanıma göre evlilik, bir kadın ve erkeğin birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılamak, içinde yaşadıkları aile ve toplumun gerekliliklerini yerine getirmek, güvenceye sahip olmak ve hayatı birlikte paylaşmaya gönüllü olarak yasalara uygun şekilde hayatlarını birleştirdikleri ve buna da evlilik sözleşmesiyle resmiyet kazandırdıkları birlikteliktir. Ayrıca Sungur (2017) evliliği, bağ kurma ihtiyacının yasak ve sosyal anlamda onay alarak giderildiği gönüllü bir organizasyon olarak tanımlamaktadır.

Biyolojik, psikolojik ve sosyal olmak üzere farklı ihtiyaçları giderme arzusunun bireyleri evliliğe yöneltmekte olduğu görülmüştür (Woody ve Woody, 1973). İnsanlar cinsel doyum sağlanmasıyla biyolojik ihtiyaçlarını, güven ve dayanışmanın kurulması ve toplumda yer edinilmesiyle sosyal ihtiyaçlarını, sevmek ve sevilmeyle birlikte psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak için evlenmektedir (Özgüven, 1997). Evlenme nedenleri ve evliliğin anlamının kişiden kişiye değişiklik göstermesiyle birlikte bir

araştırmada insanların evlenmeye yönelik motivasyonları beş başlık altında toplanmıştır (Eekelaar, 2007). Bu sınıflandırmaya göre insanlar, toplumsal uyumu sağlamak, birlikteliğin sosyal çevreye ilan edilmesi, duyulan sevgi ve bağlılığın ifade edilmesi, karşılıklı güven ve iş birliği içerisinde çocuk sahibi olmak ve kişilerin yasal ya da ekonomik bir çıkar sağlaması gibi amaçlarla evlenmektedir.

İnsanın yaşam döngüsünde bir aşama olan evlilik, bireylerin ait olma, sevme sevilme, cinsellik, üretkenlik ve çocuk sahibi olma gibi amaçlarına ulaşabilmelerine fırsat tanımaktadır (Özabacı ve Erkan, 2014). Aynı zamanda evlilik, gelirin artmasıyla birlikte bireyleri ekonomik olarak rahatlatmakta, iş bölümüyle birlikte yaşam kolaylığı sağlamakta ve fiziksel ve psikolojik anlamda iyiliklerini arttırmaktadır. Mutlu bir evlilik ilişkisi çeşitli faydalar sağladığı gibi eşlere birtakım sorumluluklar da yüklemektedir. Her şeyden önce eşler birbirlerine karşı sorumludur. Birlikte bir hayatı paylaşmak ve evlilik ilişkisiyle eşler arasında kurulan bağ, içinde bulunulan topluma ve bu ilişkiden doğacak çocuklara karşı sorumluluk gerektirmektedir. Nitekim evlilik ilişkisi, hem eşlerin birbirinden hem de toplumun bu ilişkiden beklenti içinde olduğu şahsına münhasır bir yapısı olan, sosyokültürel normlarla oluşturulan resmi bir birlikteliktir (Kızıldağ, 2019).

Toplumun özelliklerini yansıtan en temel birim olarak kabul edilen aile, evlilik bağıyla kurulmaktadır. Ailenin kurulması, temel bir ihtiyaç olan cinselliğin sağlıklı yaşanması, soyun devamı, toplumun gelenek ve görenek gibi kabullerinin aktarılması ve toplumdaki faaliyetlerin düzenlenmesi gibi işlevleri yerine getirmektedir (Özgüven, 2014). Sağlıklı ailelerin kurulması sağlıklı bir toplum inşa edilmesini sağlamaktadır. Ailelerin sağlıklı bir ilişkiye sahip olup olmadıklarının bir göstergesi de evlilik ilişkisinin değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle evlilik, aile ve toplum birbiriyle iç içe kavramlardır. Evlilik toplumun bir ürünü olduğu için kültürden ayrı düşünülememekte ve içinde bulunduğu kültüre göre farklılık gösterebilmektedir (Sezen, 2010).

Kültürel normlar ve cinsiyet eşitliği konusunda toplumda yaşanan değişimler birçok alanda olduğu gibi evlilik müessesesini de etkilemiş ve evliliğe yüklenen anlam, evlilikten beklentiler değişime uğramıştır. Aile ilişkileri, ataerkil toplum düzeninin öneminin azalması, kadının iş hayatına girmesiyle aile içerisindeki statüsünün yükselmesi gibi etkenlerle yeniden şekillenmiştir (Bayer, 2013). Yaşanan

değişikliklere ve boşanma oranlarındaki artışa rağmen evlenme isteğinin devam etmesi kültürümüzde evlilik ve ailenin bütün toplumlarda olduğu gibi varlığını koruduğunu göstermektedir.

Evlilik, içerisinde bulunduğu toplumun kültürel değerlerine bağlı olarak farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Fakat toplumumuzda anne baba inanç ve değerlerinin kültürel yapılanmalar olarak toplumsal değerlere kıyasla çocuklar üzerinde daha çok etkisinin olduğu gözlenmektedir (Kağıtçıbaşı, 1998). Kültürel yapılanmalar, bireysel ve toplulukçu kültürler olarak ele alınmakta ve toplulukçu kültürlerin bir özelliği olarak anne baba ve çocuğun birbirlerine bağlı olduğundan ve bu kültürde yetişen çocukların ebeveynlerinden bağımsız karar almasının zor olduğundan bahsedilmektedir (Kağıtçıbaşı, 1998). Bu bakımdan toplulukçu kültürlerde ilişkiselliğin, bireyci kültürlerde özerkliğin ön planda olduğu söylenebilir. Bireyci kültürlerde kişilerin kendi özgür iradeleri, fikirleri önemslenmekteyken, toplulukçu kültürlerde birey toplum içerisinde bir bütünün parçası olma özelliği taşımakta, benliğinde kültürel yapılanmaların izleri görülmekte ve kişinin düşünce ve tercihlerinde önem verdiği insanların fikirleri etkili olmaktadır (Wasti ve Eser Erdil, 2007). Sanayileşmenin etkisiyle Türk toplumundaki aile yapısında yaşanan değişikliği Kağıtçıbaşı (2005) birbirine duygusal olarak bağlı bulunan aile modeli ile açıklamaktadır. Buna göre, kişiliklerin bağımlı olmaktan çıkıp ilişkiler içerisinde daha özerk bir yapıya doğru gelişmekte olduğu ve ailedeki kişilerin sosyal ve duygusal anlamda birbirlerine bağılıyken maddi anlamda bağımsız olduğu ifade edilmektedir (Kağıtçıbaşı, 2010). Böylelikle bireylerin hem özerk hem ilişkisel benlikleri korunmakta hem de bireylerin duygusal bağılıklarının sürmesi şartıyla kendi tercihlerini yapması ve seçimleri konusunda özgür davranması desteklenmektedir.

Evlilik, her toplumun kültürüne bağlı olarak değişik özellikler gösteren ve farklı şekillerde anlamlandırılan bir yapıdır. Evlilik sürecindeki ilk adım olan eş seçiminde dahi kimin söz sahibi olduğu, kararı kimin vereceği, evlilik yaşı, evlenme şekli, toplumdan topluma ve aynı toplum içerisinde farklı yerleşim, eğitim, gelir seviyesine sahip olan insanlar arasında farklılık gösterebilmektedir (Türkarlan ve Yurtkuran, 2007). Bununla birlikte evlilik zaman içerisinde değişime uğrayarak eşin belirlenmesi, ilişkideki bireysellik, cinselliğin adil bir şekilde yaşanması ve benzeri konularda daha bağımsız bir yapıya dönüşmekte, çiftler evlilikte daha kontrolcü bir yapı sergileyerek

evlilik ilişkisinde gösterecekleri davranışlara evlilik öncesinde karar vermeye ihtiyaç duymaktadır (Tutarel Kışlak, 1999).

2.1.1. Evlilik İnançları

İnsan hayatında okul, meslek, eş seçimi gibi kritik kararlar vermesi gereken süreçler bulunmaktadır. Eş seçimini etkileyen birçok faktör bulunmakla birlikte bir insanın eş seçiminden önce evlenip evlenmemeye yönelik bir kararının olması gerekmektedir. Ayrıca evlilik olgunluğuna ulaşmış her gencin evlilik öncesi dönemde kendi kimliğini tanıması, eş adayının özelliklerini bilmesi, evlilik ve aile ilişkisine dair beklentilerinin ne olduğu konusunda fikrinin olması önem arz etmektedir (Kalkan ve Ersanlı, 2008). Böylelikle kişi, hem kendine uygun hem de evlilikte beklentilerini karşılayabilecek bir eş seçimi yapacak ve umduğu evlilik ve aile ilişkisine sahip olabilecektir.

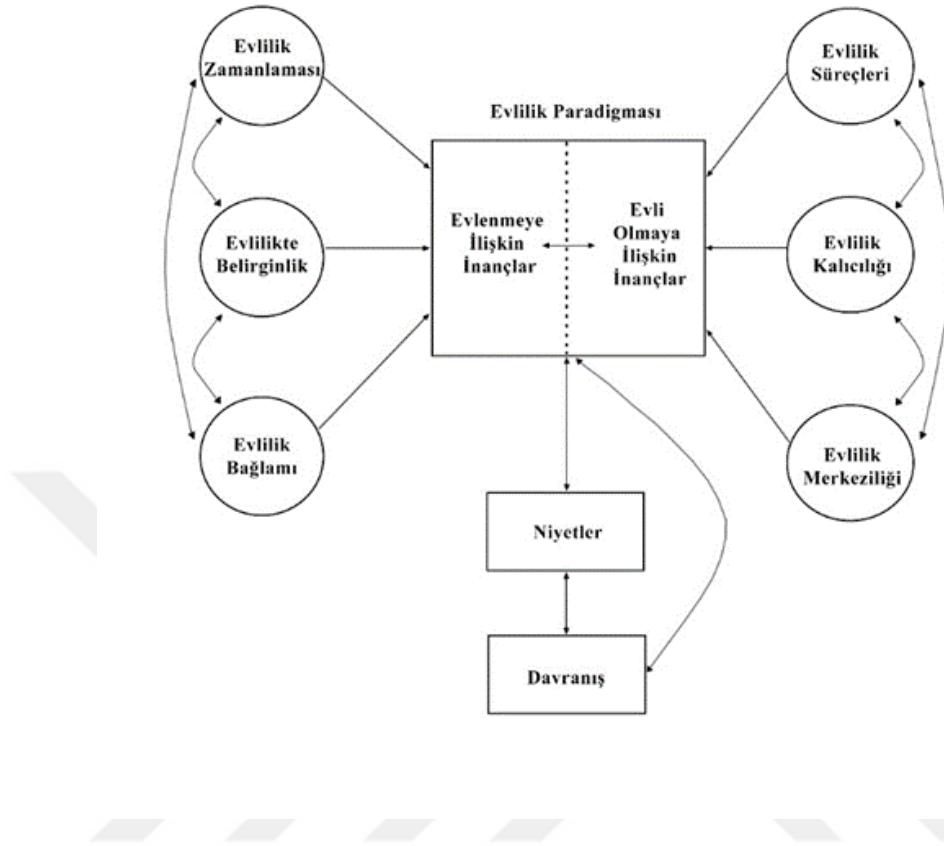
Eş seçiminde aranan kriterlerin yanı sıra eş adayının düşünceleri de önem arz etmektedir. İlişki kurmadan önce bireyler ilişkinin nasıl olması gerektiğine dair kurallara ve beklentilere sahiptirler (Sprecher ve Metts, 1999). Eşte aranan kriterlerle birlikte, bireylerin evlilik ilişkisine yönelik inançlarının, evlenecekleri kişinin belirlenmesinde önemli olduğu görülmektedir (Baucom ve Epstein, 1990). Diğer yandan eş seçiminde bireylerin gerçekçi olmayan düşüncelere sahip olmasının evlilik kararını kısıtladığı bilinmektedir (Larson, 1992). Evlilik kararı, evlenecek olan çiftlerle birlikte onların yakınlarını, bu evlilikten doğacak çocukları ve bireyden topluma geniş bir alanı etkileyeceği için üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir karardır. Bununla birlikte, evliliğe yönelik gerçekçi olmayan düşünceler ve mitlerin evlilik ilişkisinde zorlayıcı etkileri bulunmaktadır (Satan ve Kaplener, 2021).

Gençlerin evlilikle ilgili düşüncelerinin ve inançlarının anlaşılması noktasında, Evlilik Ufku (Carroll, Willoughby ve Badger, 2007) ve Evlilik Paradigması (Willoughby vd., 2015) adlı iki kuram öne sürülmüştür. Evlilik Paradigması kuramında hangi bireysel, ailesel ya da kültürel faktörlerle evlilik inançlarının oluştuğu üzerinde durulmuş ve kavramsal bir çerçeve sunulmuştur. Yapılan çalışmalarda evlilik inancı olarak ifade edilmek istenen şey konusunda bir karmaşa olduğu görülmüştür. Willoughby (2010), evlilik tutumu teriminin çok farklı yapıları kapsadığını ifade etmiştir. Hall (2006) ise, evliliğin ne anlama geldiğine dair kişinin genel algısına odaklanıldığını işaret etmiştir. Aralarında birtakım kavramsal farklılıklar olmakla birlikte tutum, değer, inanç, biliş kavramları da geçmiş çalışmalarda birbirinin yerine kullanılmıştır. Evlilik inançlarını

tutum olarak nitelendirmek en yaygın yaklaşım olmasına rağmen tutumun psikolojide belirli bir kişiye karşı olumlu veya olumsuz eğilimi ifade etmek için kullanıldığı endişesinden dolayı, inanç kelimesinin tutum, değer, inanç, biliş kavramlarının hepsini kapsadığı için kullanılması daha uygun görülmüştür. Bu kuramda ise, evlilikle ilgili inanç sisteminin tamamını tanımladığı için paradigma kelimesi kullanılmıştır. Evlilik paradigması terimiyle kişinin evlilik kurumu hakkındaki ortak inançları, teorik idealleri ve soyut anlamda evlilik ilişkisine dair inançları kastedilmektedir.

Evlilik Paradigması kuramı, her bireyin aile, arkadaşlar ve daha geniş kültürle etkileşimler yoluyla evlilik kurumuna yönelik kişisel bir anlam geliştirdiğini ileri sürmektedir. Dolayısıyla kişinin bireysel evlilik paradigmasının evliliğin daha geniş kültürel yorumlarının bir sonucu olduğu düşünülmektedir. Evlilik paradigmasındaki boyutlar hakkında çeşitli görüşler sunan bilim insanları olmakla birlikte, mevcut çerçeve için temel oluşturan görüş, Hall (2006) tarafından evliliğin anlamları üzerine yapılmıştır. Burada evliliğe ilişkin bireylerin sahip olduğu beklenti, inanç ve değerlerin temel bir evlilik anlamını yansıttığı görülmüş ve sonuçta bireylerin evliliğe dair birbiriyle örtüşen birçok inanca sahip olabileceği görüşü dile getirilmiştir.

Bu model evlilik kurumuna ve gelecekteki ilişki seçeneklerine dair inançlara odaklanırken, Carroll vd.'nin (2007; 2009) yaptıkları çalışmalar, evlilik öncesi bireylerin evliliği hayat amaçlarında hangi konuma koyduklarına odaklanmaktadır. Öne sürdükleri Evlilik Ufku Teorisi evliliğin zamanlaması, evliliğe verilen genel önem ve bireylerin evliliğe hazır olma kriterleri olmak üzere üç boyutta bir dizi inanç olarak kavramsallaştırılmıştır.

Şekil 1. Evlilik Paradigması Çerçevesi (Willoughby, Hall ve Luczak, 2015).

Şekil 1’de görüldüğü gibi mevcut Evlilik Paradigması (Willoughby vd., 2015) ise iki görüşten de ipuçları taşımakta ve hem evlenmeye hem de evli olmaya dair inançları içermektedir. Burada önemli olan bir nokta da medeni durumun inanç kategorisini göstermediğidir. Örneğin; evli bir kişinin evlenmeye ilişkin inançlara sahip olabilmesi gibi evli olmayan bir kişi de evli olmaya dair inançlara sahip olabilmektedir. Evlilik paradigmasının önerdiği modelde evlilikte belirginlik, evlilik zamanlaması, evlilik bağlamı, evlilik süreçleri, evlilik kalıcılığı ve evlilik merkeziliği olmak üzere altı boyutta evlenmeye ve evli olmaya dair inançlar kavramsallaştırılmıştır. Bu araştırmada kullanılan Evlilik İlişkisi İnançları ölçeğinde ele alınan evlilik inançlarının çoğunlukla evlilik bağlamı boyutunda değerlendirildiği düşünülmektedir. Evlilik bağlamı boyutu ise, hangi bireysel, ilişkisel ve kültürel bağlamda evliliğin gerçekleşmesi gerektiği hakkında eş seçimi ve kişisel hazır olma hakkındaki inançlar dahil olmak üzere, bir bireyin sahip olduğu inançları ifade etmektedir.

2.1.2. İşlevsel Olmayan İnançlar

İnsan davranışını anlamaya çalışan araştırmalar insanların ‘‘olaylardan değil de olaylara verdikleri anlamdan etkilenirler’’ düşüncesinden yola çıkarak bilişsel terapinin temellerini atmışlardır (Özcan ve Çelik, 2017). Bilişsel yaklaşıma göre duygu ve davranışlar onları meydana getiren düşüncelerden etkilenmektedir. Birçok psikolojik rahatsızlığın oluşmasında gerçeğe uygun olmayan, çarpıtılmış, işlevsel olmayan düşüncelerin etken rol oynaması (Dağ ve Gülüm, 2013), işlevsel olmayan inançları araştırmayı gerektirmiştir. İşlevsel olmayan inanç, mantıklı ve somut bir geçerliliğe sahip olmamasına rağmen gerçek gibi kabul edilen, dogmatik içerikli ve kişide çeşitli zararlara yol açan düşünce kalıpları olarak tanımlanmaktadır (Türküm, 2003).

Düşünme yanlışları farklı şekillerde isimlendirilmektedir. Akılcı olmayan inanç (Ellis, 1986), bilişsel çarpıtma (Beck, 1967) bunlardan bazılarıdır. Farklı isimleri olmasına rağmen ikisinin de ortak yönü bu düşüncelerin işlevsel olmamasıdır. Çoğunlukla gerçek dışı, çarpıtılmış beklenti, varsayım ve standartlardan oluşmaktadır. Bireylerin bu tür işlevsel olmayan inançlara sahip olması gerçeklik algısını yitirmesi ve olayları doğru değerlendirememesiyle ilişkili bulunmaktadır. İşlevsel olmayan inançların temelinde hatalı öğrenmeler yer almaktadır (Beck, 2001). Erken yaşam dönemlerinde edinilen bu hatalı öğrenmeler kişilerarası ilişkilerde birbirine benzeyen tecrübelerle pekişmektedir (Türkçapar, 2012).

Evliliğin bilişsel yönüne odaklanan araştırmalar işlevsel olmayan inançların evlilik ilişkisini etkilediği sonucuna ulaşmış ve bu inançları çalışmaya başlamışlardır (Baucom, Sayers ve Sher, 1990). Akılcı olmayan ilişki inançları kişinin kendisi, çevresi ve ilişkisi hakkında herhangi bir gerçekliğe sahip olmayan, çarpıtılmış, dogma ve değişmez yapılar şeklinde tanımlanmaktadır (Ellis, 1986). Ayrıca bu inançlar ilişkiye ve partnere yönelik katı düşüncelerden oluşmakta ve bireylerin ilişki beklentilerinde ve ilişkiye yönelik değerlendirmelerinde önemli bir rol oynamaktadır (Eidelson ve Epstein, 1982).

2.1.3. Evlilik İlişkisinde İşlevsel Olmayan İnançlar

Romantik ilişkilerin nasıl algılandığı ve bir romantik ilişkiden nelerin beklendiği, kişileri ilişkinin nasıl olması gerektiğine yönelik bir görüş sahibi yapmaktadır. İlişkiye yönelik algı ve beklentiler olarak gelişen bu görüş, ilişkiyi ilişki inançları temelinde

yönlendirmektedir. İnsanlar bütün sosyal ilişkilerinde olduğu gibi romantik ilişkilerde de; kişilik özellikleri, kültürel kabuller, dini kurallar, medya, ebeveyn çocuk ilişkileri, erken yaşam deneyimleri, geçmişteki ilişki deneyimleri ve bireye benzeyen özellikteki kişilerin gözlenmesi sonucu birtakım inançlar geliştirmektedir (Solmuş, 2011).

Kişinin evlilik kararı almasında ve eş seçiminde evliliğe dair inançları ve işlevsel olmayan düşünceleri önemli bir etkidir (Aydın ve Demir, 2017). Nitekim hem partnerlerin birbirlerine hem de ilişkilerine olan işlevsel olmayan inançları, başarısız bir evliliğin nedeni olarak gösterilebilmektedir (James, Hunsley ve Hemsworth, 2002). Bunu da ilişki kalitesini düşürerek evlilikten alınan doyumunu azaltarak ve çiftler arasındaki anlaşmazlıkları arttırarak gerçekleştirdiği görülmüştür (Fincham ve Bradbury, 1993). Evliliğin bilişsel yönünü inceleyen araştırmalar, düşünce ve inançlara odaklanmışlardır. Bunu yaparken işlevsel olmayan inanç (Eildeson ve Epstein, 1982), rasyonel olmayan inanç (Ellis, 1986), bilişsel çarpıtma (Beck, 1988) gibi kavramlar kullanılmıştır. Kişinin kendisine, eşine ve ilişkisine yönelik gerçekçi olmayan düşünceleri ilişkilere yönelik işlevsel olmayan inançlardan sayılabilmektedir. Bununla birlikte ilişki inançlarının; kişilerin zihinlerinde oluşan ve sahip olmayı istedikleri ideal ilişki kriterleri, yaşanan durumların sebep ve sonuçlarına dair değerlendirmeler, yaşanacaklara karşı tahminler ve ilişkinin yapısına yönelik varsayımlar içerdiği düşünülmektedir (Baucom, Epstein ve Lataillade, 2002). Evlilik ilişkisi inançları ise evliliğe dair algı, beklenti ve varsayımlardan oluşmaktadır.

Evlilik ilişkisi literatürde genellikle evlilik kalitesi, evlilik doyumunu, evlilik uyumu kavramlarıyla birlikte incelenmektedir. Bir ilişkiye ve partnere dair sahip olunan işlevsel olmayan düşüncelerin ise, o ilişkiden alınan doyumunu ve ilişki kalitesini olumsuz yönde etkilediği bilinmektedir (Fincham ve Bradbury, 1993). Ayrıca işlevsel olmayan ilişki inançlarının partnerlerin birbirine karşı bağlılığını ve güvenini etkilediği de düşünülmektedir (Epstein ve Eidelson, 1981). Evlilik ilişkisini etkileyen etmenler olarak inanç, beklenti, varsayım, bilişsel çarpıtma, yükleme ve standartlar çoğunlukla araştırmalarda ele alınan bilişsel kavramlar olmaktadır. Yapılan araştırmalarda, eşlerin birbirlerinin olumsuz özelliklerine odaklanma oranlarının artmasında, eşler arasında anlaşmazlıklar yaşanmasında ve romantik ilişkilerin bitmesi gibi sonuçlarla karşı karşıya kalınmasında, işlevsel olmayan romantik ilişki

inançlarının rolü olduğu saptanmıştır (Metts ve Cupach, 1990; Medora, Larson, Hortaçsu ve Dave, 2002).

2.2. Ebeveyn Tutumları

Bireyin içerisinde doğduğu aile ve evladı olduğu anne baba, evlilik ilişkisini gördüğu, sosyalizasyonun oluştuğu ilk yer olması sebebiyle önem arz etmektedir. Köken ailelerde karşılaşılan deneyimlerin bireylerin dünyaya bakışı üzerinde etkisi bulunmaktadır (Riggio ve Fite, 2006). Anne babaların çocuk yetiştirirken sergiledikleri tutumlar çocukların yetişkinlik döneminde yakın ilişkilerde kendi tutum ve davranışlarını geliştirmelerinde yol gösterici olmaktadır (Kaya, Bozaslan ve Genç, 2012). Ayrıca çocukluk döneminde edinilen aile deneyimlerinin bireylerin evlilik, aile yaşantısı ve duygusal ilişkiler konusundaki beklenti, tutum ve davranışlarına temel oluşturduğu düşünülmektedir (Ganong, Coleman ve Brown, 1981). Sonuç olarak bireyin evliliğe yönelik inançları üzerinde ailesinde gördüğu ebeveyn tutumlarının etkisi olduğu söylenebilir.

Bütün ebeveynler çocuklarının nasıl biri olacaklarına ve onlarda görmek istediği davranışlara yönelik beklentilere, çocuklarına vermek istediği birtakım değerlere ve ideallere sahiptir. Bu idealler doğrultusunda çocuklarını yetiştirmek için birçok yöntem denemektedirler. Örneğin; ebeveynler inanç ve değerlerini gerek açıklayarak gerekse yaşayarak çocuklarına aktarırlar, çocuklarının çevrelerini kendi amaçlarını destekleyecek biçimde oluştururlar ve ister istemez çocuklarına rol model olurlar. Bu süreç içerisinde ebeveynlerin benimsedikleri davranışlar ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarını oluşturmaktadır. Dolayısıyla anne baba tutumlarını anne babaların çocuklarını yetiştirirken sergiledikleri davranış kalıpları olarak tanımlamak mümkündür. Yavuzer (1998) ise, anne baba tutumlarını, anne ve babaların çocuklarını yetiştirme sürecinde çocuklarının gelişimini kişilik, sosyal ve psikolojik gibi çeşitli yönlerden etkileme durumu olan belli durumlara karar verme eğiliminde oldukları olumlu ya da olumsuz tepkiler olarak tanımlamaktadır. Ayrıca anne baba tutumu kavramı anne babanın bir özelliği olarak da kabul edilmektedir (Darling ve Steinberg, 1993).

Anne baba davranışlarının bireyler üzerindeki farklı etkileri, anne baba tutumları konusunda sınıflandırmalar yapmayı gerektirmiştir. En kapsamlı ve bilinen sınıflandırma Baumrind (1966)'ın üçlü sınıflandırması olmuştur. Baumrind (1966),

anne babaların çocuklarına gösterdikleri tutumları demokratik, otoriter ve hoşgörölü olarak adlandırmıştır. Sonrasında Baumrind'in öne sürdüğü model geliştirilerek sınıflandırmaya ihmalkar ebeveyn tutumu da eklenmiş (Maccoby ve Martin, 1983) ve sonuçta dörtlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Dörtlü yapıdaki anne baba tutumlarını oluştururken duyarlılık ve talepkarlık boyutlarına göre sınıflandırmalar yapılmıştır (Doğruyol ve Yetim, 2019). Bu modele göre, hem duyarlılık hem talepkârlık yüksekse ebeveynlerin demokratik, talepkârlık boyutu yüksekken duyarlılık boyutu düşükse otoriter, talepkarlık boyutu düşük duyarlılık boyutu yüksekse şımartan izin verici, hem talepkarlık hem duyarlılık düşükse de ihmalkar izin verici ebeveyn olarak adlandırıldığı görölmektedir.

2.2.1. Algılanan Ebeveyn Tutumları

Ebeveynler çocuklarını yetiştirirken belli tutumlar sergilemektedir. Gösterilen davranışlar kadar çocukların bu davranışları nasıl algıladığı da önem arz etmektedir. Anne baba tutumlarıyla birlikte yetiştirilme tarzlarının zihinsel temsillerinin de çocuklar üzerinde etkili bulunmasıyla (Main, Kaplan ve Cassidy, 1985) birlikte, algılanan ebeveyn tutumları terimi araştırılmaya başlanmıştır. Algılanan ebeveyn tutumu dendiğinde yetişkinlerin, çocukluk dönemlerinde kendilerini yetiştirirken anne babalarından algıladıkları ebeveyn davranışları anlaşılmaktadır. Tamamen objektif olarak çocuklukta sergilenen davranışlar bilinemese bile, anne babaların gerçekten sergiledikleri tutumlar ile çocukların o tutumları nasıl algıladığı birbiriyle ilişkili bulunmuştur (Lewis, 2000). Ayrıca ebeveyn tutumlarında olduğu gibi ebeveyn tutumlarına ilişkin algılar da tutarlı bir şekilde çeşitli psikolojik bozukluklarla ilişkili bulunmuştur (Cüre ve Gökler Danışman, 2015). Algılanan ebeveyn tutumları terimi ile yetişkinlerin çocuklukta ebeveyn tutumlarına ilişkin algıları araştırmalara konu olmaktadır.

Literatür incelendiğinde anne baba tutumlarına dair pek çok sınıflandırma olduğu görölmüştür. Bu çalışmada ise aşırı koruyuculuk, reddedicilik ve duygusal sıcaklık boyutlarından oluşan algılanan ebeveyn tutumları incelenmektedir. Aşırı koruyuculuk, çocukların güvenliğinden endişe duyan, aşırı sahiplenici, kontrol edici bir tutuma; reddedicilik, eleştirici ve sürekli yargılayan, kabulün olmadığı soğuk bir tutuma; duygusal sıcaklık ise şefkatli, değerli hissettiren, kabul edici ve destekleyici bir tutuma denk gelmektedir (Dirik, Yorulmaz ve Karancı, 2015).

1. Duygusal sıcaklık

Ebeveynliğin sıcaklık boyutu ebeveynlerin kabul ve ret davranışlarıyla şekillendirilmektedir (Eryavuz, 2006). Ebeveyn kabulünün hissedildiği durumlarda anne baba tutumlarının duygusal sıcaklık boyutunun yüksek olması beklenmektedir (Dirik vd., 2015). Ebeveyn kabulü; sıcaklık, şefkat, güven, temel ihtiyaçların karşılanması, bakım ve rahatlığın temin edilmesi, herhangi bir zarar gelmesine yönelik endişe hali ve destek ile karakterizedir (Öztürk Can ve Aksel, 2017). Ebeveyn ve çocuk arasındaki sevgi bağı ve bu bağı kuvvetli ya da zayıf olması ve anne babanın duygularını göstermek için kullandıkları jest, mimik ve hareketler, duygusal sıcaklık boyutu içerisinde değerlendirilmektedir. Ebeveynlerin çocuklarına özel ilgi ve dikkatlerini vermesi, koşulsuz sevgi göstermesi, destekleyici tutumları ve bunu sevgiyle ifade etmeleri duygusal sıcaklığın yüksek olduğu anlamına gelmektedir (Markus, Lindhout, Boer, Hoogendijk ve Arrindell, 2003).

2. Aşırı koruyuculuk

Diğer birçok anne baba tutumu sınıflandırmasına dahil edilmiş olan aşırı koruyuculuk tutumundaki ebeveynler, çocukları üzerinde gereğinden fazla kontrol sağlamaya çalışmakta ve aşırı özen göstermekte, çocuklarının güvenliğine yönelik duydukları endişe ile çocuklarının üzerlerine titremektedir (Eryavuz, 2006). Anne ve babalar çocuklarını her türlü tehlikeden korumaya çalışırken bunu abarttıkları için çocuklarına fırsat vermemekte, onları sürekli denetlemektedirler. Bu tutumdaki anne babaların çocuklarının, kendi başlarına işlerini yapabilmekte, problem çözmekte ve karar almakta güçlük çekmesi ve sürekli etrafından destek beklemesi olası görünmektedir (Alisinanoğlu, 2003). Bunun sonucunda çocuğun kendi yeteneklerini geliştirmesi zor olabilmektedir. Aşırı koruyucu tutum ile büyüyen çocuk diğer kişilere bağımlı olan, bağımsız bir kimlik geliştiremeyen, kendine güveni olmayan ve kırılganlığı yüksek biri olabilmektedir (Kaya, 1997). Bağımlılık duygusu çocukların sosyal olgunluğunu kötü yönde etkileyerek çocukların kendi kendine yeterli gelmesini engellemektedir (Yavuzer, 2013).

3. Reddedicilik

Reddedicilik boyutu duygusal sıcaklığın tam karşısında yer almaktadır. Dolayısıyla Ebeveyn kabulü ebeveyn reddine dönüşürken, sıcaklık, şefkat, temel ihtiyaçların karşılanması, bakım ve rahatlığın temin edilmesi, endişe hali ve destek gibi etkenlerin

hiç olmaması ya da kısmen geri çekilmiş olması beklenmektedir (Eryavuz, 2006). Bu anne baba tutumuna sahip ebeveynlerin çocuklarına karşı ilgisiz ve çocuklarının ihtiyaçlarına karşı duyarsız oldukları düşünülmekte, suçlayıcı ve cezalandırıcı davranışlar görülebilmektedir (Öztürk Can ve Aksel, 2017). Bunun yanı sıra anne baba tarafından çocuk istenmediğinde de bu tutumun gözlenmesi muhtemeldir (Rohner, 1975).

2.3. Şema Kavramı

Şema kavramı psikoloji literatüründe ve bilişsel modelde sıklıkla kullanılmakla birlikte, bilişsel davranışçı terapinin genişletilmesi ve geliştirilmesi neticesinde şema terapi modeliyle birlikte yeni bir boyut kazanmıştır. Bilişsel terapide şemalar, bilginin işlenmesi sürecinde, deneyim ve beklentilerin yorumlanmasındaki önyargıları belirlemekteyken (Beck, 2002) en genel anlamıyla bilgiyi algılamak, yorumlamak ve açıklama yapmak için hizmet edici bir bilişsel yapı olarak tanımlanabilir.

Bireyler yaşamın erken dönemlerinden itibaren etkileşimlerini büyük ölçüde anne babalarıyla kurmaktadır. Bu yıllarda çocuğun anne babayla ilişkisini belirleyen etmen olarak ‘bağlanma’ karşımıza çıkmaktadır. Bowlby’nin bağlanma kuramına göre bakım veren kişilerle etkileşimler sonucunda bebeklerde içsel modeller ve zihinsel temsiller gelişmekte ve bu yapılar dünyayı anlamlandırmalarında rol oynamaktadır (Thompson, 2008). Aralarında isim olarak farklılıklar bulunmasına rağmen şema kavramı, bağlanma kuramı ile temellendirilmekte ve bağlanma örüntülerinin bir göstergesi olarak şemaların literatürde yer bulduğu görülmektedir (Safran, 1990). Ayrıca şemaların literatürde; içsel çalışan modeller (Bowlby, 1969), kişilerarası şemalar (Safran, 1990), kendilik şemaları (Horowitz, 1991), ilişki modelleri (Mitchell, 1988) ve son olarak erken dönem uyum bozucu şemalar (Young ve Klosko, 1994) terimleriyle de yer aldığı görülmektedir.

2.3.1. Erken Dönem Uyumsuz Şema Alanları

Bilişsel modeldeki şemaların gelişmesiyle tanımlanan dönem uyumsuz şemalar, erken dönem yaşam deneyimleri sonucu oluşup zaman içerisinde pekişen ve gelecekteki yaşantılar boyunca sürdürülen bilişsel yapılardır (Gör vd., 2017). Temel duygusal ihtiyaçların karşılanmamasıyla oluşan 18 erken dönem uyumsuz şema tanımlanmış ve bunlar 5 kategoride toplanmıştır (Young vd., 2003). Bunlar:

1. Kopukluk: Bu şema alanına sahip kişiler koşulsuz sevgi, kabul, güven duyma, duygusal yakınlık gibi insan hayatındaki en temel ihtiyaçlarının çevresi tarafından giderilmeyeceğine yönelik bir inanç geliştirmektedir. Bu şema alanı 5 boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar, terk edileceğine dair inanç, güven duyamayacağına, duygusal yoksunluk çekeceğine, utanç duyulacağına ve yabancılaşacağına dair inançlar olarak kavramsallaştırılmaktadır

2. Zedelenmiş otonomi ve kendini ortaya koyma: Bu tür şemalara sahip bireylerin bağımsız olamayacakları ve aileden ayrılamayacaklarına ilişkin düşünceleri vardır. Kendi başlarına hareket etmekte, performans sergilemede, bağımsız bir birey olmakta ve kimliklerini oluşturmakta zorlanırlar. Bu şema alanı 4 boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar, bağımlılık ile yetersizlik şeması, dayanıksızlık şeması, iç içe geçme şeması ve başarısızlık şemasıdır.

3. Zedelenmiş sınırlar: Sınırların hasar görmüş olduğu şeması gelişen bireyler, kendi bireysel otoritelerini oluşturamama, sınır koyamama ve diğer insanların isteklerine daha çok önem verip kendi istek ve ihtiyaçlarını göz ardı etme gibi özellikler göstermektedir. Kendi geleceklerine yönelik amaçlar koyamamakta ve bu amaçları sürdürememektedirler. Daha çok ailelerin yönlendirme eksikliği yaşadığı ve yetersiz denetim gösterdikleri durumlarda oluşmaktadır. Bu şema alanı üstün olma ve kendi özüne karşı yetersizlik inançları taşımaktadır.

4. Diğer yönelimlilik: Bu ve altındaki şema alanlarını içselleştirmiş bireyler onaylanma ihtiyacı hissetme, diğerlerinin istek ve ihtiyaçlarını kendininkilerden daha değerli görme ve bunları gidermek için kendi ihtiyaçlarını göz ardı etme ve düşük farkındalık seviyesi gibi özellikler göstermektedir. Bu şemayı içselleştirmiş kişiler kendini feda, boyun eğme şemalarını da içselleştirebilirler.

5. Aşırı uyarılmışlık ve bastırılmışlık: Bu şema alanındaki kişiler daha iyi hissedecekleri durumları göz ardı edip anlık rahatsızlık verecek durumlarla yüzleşmemek için duygularını bastırma, katı sınırlar nedeniyle rahatlayamama gibi özellikler göstermektedir. Bu kişiler iyi hissetmektense olması gerekeni, doğru olanı yapmayı, ahlaki olanı yapmayı ve içselleştirilmiş kurallara uymayı tercih etmektedirler. Bu şemaya sahip kişiler, yüksek standartlar, karamsarlık, duyguları bastırma ve cezalandırma şemalarını da içselleştirebilmektedir.

2.3.2. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Gelişimi

Bireyler bakım ve güvenlik gibi ihtiyaçlarla birlikte duygusal ihtiyaçlarının da giderilmesiyle sağlıklı bir gelişim süreci geçirebilirler. Erken dönemde bu duygusal ihtiyaçlar ilk olarak ailede karşılanabilir. Karşılanması gereken çekirdek duygusal gereksinimler ise istikrarlı bir şekilde güvenliğin, bakımın, kabulün, ilgi ve sevginin gösterilmesi; yeterli bir kimlik gelişimi, istek ve ihtiyaç ve hislerin rahatça ifade edilebilmesi, doğal olunabilmesi, oyun oynanması ve normal sınırlar altında kişinin denetim sağlayabilmesi olarak sıralanabilir (Young vd., 2003). Bu evrensel ihtiyaçların yeterli ve uygun şekillerde giderilmemesi, bireylerde çeşitli uyumsuz şemaların gelişmesine ortam hazırlamaktadır (Young vd., 2003).

Şemaların gelişiminde erken dönemde, çoğunluğu anne baba ile olmak üzere, bakım verenlerle etkileşim rol oynamaktadır (Soygüt, Çakır ve Karaosmanoğlu, 2008). Çocuğun içerisinde bulunduğu arkadaş, okul, akraba gibi sosyal çevrelerin şemaların oluşumunda etkisi olmakla birlikte, hiçbiri anne baba etkileşimleri sonucu gelişen şemalar kadar güçlü olmamaktadır (Young vd., 2003). Bu nedenle erken dönemdeki uyumsuz şemalar incelenirken ebeveynlerle olan ilişki ve dolayısıyla ebeveyn tutumlarına bakmak gerekmektedir. Şemaların gelişiminde olumsuz ebeveynliğin rolü hatırlatılmakta ve anne babaların katı, soğuk, kopuk, kısıtlayıcı ve fazla kontrol sahibi olarak algılanması, erken dönem uyumsuz şemaların gelişimi üzerinde etkili olmaktadır (Harris ve Curtin, 2002). Erken dönem uyumsuz şemaların çocuklukta yaşanan travmaları (Cecero, Nelson ve Gillie, 2004) hatırlatıcı etkisi olması da bu bulguyu destekler niteliktedir. Ancak erken dönem uyumsuz şemaların gelişiminde yalnızca çocukluk döneminde yaşanan travmalar yoktur. Kişi, bir travma deneyimi sonucu uyumsuz şemalar geliştirebileceği gibi hiçbir travma geçmişi olmamasına rağmen uyumsuz şema geliştirebilir (Young vd., 2003). Şemaların gelişim etkenlerine bakıldığında, ihtiyaçların sağlıklı şekilde karşılanmaması, zarar görme ve kurban pozisyonuna sokulma, iyi olan şeylerin çok fazla verilmesi ve kendine yakın görülen kişilerle özdeşim kurulması sıralanabilir (Young vd., 2003). Sonuç olarak, bütün şemaların kökeninde travma olmamasına rağmen bütün hepsinin yıkıcı özellikte olduğu ve çocuklukta başlayıp ergenlik dönemi de dahil olmak üzere sürekli tekrarlanan kişiye zarar veren deneyimler sonucu oluştuğu söylenebilmektedir (Young vd., 2003).

Şemaların oluşmasında besleyici rol üstlenen farklı erken dönem yaşam deneyimleri de bulunmaktadır. Şemalar, ihtiyaçların toksik bir şekilde engellenmesi sonucu duygusal yoksunluk, terk edilme şeklinde; örselenme ya da kurban edilme yaşantıları sonucu güvensizlik/kötüye kullanılma, kusurluluk/utanç, dayanıksızlık şemaları şeklinde gelişebilmektedir (Young vd., 2003). Bununla birlikte şemalar, iyi olan şeylerden çok fazla deneyimlenmesi sonucu bağımlılık/yetersizlik ya da haklılık/üstünlük şemaları şeklinde ya da önemli görünen öteki kişilerle özdeşim kurma, düşünce, duygu ve davranışlarını içselleştirilmesi sonucu gelişebilmektedir (Young vd., 2003). Bununla birlikte kişinin mizacının, diğerlerinin özelliklerini içselleştirip içselleştirmeme konusunda belirleyici role sahip olduğu kabul edilmektedir (Young vd, 2003).

2.3.3. Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Nitelikleri

Genel olarak geçmişteki anılar, yaşanan duygu ve sezgilerden ortaya çıkan, erken çocukluk dönemi ve ergenlik boyunca olgunlaşan ve hayat süresince daha ayrıntılı hale gelen, kişinin kendi ve başkalarıyla ilgili işlev bozucu örüntüler, şema olarak tanımlanmaktadır (Young vd., 2003). Özellikle erken çocukluk dönemindeki yaşantılar ve seçici içselleştirme sonucu gelişen şemalar, yaşam süresince gelişip benzer deneyimlerle pekişmektedir (Young vd, 2003). Şemalar katı ve değişime dirençli yapılar olması nedeniyle de kişinin hayatını yaşam boyu etkileyebilir.

Şemalar zihinsel temsiller olarak uyum bozucu özellikte olmadığında bilgi işlem sürecinde bilgiyi tanımlama, sınıflandırma, yorumlama şeklinde insanlara yardımcı bir rol üstlenirken, uyum bozucu olduğunda aynı yorum hatalarını, bilişsel çarpıtmaları tekrar ediyormuş gibi insan hayatını zorlaştıran etkileri olabilmektedir.

2.4. Ebeveyn Tutumları, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Evliliğe Yönelik İnançlar İlişkisi

Bireylerin ilişkilere dair inançlarının oluşumuna bakıldığında bir ilişkide olmasının beklendiği davranışlar ve ideal ilişkiyle ilgili düşünceler, beklentiler ve etraftaki olay ve durumları anlama ve anlamlandırma biçimleri karşımıza çıkmaktadır (Sarı ve Korkut Owen, 2015). Bununla birlikte bireylerin romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlara sahip olmaları bağlanma stilleriyle de açıklanmaktadır (Sarı ve Korkut Owen, 2016). Bağlanma kuramına göre, çocukluk döneminde ebeveynlerle ilişkiler sonucu oluşan bağlanma örüntüleri yetişkinlik döneminde bireylerin beklenti, inanç ve

duygularını yönetme şekli üzerinde etki sahibidir. Hatta çocukluk döneminde gelişen bağlanma örüntülerinin zihinsel temsiller içerdiği görüşünden yola çıkarak yetişkinlik döneminde kurulan romantik ilişkilerdeki bağlanma örüntüleri tanımlanmış (Bartholomew ve Horowitz, 1991) ve bu ikisi arasındaki ilişkiye dair çalışmalar yapılmaya devam edilmektedir. Bakım veren kişilerle olumsuz etkileşim ve temel ihtiyaçların karşılanmaması sonucunda bireyler kendi benlikleri ve çevreleriyle ilgili olumsuz beklenti ve inançlar geliştirmektedir (Bowlby, 1980; Mikulincer ve Shaver, 2007). Erken dönemde kurulan ilişkilerin yetişkinlikte kurulan ilişkiler üzerindeki etkisini inceleyen kuramların, nesne ilişkilerine dayandığı söylenmektedir. Bu kurama göre insanın en temel motivasyonu bir nesneyle temas kurmasıdır (Summers, 1994). Diğerlerine ilişkin zihinsel temsiller, erken çocukluk döneminde kurulan ilişkiler sonucu gelişmektedir ve bu temsiller yetişkin yaşamındaki ilişkiler için de bir şablon oluşturmaktadır. Ayrıca zihinsel temsillerin yetişkin hayatındaki kişilerarası beklentiler, yakın ilişkilerdeki duygu, tutum ve davranışlar üzerinde etki potansiyeli taşıdığı ileri sürülmektedir (Hazan ve Shaver, 1987; 1990). Sonuç olarak bireylerin ilişkilerini ve ilişkiye dair inançlarını etkileme potansiyeli taşıyan ve evlilik ilişkisine dair işlevsel olmayan inanç, beklenti ve varsayımları ortaya çıkarma olasılığından dolayı, ebeveyn tutumlarının ve bunların sebep olduğu zihinsel temsiller olarak da adlandırılan şemaların incelenmesi gerektiği düşünülmüştür.

2.5. İlgili Araştırmalar

Evlilik ile ilgili yapılan çalışmaların birçoğu evli bireylerle yürütülmektedir. Bununla birlikte, Türkiye’de son yıllarda araştırmacıların evliliğe ilişkin görüşlere de odaklandıkları ve evli olmayan kişiler üzerinde çalışma yaptıkları görülmektedir. Evliliğe yönelik inançların literatürde evliliğe yönelik, tutum, algı, değer, inanç, beklenti, görüş, düşünce şeklinde farklı şekillerde araştırıldığı görülmüştür. Bu nedenle ilgili araştırmalarda bu kavramları içeren çalışmalara da yer verilmiştir.

Literatürde evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançlar ile romantik ilişki kalitesi (Seven, 2019), evlilik doyumu (Sığırcı, 2010), eş seçimi (Keldal ve Karadaş, 2021), erken dönem uyumsuz şemalar ve benlik farklılaşması (Tönbül ve Kocayörük, 2021) gibi değişkenlerin ilişkisini inceleyen çalışmalar mevcuttur. Evliliğe yönelik inançlar üzerinde etkisi olduğu düşünülen algılanan ebeveyn tutumları ile eş seçimi (Doğru, 2017), eş seçimindeki sınırlandırıcı inançlar (Korkulu, 2019), bağlanma (Sümer ve

Güngör, 1999), yakın ilişki yaşantıları (Parlak ve Sarkın, 2021) gibi değişkenlerin ilişkisini araştıran çalışmalar da bulunmaktadır. Mevcut çalışmanın değişkenlerinden biri olan ve evliliğe yönelik inançlar üzerinde etkisi olduğu düşünülen erken dönem uyumsuz şemaların ise psikiyatrik bozukluklar, kişilik bozuklukları, kişilerarası sorunlar (Thimm, 2013), bağlanma biçimleri (Bosmans, Braet ve Van Vlierberghe, 2010) gibi değişkenlerle çalışılmasının yanı sıra, mevcut çalışmayla ilgili olduğu düşünülen benlik farklılaşma düzeyleriyle birlikte evlilik inançları (Kocayörük ve Tönbül, 2021), ilişki doyumu (Yiğit ve Çelik, 2016) evlilik uyumu (Salari, Hatami ve Mojtabaie, 2015), evlilik doyumu (Chay, Zarei and Pour, 2014; Dumitrescu ve Rusu, 2012), boşanma (Yousefi vd., 2010) değişkenleriyle birlikte incelendiği görülmüştür.

472 üniversite öğrencisi ile, ebeveynlerinin evlilik ilişkilerini gözlemleyerek algıladıkları tutumlar ile romantik ilişkilerdeki akılcı olmayan inançların evlilikteki beklentileri nasıl açıkladığı üzerine bir çalışma yapılmıştır (Tosun ve Yazıcı, 2021). Çalışma sonucunda otoriter baba ebeveyn tutumunun geleneksel rol beklentilerini; demokratik anne ebeveyn tutumunun eşitlikçi rol beklentilerini açıklamakta olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak, evlilikteki rol beklentilerinin, ebeveynlerin evlilik ilişkisinden algılanan tutumlar ve bireylerin kendi romantik ilişkilerine yönelik sahip oldukları rasyonel olmayan inançlarla ilgili olduğu saptanmıştır.

İstanbul Aydın Üniversitesi'nde, 18-25 yaş aralığında bekar olan 200 öğrenci ile yapılan bir araştırmada (Majidova ve İpek, 2020), bağlanma stillerinin evlilik tutumları ile ilişkisi incelenmiştir. Çalışma sonucunda bağlanma stillerinin evliliğe yönelik tutumla pozitif yönlü bir ilişkisinin olduğu saptanmıştır. Bu anlamlı ilişkinin güvenli ve saplantılı bağlanma stilinde olduğu görülmüştür. Ayrıca kayıtsız bağlanma ile evliliğe yönelik tutumun yüksek olmamakla birlikte negatif yönde anlamlı bir şekilde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Clifton (1995) tarafından yürütülen, 218 lisans psikoloji öğrencisinden toplanan öz bildirim araçları kullanılarak yapılan araştırmada, bireylerin çocukken aldıkları ebeveynlik türüne ilişkin anıları ile yetişkin yaşamlarında gösterdikleri bağlanma biçimi ve erken dönem uyum bozucu şemaları arasındaki ilişkilere ek olarak, bağlanma stili ile şemalar arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çalışmaya göre, ebeveynlik tarzı, bağlanma stiline yordayıcısı olarak ortaya çıkmamakla birlikte, tüm ebeveynlik

stillerinin erken dönem uyumsuz şemalar ile ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca ebeveynlik biçiminin yetişkin romantik ilişkileri üzerinde doğrudan bir etkisi olmamasına rağmen iki ebeveynlik biçiminin, belirli şemalar üzerindeki etkileri yoluyla romantik ilişkileri etkilediği bulunmuştur. Bu çalışmanın bir diğer bulgusu da uyum bozucu şemalar ile romantik ilişkiler arasında da ilişki görüldüğü ve bu ilişkinin güçlü bir şekilde sosyal izolasyon ve kusurluluk şema alanlarında temsil edildiği şeklindedir.

Erken dönem uyumsuz şemalar ve evlilik ilişkisiyle ilgisi olduğu düşünülen çalışmalarda, boşanma ve erken dönem uyumsuz şemalar (Yoosefi, Etemadi, Bahrami, Fatehizade ve Ahmadi, 2010) akılcı olmayan yakın ilişki inançları ve bağlanma (Stackert ve Bursik, 2003) değişkenlerinin bir arada incelendiği görülmüştür. Bununla birlikte literatürde erken dönem uyumsuz şemalar ve evliliğe yönelik inançların farklı değişkenlerle birlikte araştırıldığı bazı çalışmalara rastlanmıştır. Bunlardan biri Tönbul ve Kocayörük (2021) tarafından 301 evli bireyin uyum bozucu şemaları ve benlik ayrımlaşmasındaki seviyelerin evliliğe yönelik inançlarını yordama gücünü inceleyen araştırmadır. Çalışma sonucunda benlik ayrımlaşma düzeylerinin uyumsuz şema alanlarıyla beraber evlilik inançlarının %53'ünü açıklıyor olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, benlik ayrımlaşması ve erken dönemde edinilen uyum bozucu şemaların, evlilikteki akılcı olmayan inançlar üzerinde önemli bir yordayıcı gücü olduğu görülmektedir.

Yapılan bir başka çalışmada 313 kız, 144 erkek olmak üzere toplam 457 kişiden oluşan bir örnekleme, erken dönem uyumsuz şemaların ilişki inancı ve ilişki doyumunu nasıl etkilediği ve bu ilişkide hangi şemaların aracı rol oynadığı incelenmiştir (Savaş, 2021). Sonuç olarak, ilişki doyumu ile ilişki inançlarının ('birbirimize karşı tamamen açık ve dürüst olmalıyız'', 'romantik idealizm') birbirlerini pozitif yönde etkilediği ve şemalardan alınan puanların yükselmesiyle ilişki doyumu puanlarının azaldığı görülmektedir. Çalışmada ayrıca başarısızlık şeması hariç diğer tüm şema alanlarının ilişki inançlarını pozitif yönde etkilediği görülmüştür.

Soysal'ın (2017) 386 evli katılımcıyla yaptığı bir çalışmada, uyum bozucu şema alanları, ilişkilerde görülen bilişsel yanlılıklar, atıflar ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Sonuçlar, duygusal yoksunluk, başarısızlık, sosyal içe çekilme, kötümserlik, iç içelik, bastırılmışlık, terk edilme, utanç, dayanıksızlık, üstünlük,

kendini feda olmak üzere birçok şema ile evlilik uyumu arasında anlamlı ilişki olduğunu göstermektedir.

Literatürde; ebeveyn tutumları ve erken dönem uyumsuz şemaların bir arada ve farklı değişkenlerle incelendiği çalışmalar mevcuttur. Yıkıcı ebeveyn tutumları ile erken dönem uyumsuz şemalar (Muris, 2006), ebeveynlik biçimleri ile şema alanları (Thimm, 2010), olumsuz aile işlevleri ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkinin şema modeli çerçevesinde incelenmesi (Kapçı ve Hamamcı, 2010) bu çalışmalardan bazılarıdır.

Kadın üniversite öğrencilerinden veri toplanan bir çalışmada (Blissett, Walsh ve Harris, 2006) genç kadınlarda temel inançlar ile mevcut ebeveyn bağlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda, ebeveyn ile erken dönemde kurulan ilişkilerin erken dönem uyum bozucu şemalarla ilişkili olduğu görülmüş ve kopukluk şema alanı, genç kadınların babalarına olan mevcut bağlılığıyla ilişkili görülürken, anne bağlanması diğer şema alanlarıyla ilişkili bulunmuştur.

419 üniversite öğrencisinin katılımcı olduğu klinik olmayan bir popülasyondaki başka bir çalışmada (Bendo, 2000), uyumsuz bilişsel şemalarla ilişkili ikili aile süreçlerinin algıları araştırılmıştır. Kopukluk, zedelenmiş otonomi, diğeri yönelimlilik, aşırı bastırılmışlık/engellenme ve zedelenmiş sınırlar şeklindeki erken dönem uyum bozucu şemalara dair yüksek puanlar, birlikte zaman ve sıcaklık olarak açıklanan algılanan ebeveyn bakımı ile negatif, ebeveynin aşırı müdahaleci algısıyla pozitif olarak ilişkilendirilmiştir.

Cukor (2002) tarafından yürütülen üniversite öğrencilerinin katılımcı olduğu bir çalışmada ise ebeveynlik biçimleri ile yetişkinlik dönemi depresyon ve kaygı düzeyi arasında erken dönem bilişsel şemaların belirleyici olduğu anlamlı bir ilişki görülmüştür. Ayrıca olumsuz ebeveynlik biçimleri ile duygusal yoksunluk, terk edilmişlik, kötüye kullanılma-güvensizlik ve yabancılaşıma şemalarının birbiriyle ilgili olduğu gözlenmiştir. Benzer bulgular, Harris ve Curtin'in (2002) çalışmasında da gözlemlenmiştir. Yapılan çalışmada kusurluluk, yetersiz özdenetim, dayanıksızlık ve yetersizlik şeklindeki şemaların, hem onaylanmayan olumsuz ebeveyn yetiştirme stilleri ile hem de depresyon semptomları ile arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan çalışmalara bakıldığında mevcut çalışmanın ana değişkenleri olan evliliğe yönelik inançlar, algılanan ebeveyn tutumları ve erken dönem uyumsuz şemaların bir

arada incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bunun yanı sıra Caner (2009)'ın şema modeli kapsamında yürüttüğü, evli bireylerin kendi ebeveynlerini anlama şekilleri, eşlerine karşı değerlendirmeleri ve şema alanları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışma, mevcut çalışmanın konusuyla benzerlik göstermektedir. Çalışma sonuçları, anneye ve babaya yönelik algılanan ebeveyn tutumlarının farklı sonuçlar doğurduğunu göstermektedir. Bulgulara göre, annenin kusur bulucu, cezalandırıcı ve aşırı koruyucu olarak; babanın ise katı, sürekli kusur bulan, aşırı koruyan ve duyguları baskılayan olarak algılanması, eşlere yönelik bağımlı, kopuk ve, kontrolcü olarak değerlendirilmelerde bulunulmasıyla ilişkili görünmektedir. Ayrıca çalışma bulguları; reddedilme, zedelenmiş özerklik ve başkası yönelimlilik şemalarının kopukluk, bağımlılık ve kontrolcülük boyutlarında eşe yönelik değerlendirmeleri yordama gücü olduğunu ve şemaların da eşe yönelik tutumlar ile ebeveynlik biçimleri arasında aracı rolü olduğunu göstermektedir. Şema terapi, çift ve aile terapisi alanında sıklıkla başvurulmuş bir terapi ekolü olması ve danışanların başvuru sebeplerinden birinin ilişki sorunları ve ilişki sorunlarının sebep olduğu sıkıntılar olması (Horowitz, 1979) göz önünde bulundurulduğunda bu çalışmanın, hem evlenmeden önce kişilerin sahip olduğu evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançları fark etmesi açısından anlamlı olacağı hem de şema terapinin erken dönem yaşantılarla birlikte gelecekteki yakın ilişkilere dair inançları anlama ve açıklamada katkıları olabileceği düşünülmektedir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde; yapılan araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ile verilerin toplanma ve analiz sürecinde kullanılan yöntemler hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin evliliğe yönelik inançlarının, algılanan ebeveyn tutumları ve erken dönem uyum bozucu şemalar temelinde incelenmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle yapılan araştırma, ilişkisel tarama modelinde betimsel bir araştırma özelliği taşımaktadır. Bu model, değişkenler arasında birlikte değişimin gerçekleşip gerçekleşmediğini belirleyen ve çıkan verilerin betimlenerek aktarıldığı bir araştırma modelidir (Karasar, 2022).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu belirlemek için seçkisiz örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Uygun örnekleme yönteminde, katılımcıların kolay ulaşılabilir ve çalışmaya katılmaya uygun olması ölçütleri kullanılmaktadır (Creswell, 2017). Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançları, algılanan ebeveyn tutumları ve erken dönem uyumsuz şemaları arasındaki ilişkiyi açıklamaktır. Bu sebeple çalışma grubu merkez ve taşra üniversitelerinde öğrenim gören ve araştırmaya katılmaya gönüllü öğrencilerden oluşturulmuştur. Katılımcılar, 2021-2022 eğitim öğretim yılında Ankara merkezde bulunan üniversitelerden biri olan Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi ile taşra üniversitelerinden olan Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'nin farklı fakültelerine bağlı bölümlerinde öğrenim görmekte olan 18-26 yaş aralığındaki kadın ve erkek üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır.

Çalışma grubunu oluşturan yaklaşık 750 öğrenciye veri toplama araçları kağıt kalem formatında ulaştırılmıştır. 718 dönüş sağlanmış, 98 katılımcı bazı ölçek sorularını cevaplandırmaması, çalışmayı yarıda bırakması veya ölçeklerdeki soruları desenleyerek doldurması nedeniyle örneklemden çıkarılmış ve toplamda 652 veri girişi yapılmıştır.

Demografik bilgi formunda erken dönem uyumsuz şemalar, algılanan ebeveyn tutumları ve evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançlar ile ilişkili olabilecek ek sorular

sorulmuştur. Araştırmadaki çalışma grubunun sosyodemografik bilgilerine yönelik ortaya çıkan veriler Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1

Katılımcıların Sosyodemografik Bilgilerine İlişkin Sıklık ve Yüzdelik Değerleri

Değişken	Sıklık (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	401	61.50
Erkek	251	38.50
Üniversite		
Ankara Hacı Bayram Veli	368	56.40
Kırşehir Ahi Evran	284	43.60
Sınıf		
1	196	30.10
2	163	25.00
3	143	21.90
4	150	23.00
İlişki Durumu		
Var	201	30.80
Yok	451	69.20
Anne Eğitim Düzeyi		
Okuryazar değil	32	4.90
İlkokul	243	37.30
Ortaokul	133	20.40
Lise	147	22.50
Üniversite (Lisans, Lisansüstü)	97	14.90
Baba Eğitim Düzeyi		
Okuryazar değil	5	.80
İlkokul	158	24.20
Ortaokul	115	17.60
Lise	208	31.90
Üniversite (Lisans, Lisansüstü)	166	25.50
Anne Baba Birliktelik Durumu		
Birlikte	596	91.40
Ayrı	56	8.60

Tablo 1 incelendiğinde, çalışmanın katılımcılarının 401’i kadın (% 61.50), 251’i erkek (%38.50) üniversite öğrencisinden oluştuğu görülmektedir. Katılımcıların yaşları 18-26 aralığında değişmekte olup ($X=21$, $SS=1.63$, $N=652$), 196’sı birinci sınıf (%30.10),

163'ü ikinci sınıf (%25), 143'ü üçüncü sınıf (%21.90) ve 150'si dördüncü sınıf (%23) öğrencisidir. Çalışmada Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan 368 (%56.40) öğrenciye ve Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan 284 (%43.60) öğrenciye ulaşılmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin 451'inin (%69.20) duygusal bir ilişkisinin bulunmadığı, 201'inin (%30.80) ise duygusal bir ilişkisinin olduğu görülmüştür. Katılımcıların anne eğitim düzeylerinin, 32'sinin (%4.90) okuryazar değil, 243'ünün ilkokul (%37.30), 133'ünün (%20.40) ortaokul, 147'sinin (%22.50) lise, 97'sinin (%14.90) üniversite olduğu görülmüştür. Katılımcıların baba eğitim düzeylerinin ise, 5'inin (%.80) okuryazar değil, 158'inin ilkokul (%24.20), 115'inin (%17.60) ortaokul, 208'inin (%31.90) lise, 166'sının (%25.50) üniversite olduğu görülmüştür. Katılımcıların 596'sının (%91.40) anne babasının birlikte olduğu, öte yandan 56'sının (%8.60) ayrı olduğu tespit edilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu ile katılımcıların kişisel bilgileri toplanmıştır. Ayrıca öğrencilerin ebeveynlerinden algıladıkları tutumları belirlemek için Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu kullanılmıştır. Öğrencilerin sahip oldukları şema alanlarını belirlemek için Young Şema Ölçeği-Kısa Form 3 kullanılmıştır. Son olarak öğrencilerin evlilik ilişkisine yönelik sahip oldukları işlevsel olmayan inançları belirleyebilmek için Evlilik İlişkisi İnançları Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeklerin kullanımı için ölçek geliştirici ve uygulayıcılarından izin alınmıştır. Ölçek bilgileri aşağıda sunulmuştur.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu katılımcıların cinsiyet, yaş, sınıf, üniversite, sosyoekonomik durum, ilişki durumu, anne baba eğitim düzeyi ve anne baba birlikteliği gibi demografik bilgileri içermektedir.

3.3.2. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu (KAET-Ç)

Perris, Jacobsson, Lindström, Knorring ve Perris (1980) tarafından geliştirilen ölçek yetişkinlerin, ebeveynlerinin küçükken kendilerine sergiledikleri tutumları değerlendiren bir öz bildirim aracıdır. Anne ve baba için ayrı değerlendirilen ölçek, 1'den (hiçbir zaman) 4'e kadar (her zaman) numaralandırılmakta, 4'lü likert tipi bir ölçek özelliği taşımaktadır. 81 madde ve 14 alt boyuttan oluşan ölçeğin madde sayısı

zaman içerisinde azaltılmıştır. En son Arrindell vd. (1999) tarafından güncellenen aşırı koruyucu, reddedici ve duygusal sıcaklık boyutlarını içeren kısa form, 23 maddeden oluşmaktadır.

Ölçeğin kısa formunun Türk örneklemindeki geçerlik güvenirlik çalışması Dirik vd. (2015) tarafından yapılmıştır. İç tutarlılık değerlerine bakıldığında aşırı koruyucu tutumda (anne: 0.72; baba: 0.73), reddedici tutumda (anne: 0.64; baba: 0.71), duygusal sıcaklık tutumunda (anne:0.75; baba: 0.79) olmak üzere algılanan ebeveyn tutumlarında yüksek iç tutarlılığın olduğu görülmektedir. Ölçeğin hem anne hem baba tutumları için aşırı koruyuculuk (3, 5, 8, 10, 11, 17,18, 20, 22), reddedicilik (1, 4, 7, 13, 15, 16 ve 21), duygusal sıcaklık (2, 6, 9, 12, 14, 19 ve 23) boyutları ayrı hesaplanmakta ve ölçeğin alt boyutlarından alınan yüksek puanlar algılanan ebeveyn tutumunu göstermektedir.

Araştırmanın Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı tüm ölçek için 0.80 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin alt boyutlarında ise iç tutarlılık katsayıları aşırı koruyucu tutumda (anne: 0.79; baba: 0.78), reddedici tutumda (anne: 0.82; baba: 0.82), duygusal sıcaklık tutumunda (anne:0.79; baba: 0.84) şeklinde tespit edilmiştir. Ortaya çıkan güvenirlik katsayısı 0.70 ve üzeri bir oranda olduğunda, bu oran genellikle ölçeğin yeterli güvenirliği sağladığına işaret etmektedir.

3.3.3. Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3)

Young vd. (1991; 2003) tarafından kişilerin sahip olduğu uyumsuz şema alanlarını görmek amacıyla geliştirilmiş ölçek, kopukluk-reddedilmişlik, zedelenmiş otonomi, zedelenmiş sınırlar, diğeri yönelimlilik, aşırı uyarılma ve bastırılmışlık şema alanlarını içeren, 18 alt boyuttan oluşan 90 maddelik bir ölçektir. Özgün formda katılımcıların kendilerini en iyi tanımlayan seçeneği 1’den (Benim için tamamen yanlış) 6’ya kadar (Beni mükemmel tanımlıyor) değerlendirmesi beklenmektedir. 6’lı likert tipinde olan ve 5 maddeden oluşan ölçeğin alt boyutları 5’ten 30’a kadar puanlanmaktadır. Kesme puanı bulunmayan ölçeğin alt boyutlarından alınan yüksek puanlar kişinin ilgili şema alanına sahip olduğunu ve o şemanın kişide ne kadar şiddetli bulunduğunu göstermektedir.

Soygüt, Karaosmanoğlu ve Çakır (2009) tarafından Türk üniversite öğrencileri ile uyarılma çalışması yapılan ölçeğin madde sayısı aynı olmasına rağmen 5 şema alanı (zedelenmiş otonomi, kopukluk, yüksek standartlar, diğeri yönelimlilik, zedelenmiş

sınırlar) altında 14 alt boyutlu (iç içe geçme-bağımlılık, terk edilme, başarısızlık, kötümserlik, tehditler karşısında dayanıksızlık, duygusal yoksunluk, bastırılmışlık, sosyal izolasyon-güvensizlik, utanç, yüksek standartlar, onay arayıcılık, ayrıcalıklılık-yetersiz özdenetim, kendini feda, cezalandırılma) bir yapıya ulaşılmıştır. Ölçeğin geçerlilik güvenirlik ölçümünde iç tutarlılık katsayısı alt boyutlarda $\alpha=.63$ ile $.80$, üst sıra faktör analizi ile belirlenen şemalarda ise $\alpha=.53$ ile $.80$ arasında değişmektedir. Test-tekrar test güvenirliğinin değerlendirilmesinin sonucunda ise, alt boyutlarda korelasyon katsayıları $r=.66$ ile $.82$ ($p<.01$) arasında, şema alanlarında $r=.66$ ile $.83$ ($p<.01$) arasında değişiklik gösterdiği görülmüştür.

Bu çalışmada ise, şema alanlarına ilişkin iç tutarlılık katsayıları kopukluk için $.90$, zedelenmiş otonomi için $.92$, zedelenmiş sınırlar için $.68$, diğeri yönelimlilik için $.76$ ve yüksek standartlar için $.75$ olarak ve ölçeğin tümünde ise $.96$ olarak bulunmuştur. Bu değerler ölçeğin araştırma örneklemini için güvenilir olduğunu göstermektedir.

3.3.4. Evlilik İlişkisi İnançları Ölçeği (EİİÖ)

Kızıl ve Nazlı (2018) tarafından ilişkilerdeki işlevselliği bozan inançları belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Beşli likert üzerinde değerlendirilen ölçeğin her maddesi 1'den (Hiç katılmıyorum) 5'e kadar (Tamamen katılıyorum) yanıtlanmaktadır. Toplam 21 madde ve dört alt boyuttan (Kök Aileye Bağımlılık=8 madde; Ben-Biz Dengesi=5 madde; Duygu Yönetimi=4 madde; Cinsel Hayat=4 madde) oluşan ölçekten alınabilecek puanlar 21-105 arasında değişmektedir. Ancak alt boyutlar ayrı puanlanmamaktadır. Ölçekten alınan puanların artması evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançların fazlalığı anlamına gelmektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları alt boyutlarda 0.48 ile 0.76 arasında değişmektedir, ölçeğin tümünde 0.82 olarak bulunmuştur. Mevcut çalışmada ise tüm ölçeğin iç tutarlılık katsayısı $.84$ olarak güvenirlik bulunmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın yürütülmesi için Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Etik Komisyonundan (E-11054618-302.08.01-80536 sayılı, 23.02.2022 tarihli) ve Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Etik Komisyonundan (E-78096558-044-00000406710 sayılı, 14.03.2022 tarihli) veri toplama araçlarının uygulanması için gerekli izinler alındıktan sonra, Şubat 2022 tarihinde başlanan veri toplama süreci Mayıs 2022 tarihinde sonlandırılmıştır. Uygulamanın başında tüm katılımcılara araştırmanın amacı, içeriği,

katılımcılardan neler beklendiği ve etik ilkelerle ilgili bilgiler verilmiş ve bunların yazılı olarak da açıklandığı Bilgilendirilmiş Onam Formu’nu imzalamaları istenmiştir. Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden katılımcıların yazılı onamları alındıktan sonra ölçek bataryası, Kişisel Bilgi Formu en önde olacak şekilde Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu (KAET-Ç), Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3) ve Evlilik İlişkisi İnançları Ölçeği (EİİÖ) sırasıyla oluşturulan veri toplama araçları öğrencilere dağıtılmıştır. Her iki üniversitede öğrenim gören öğrencilere ölçekler sınıf ortamında ders saatinde uygulanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmaya katılan bireylerden elde edilen veriler, SPSS 26.0 programı ile analiz edilmiştir. Araştırmadaki demografik değişkenler ve ölçekler aracılığı ile edinilen değerler tanımlayıcı istatistik aracılığıyla ifade edilerek tablolastırılmıştır.

İlk aşamada, olası istatistiki hataların önüne geçebilmek için anketlerdeki veri girişleri kontrol edilmiş, herhangi bir ölçeğe boş yanıtlar veren öğrencilerin verileri, veri setinden çıkarılmıştır. Sonuçta, araştırmanın analizleri 652 kişinin verileri üzerinden yürütülmüştür.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için ilk olarak Shapiro-Wilk Testi uygulanmıştır. Elde edilen puanların normal dağılım göstermemesi sonucu normallik varsayımında ikinci aşamaya geçilmiş ve değerler z puanına dönüştürülerek dağılımın çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri incelenmiştir. Normal dağılım sağlanabilmesi için değerlerin ± 1.5 aralığında olması gerekmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Yapılan analiz sonucunda çarpıklık ve basıklık z puanlarının ± 1.5 puan aralığında olduğu görülmüştür. Bu değerler verilerin normal dağıldığını ve normallik koşulunu yerine getirdiğini göstermektedir. Dolayısıyla normal dağılım koşulunu sağlayan araştırmanın analizlerinde parametrik testler kullanılmıştır.

Araştırmada yer alan Young Şema Ölçeği Kısa Form-3’ten kopukluk, zedelenmiş otonomi, zedelenmiş sınırlar, diğeri yönelimlilik ve yüksek standartlar olmak üzere toplam 5 puan türü elde edilmiştir. Bir diğer ölçek Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu’ndan ise anne ve baba olmak üzere her iki ebeveyn için 3 alt boyut puanı elde edilmiştir. Evlilik İlişkisi İnançları Ölçeği’nden ise toplam puan elde edilmiştir.

Araştırma sorularını test etmek amacıyla erken dönem uyumsuz şemalar, algılanan ebeveyn tutumları ve evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançlar arasındaki ilişkiler Pearson Korelasyon Analizi ile incelenmiştir. Evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç puan düzeylerinde, katılımcılardan elde edilen sosyodemografik değişkenlere göre farklılaşma olup olmadığını incelemek için bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA), evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç puanlarının Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu ile Young Şema Ölçeği Kısa Form-3'ten alınan diğer puanlarla ilişki düzeyini incelemek için ise korelasyon analizi yapılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde, üniversite öğrencilerinin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançları ile ebeveynlerinden algıladıkları tutumlar ve erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkilere yönelik bulgular araştırmanın alt amaçlarındaki sıraya göre yer verilmiştir.

4.1. Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnançlar, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Algılanan Ebeveyn Tutumlarının Tanımlayıcı Özellikleri

Çalışmada kullanılan ölçekler; Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu (KAET-Ç), Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3) ve Evlilik İlişkisi İnançları Ölçeği (EİİÖ)’nden alınan toplam puanlar hesaplanarak ortalama, standart sapma, puan aralıkları, minimum ve maksimum şeklindeki betimsel istatistik değerleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Tanımlayıcı Özellikleri

Değişkenler	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>	Min-Max Değerler
Algılanan Ebeveyn Tutumları				
Anne Reddedici	652	9.89	3.39	7-27
Baba Reddedici	652	9.88	3.52	7-27
Anne Koruyucu	652	19.82	5.04	9-36
Baba Koruyucu	652	18.96	4.92	9-35
Anne Sıcaklık	652	20.25	4.44	7-35
Baba Sıcaklık	652	19.21	4.78	7-28
Erken Dönem Uyumsuz Şemalar				
Zedelenmiş Otonomi	651	69.92	24.18	30-134
Kopukluk	652	53.67	19.40	23-127
Yüksek Standartlar	652	29.15	8.55	9-52
Zedelenmiş Sınırlar	652	24.87	7.00	7-42
Diğeri Yönelimlilik	652	34.46	9.70	11-63
Evlilik İnançları	652	45.97	11.23	0-81

Tablo 2’ye göre, algılanan ebeveyn tutumlarından puan ortalamaları anne reddedici için 9.89, baba reddedici için 9.88; anne aşırı koruyucu için 19.82, baba aşırı koruyucu için 18.96; anne duygusal sıcaklık için 20.25, baba duygusal sıcaklık için 19.21 olarak hesaplanmıştır. Bu puan ortalamalarına göre algılanan anne tutumlarındaki

ortalamaların baba tutumlarındaki ortalamalardan az da olsa yüksek olduğu görülmüştür. Erken dönem uyumsuz şema alanlarındaki puan ortalamaları zedelenmiş otonomi için 69.92, kopukluk için 53.67, yüksek standartlar için 29.15, zedelenmiş sınırlar için 24.87, diğeri yönelimlilik için 34.46 olarak bulunmuş, buna göre öğrencilerin zedelenmiş otonomi ve kopukluk şema alanlarına daha şiddetli şekilde sahip oldukları görülmüştür. Öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançlarının puan ortalaması 45.97 olup, düşük düzeyde olduğu görülmüştür.

4.2. Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnançların Sosyodemografik Değişkenler Açısından İncelenmesi

4.2.1. Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnançların Cinsiyet Açısından İncelenmesi

Öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç puan düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını görmek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. t testi sonuçları ile öğrencilerin puan ortalamaları, standart sapmaları ve n değerleri ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3

Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnanç Puan Düzeylerinin Cinsiyete Göre t Testi Sonuçları

Değişken	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Evlilik İnançları	Kadın	401	44.03	10.43	650	-5.69	.00
	Erkek	251	49.06	11.77			

Tablo 3 incelendiğinde, erkek öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç puan düzeylerinin ($\bar{X}=49.06$, $SS=11.77$) kadınlardan ($\bar{X}=44.03$, $SS=10.43$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu farkın anlamlı olup olmadığıyla ilgili yapılan analiz sonuçları, öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç puan düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir ($t_{(650)}=-5.69$ $p<.01$). Bu bulgular üniversite öğrencilerinin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeylerinin cinsiyete göre farklılaştığını göstermektedir.

4.2.2. Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnançların Öğrencilerin Yaşı Açısından İncelenmesi

Öğrencilerin yaşları 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24 ve üstü olmak üzere yedi farklı kategori oluşturulmuştur. Evlilik İlişkisi İnançları ölçeğinden alınan puanlar öğrencilerin yaşları açısından incelenmiş ve alınan puan ortalamaları, standart sapmaları ve n değerleri ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4

Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnanç Puan Düzeylerinin Öğrencilerin Yaşlarına Göre Ortalama, Standart Sapma Değerleri

Değişken	Yaş	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>
Evlilik İnançları	18	29	48.50	12.82
	19	89	46.20	10.20
	20	147	45.22	10.62
	21	144	46.50	10.53
	22	138	44.40	11.82
	23	71	47.54	12.30
	24 ve üstü	34	47.50	12.82

Tablo 4 incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin yaşlarına göre evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç puan düzeyleri 18 ($X=48.50$, $SS=12.82$), 19 ($X=46.20$, $SS=10.20$), 20 ($X=45.22$, $SS=10.62$), 21 ($X=46.50$, $SS=10.53$), 22 ($X=44.40$, $SS=11.82$), 23 ($X=47.54$, $SS=12.30$), 24 ve üstü ($X=47.50$, $SS=12.82$) olduğu görülmektedir. Öğrencilerin yaşlarına göre evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç puanlarında farklılıkların olduğu gözlenmektedir. Gruplar arasında gözlenen farkın anlamlı düzeyde olup olmadığını tespit etmek için verilere uygulanan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5

Öğrencilerin Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnanç Puan Düzeylerinin Yaşlarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Değişken	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Evlilik İnançları	Gruplar Arası	910.85	6	151.81	1.21	.30
	Gruplar İçi	81200.65	645	125.89		
	Toplam	82111.50	651			

Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin yaşlarına göre evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç puanlarında ($F_{(6,645)}=1.21$, $p=.30$) istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($p>.05$). Dolayısıyla sonuçlar, öğrencilerin yaşlarının evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç puanları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmadığına işaret etmiştir.

4.2.3. Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnanç Düzeylerinin Öğrencilerin Okuduğu Üniversite Açısından İncelenmesi

Öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeylerinin öğrencilerin okuduğu üniversiteye göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek için bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6

Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnanç Puan Düzeylerinin Öğrencilerin Okuduğu Üniversiteye Göre t Testi Sonuçları

Değişken	Üniversite	n	X	SS	Sd	t	p
Evlilik İnançları	HBVÜ	368	44.10	10.93	650	-4.94	.00
	KAEÜ	284	48.41	11.17			

Tablo 6 incelendiğinde, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeyleri ($X=48.41$, $SS=11.17$) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerden ($X=44.1$, $SS=10.93$) daha yüksek bulunmuştur. Bu farkın anlamlı olup olmadığıyla ilgili yapılan analiz sonuçları okudukları üniversiteye göre öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluştuğunu göstermektedir ($t_{(650)}=-4.94$ $p<.01$). Bu bulgular üniversite öğrencilerinin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç puanlarının okudukları üniversiteye göre farklılaştığını göstermektedir.

4.2.4. Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnançların Öğrencilerin İlişki Durumu Açısından İncelenmesi

Öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançlarının ilişki durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek için gruplar oluşturulurken ilişki durumu var (duygusal ilişki, sözlü/nişanlı, evli) ve ilişki durumu yok (boşanmış, duygusal ilişki yok) olmak üzere iki grup oluşturulmuş ve bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7

Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnanç Puan Düzeylerinin Öğrencilerin İlişki Durumuna Göre t Testi Sonuçları

Değişken	İlişki Durumu	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>	<i>Sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Evlilik İnançları	Var	201	45.85	12.18	650	-.19	.85
	Yok	451	46.02	10.80			

Tablo 7 incelendiğinde, ilişkisi olmayan öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç puanlarının ($X=46.02$, $SS=10.80$) ilişkisi olan öğrencilerden ($X=45.85$, $SS=12.18$) daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu farkın anlamlı olup olmadığıyla ilgili yapılan analiz sonuçları ilişki durumuna göre öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeylerinin istatistiki bilgilere göre anlamlı bir fark oluşturmadığını göstermiştir ($t_{(650)}= -.19$, $p>.05$). Bu bulgular üniversite öğrencilerinin evliliğe yönelik

işlevsel olmayan inanç düzeylerinin ilişki durumuna göre farklılaşmadığını göstermektedir.

4.2.5. Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnançların Öğrencilerin Anne ve Baba Eğitim Düzeyi Açısından İncelenmesi

Öğrencilerin anne eğitim düzeyleri okuryazar değilden üniversiteye kadar olan beş farklı kategoride incelenmiştir. Evlilik ilişkisi inançları ölçeğinden alınan puanlar öğrencilerin anne eğitim düzeyleri açısından incelenmiş ve alınan puan ortalamaları, standart sapmaları ve n değerleri ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8

Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnanç Puan Düzeylerinin Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeyine Göre Ortalama, Standart Sapma Değerleri

Değişken	Eğitim Durumu	n	X	SS
Evlilik İnançları	1.Okuryazar değil	32	52.50	10.90
	2.İlkokul	243	46.80	10.80
	3.Ortaokul	133	46.20	11.43
	4.Lise	147	44.40	11.31
	5.Üniversite	97	43.91	11.17

Tablo 8 incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin anne eğitim düzeylerine göre evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç puanları okuryazar değil ($X=52.50$, $SS=10.90$), ilkokul ($X=46.80$, $SS=10.80$), ortaokul ($X=46.20$, $SS=11.43$), lise ($X=44.40$, $SS=11.31$), üniversite ($X=43.91$, $SS=11.17$) olduğu görülmektedir. Anne eğitim düzeyine göre öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç puanlarının, eğitim düzeylerinin okuryazar değilden üniversite mezunu olma durumuna göre azaldığı ve farklı değerler aldığı görülmektedir.

Anne eğitim düzeylerine göre öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç puanlarındaki farklılıkların anlamlı olup olmadığını belirlemek için verilere uygulanan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9

Öğrencilerin Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnanç Puan Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Değişken	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Çoklu Karşılaştırma
Evlilik İnançları	Gruplar	2276.50	4	569.12	4.61	.00	1-3
	Arası						1-4
	Gruplar İçi	79835.01	647	123.39			1-5
	Toplam	82111.50	651				

Yapılan analiz sonucunda üniversite öğrencilerinin anne eğitim düzeyine göre evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeylerinde ($F_{(4,647)}=4.61$, $p=.00$) istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir ($p<.01$).

Anne eğitim düzeyine göre öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç puanları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak için Bonferroni Testi yapılmıştır. Yapılan test sonuçlarına göre farklar, anne eğitim düzeyi okuryazar değil ile ortaokul, lise ve üniversite olanların arasında okuryazar olmayanların lehine olduğu görülmüştür. Buna göre öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç puanları annesi okuryazar olmayanların ($X=52.50$, $SS=10.90$) ortaokul olanlara ($X=46.20$, $SS=11.43$), lise olanlara ($X=44.40$, $SS=11.31$) ve üniversite olanlara ($X=43.91$, $SS=11.17$) göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p<.01$).

Baba eğitim düzeylerinden okuryazar değil grubunda sadece 5 öğrenci bulunmaktadır. Grupların eşit veya homojen dağılması için baba eğitim düzeyindeki okuryazar değil verileri veri setinden çıkarılarak, Evlilik İlişkisi İnançları ölçeğinden alınan puanlar öğrencilerin baba eğitim düzeyleri açısından incelenmiş ve alınan puan ortalamaları, standart sapmaları ve n değerleri ile ilgili betimsel istatistikler Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10

Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnanç Puan Düzeylerinin Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeyine Göre Ortalama, Standart Sapma Değerleri

Değişken	Eğitim Durumu	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>
Evlilik İnançları	1.İlkokul	158	46.77	11.32
	2.Ortaokul	115	48.10	11.60
	3.Lise	208	44.73	11.10
	4.Üniversite	166	45.03	10.90

Tablo 10 incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin baba eğitim düzeylerine göre evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç puanları ilkokul ($X=46.77$, $SS=11.32$), ortaokul ($X=48.10$, $SS=11.60$), lise ($X=44.73$, $SS=11.10$), üniversite ($X=45.03$, $SS=10.90$) olduğu anlaşılmaktadır. Baba eğitim düzeyine göre öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç puanlarının, eğitim düzeylerinin ilkokuldan üniversite mezunu olma durumuna göre azaldığı ve farklı değerler aldığı görülmektedir.

Baba eğitim düzeylerine göre öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç puanlarındaki farklılıkların anlamlı olup olmadığını belirlemek için verilere uygulanan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11

Öğrencilerin Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnanç Puan Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeylerine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Değişken	Varyansın Kaynağı	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	Çoklu Karşılaştırma
Evlilik İnançları	Gruplar	1082.80	3	360.93	2.88	04	2-3
	Arası						
	Gruplar İçi	80332.45	643	124.93			
	Toplam	81415.25	646				

Yapılan analiz sonucunda baba eğitim düzeyine göre evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeylerinde ($F_{(3,643)}=2.88$, $p=.04$) istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmiştir ($p<.05$).

Baba eğitim düzeyine göre öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç puanları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak için grupların homojen dağılması nedeniyle Tukey Testi yapılmıştır. Yapılan test sonuçlarına göre farklar, babasının eğitim düzeyi ortaokul olan öğrenciler ile lise olanlar arasında ortaokul olanların lehine olduğu görülmüştür. Buna göre öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç puanları babası ortaokul mezunu olanların ($X=48.10$, $SS=11.60$), lise olanlara ($X=44.73$, $SS=11.10$) göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p<.05$).

4.2.6. Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnançların Anne Baba Birliktelik Durumu Açısından İncelenmesi

Öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançlarının anne babalarının birliktelik durumuna göre farklılık olup oluşmadığını tespit etmek amacıyla bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12

Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnanç Puan Düzeylerinin Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre t Testi Sonuçları

Değişken	Birliktelik Durumu	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>	<i>Sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Evlilik	Birlikte	596	45.95	11.11	650	-.16	.87
İnançları	Ayrı	56	46.20	12.51			

Anne babanın ayrı olması boşanmış olmak ve her türlü ayrılık durumunu kapsarken birlikte olma durumu anne babanın her türlü birliktelik durumunu ifade etmektedir.

Tablo 12 incelendiğinde, anne babası ayrı olan öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeylerinin ($X=46.20$, $SS=12.51$) anne babası birlikte olan öğrencilerden ($X=45.95$, $SS=11.11$) daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu farkın

anlamli olup olmadığıyla ilgili yapılan analiz sonuçları anne baba birliktelik durumuna göre öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeylerinin istatistiki bilgilere göre anlamli bir şekilde fark oluşturmadığını göstermiştir ($t_{(650)}=-.16, p>.05$). Bu bulgular niversite ğrencilerinin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeylerinin anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşmadığını göstermektedir.

4.3. Algılanan Ebeveyn Tutumları, Erken Dönem Uyumsuz şemalar ve Evliliğe Yönelik işlevsel Olmayan İnançlar Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Öğrencilerin erken dönem uyumsuz şemaları, algılanan ebeveyn tutumları ve evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeyleri arasında oluşan ilişkiler Pearson korelasyon analizi kullanılarak hesap edilmiştir. Yapılan analiz sonuçları Tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 13

Algılanan Ebeveyn Tutumları, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnanç Puan Düzeyleri Arasındaki İlişki

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
KAET-Ç												
1-A/R	1											
2-B/R	.80**	1										
3-A/Ak	.49**	.43**	1									
4-B/Ak	.43**	.50**	.78**	1								
5-A/Ds	-.49**	-.38**	-.13**	-.12**	1							
6-B/Ds	-.42**	-.47**	-.17**	-.12**	.75**	1						
YŞÖ-KF3												
7-ZOŞ	.38**	.39**	.31**	.31**	-.20**	-.23**	1					
8-KŞ	.41**	.41**	.24**	.22**	-.36**	-.36**	.75**	1				
9-YSS	.17**	.16**	.23**	.17**	.06	.02	.46**	.43**	1			
10-ZSS	.13**	.16**	.12**	.12**	-.03	-0.03	.28**	.34**	.51**	1		
11-DYŞ	.26**	.29**	.28**	.23**	-.073	-.13**	.61**	.62**	.59**	.44**	1	
EİİÖ												
12-EİİÖ Toplam	.05	.04	.01	-.01	-.03	-.01	.20**	.17**	.17**	-.05	.18**	1

* $p < .05$, ** $p < .01$

EİİÖ=Evlilik ilişkisi inançları Ölçeği; YŞÖ-KF3=Young Şema Ölçeği, KŞ=Kopukluk, ZOŞ=Zedelenmiş Otonomi, ZSS=Zedelenmiş Sınırlar, DYŞ=Diğeri Yönelimlilik, YSS=Yüksek Standartlar; KAET-Ç=Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği, A/R=Anne Reddedici, B/R=Baba Reddedici, A/Ak=Anne Aşırı Koruyucu, B/Ak=Baba Aşırı Koruyucu, A/Ds=Anne Duygusal Sıcaklık, B/Ds=Baba Duygusal Sıcaklık

Tablo 13 incelendiğinde, erken dönem uyumsuz şemalar ile evlilik inançları arasındaki ilişkilerin belirlenmesine yönelik olarak yapılan korelasyon analizleri, zedelenmiş otonomi ($r=.20, p<.01$), kopukluk ($r=.17, p<.01$), yüksek standartlar ($r=.17, p<.01$) ve diğeri yönelimlilik ($r=.18, p<.01$) şema alanlarının evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançlar ile pozitif yönde ve zayıf düzeyde anlamlı ilişkiler gösterdiğine işaret etmektedir.

Erken dönem uyumsuz şemalar ile algılanan ebeveyn tutumları arasında gözlenen ilişkinin belirlenmesine yönelik olarak yapılan korelasyon analizlerinde, anneye ilişkin algılanan reddedici ebeveynlik tutumunun zedelenmiş otonomi ($r=.38, p<.01$) ve kopukluk ($r=.41, p<.01$) şema alanlarıyla orta düzeyde, yüksek standartlar ($r=.17, p<.01$), zedelenmiş sınırlar ($r=.13, p<.05$) ve diğeri yönelimlilik ($r=.26, p<.01$) ile zayıf düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler gösterdiği bulunmuştur. Aynı şekilde annenin aşırı koruyucu tutumunun da zedelenmiş otonomi ($r=.31, p<.01$) şema alanıyla orta düzeyde, kopukluk ($r=.24, p<.01$), yüksek standartlar ($r=.23, p<.01$), zedelenmiş sınırlar ($r=.12, p<.05$) ve diğeri yönelimlilik ($r=.28, p<.01$) şema alanlarıyla zayıf düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler gösterdiği görülmektedir.

Bunların haricinde anneye ilişkin algılanan ebeveynlik tutumlarından duygusal sıcaklık boyutunun ise zedelenmiş otonomi ($r=-.20, p<.01$) ile zayıf, kopukluk ($r=-.36, p<.01$) şema alanı ile orta düzeyde negatif yönde anlamlı ilişkiler gösterdiği görülmektedir.

Erken dönem uyumsuz şemalar ile algılanan ebeveyn tutumları arasındaki ilişkilerin belirlenmesine yönelik olarak yapılan korelasyon analizlerinde, babaya ilişkin algılanan reddedici ebeveynlik tutumunun zedelenmiş otonomi ($r=.39, p<.01$) ve kopukluk ($r=.41, p<.01$) şema alanlarıyla orta düzeyde, yüksek standartlar ($r=.16, p<.01$), zedelenmiş sınırlar ($r=.16, p<.05$) ve diğeri yönelimlilik ($r=.29, p<.01$) şema alanları ile zayıf düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler gösterdiği görülmektedir. Aynı şekilde babaya ilişkin algılanan aşırı koruyucu ebeveynlik tutumunun da zedelenmiş otonomi ($r=.31, p<.01$) ile orta düzeyde, kopukluk ($r=.22, p<.01$), yüksek standartlar ($r=.17, p<.01$), zedelenmiş sınırlar ($r=.12, p<.05$) ve diğeri yönelimlilik ($r=.23, p<.01$) ile zayıf düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkileri olduğu bulunmuştur.

Bunların haricinde algılanan baba tutumlarından duygusal sıcaklık boyutunun zedelenmiş otonomi ($r=-.23, p<.01$) ve diğeri yönelimlilik ($r=-.13, p<.01$) şema

alanları ile zayıf düzeyde, kopukluk ($r=-.36, p<.01$) şema alanı ile orta düzeyde negatif yönde anlamlı ilişkiler gösterdiği görülmektedir.

Algılanan ebeveyn tutumları ile evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç puan düzeyleri arasındaki ilişkilerin belirlenmesine yönelik olarak yapılan korelasyon analizlerinde Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Çocuk Formu'nun hem anne hem babaya yönelik ebeveyn tutumlarından hiçbirisi ile anlamlı ilişki göstermediği görülmüştür ($p>.05$).

5. TARTIŞMA

Bu çalışmada, ilk olarak evlilikteki işlevsel olmayan inançlar ile sosyodemografik değişkenlerin arasında mevcut olan ilişkiler incelenmiştir. İkinci olarak çalışmadaki ana değişkenler arasındaki ilişkiler belirlenmiştir. Bu doğrultuda yapılan analizlerden elde edilen bulgular, çalışmanın bu bölümünde, ilgili alan yazın göz önünde bulundurularak, araştırmanın alt amaçlarındaki sıraya göre değerlendirilmiştir.

5.1. Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnançların Sosyodemografik Değişkenler Açısından İncelenmesi

Çalışmada öncelikle evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançlar ile ilgili bulunan sosyodemografik değişkenlere (cinsiyet, yaş, okunan üniversite, ilişki durumu, anne baba eğitim düzeyi ve anne baba birliktelik durumu) ilişkin incelemeler yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, katılımcıların cinsiyetine, yaşına, göre evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeylerinin anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. İzleyen bölümde, evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeyleri ile sosyodemografik değişkenlerin ilişkisine yönelik elde edilen bulgular sırasıyla tartışılmıştır.

5.1.1 Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnançların Cinsiyet Açısından İncelenmesi

Araştırma bulguları incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu farklılık, erkek öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeylerinin kadın öğrencilere göre daha yüksek olduğu yönündedir. Literatür incelendiğinde Gizir (2013), Küçükarslan ve Gizir (2014), Demirtas Zorbaz, Ulas ve Kepir-Savoly (2015), Kurt ve Gündüz (2020), Aktan ve Asker (2020) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan araştırmaların bulgularının, araştırmada elde edilen bulguları destekler nitelikte olduğu görülmüştür. Bu çalışmalarda da işlevselliği bozan romantik ilişki inançlarının, erkeklerde kadınlardan daha fazla olduğu bulunmuştur. İlişki inançlarının cinsiyete göre farklılaşmasındaki temel neden olarak cinsiyet rolleri işaret edilmektedir. Gizir (2013), kadın erkek eşitliği ön planda olmasına rağmen erkek egemenliğin sürdürüldüğü ilişki örüntülerinin bulunması sebebiyle, erkeklerin yakın ilişkilerde kuvvet sahibi olmak ve kontrolü eline almak için işlevsel olmayan ilişki inançları edinmiş olabileceklerini belirtmektedir. Bu durum toplum içerisinde

kadınların erkeklerden daha fazla bir şekilde kadın erkek eşitliğine inanmalarından, erkeklerin ise daha gelenekçi bir tutuma sahip olmalarından kaynaklı olabilir.

5.1.2 Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnançların Öğrencilerin Yaşı Açısından İncelenmesi

Araştırma bulguları incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin evliliğe ilişkin işlevsel olmayan inanç düzeylerinde öğrencilerin yaşlarına göre anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Literatür incelendiğinde bu bulguyu destekleyen ve desteklemeyen çalışmalara rastlanmıştır. Bilge ve Arslan (2000) çalışmasında genel akılcı olmayan inançların, Hamamcı (2005) ise işlevsel olmayan ilişki inançlarının yaşa göre farklılaşmadığı sonucunu bulmasına rağmen, Gizir (2013), Küçükarslan ve Gizir (2014), Kurt (2019), tarafından yapılan araştırmaların bulguları araştırmada elde edilen bulgularla çelişmekte ve işlevsel olmayan ilişki inançlarının yaşa göre farklılaştığını göstermektedir. Küçükarslan ve Gizir (2014) tarafından yapılan araştırmada, sınıf düzeyi dikkate alınarak gruplandırma yapılmış ve birbirine göre alt sınıfta okuyanların üst sınıfta okuyan öğrencilere göre ilişki inançlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Kurt (2019) tarafından yapılan çalışmada, 18-21 yaş grubunun 22-25 yaş grubuna ve 26-28 yaş grubuna oranla daha yüksek düzeyde romantik ilişkilere yönelik rasyonel olmayan inanca sahip olduğu gözlenmiştir. Belirtilen araştırmalarda görüldüğü üzere, yaş ile işlevsel olmayan ilişki inançları arasında yaş grupları için farklı durumlardan bahsedilmektedir. Bu araştırmanın bulguları ise, yaş gruplarına göre öğrencilerin evlilik ilişkisi inançları ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farkın olmadığı yönündedir. Bu durum, yapılan çalışmaların örneklemelerindeki yaş aralıklarının farklı olmasından kaynaklanmış olabilir. Genel olarak çalışmalarda bireylerin ilişkilere yönelik katı, abartılmış, akılcı olmayan inançlarının yaşa bağlı olarak azaldığı, bunun da artan ilişki deneyimiyle birlikte bireylerin daha gerçekçi düşünmesinden (Knox ve Sporkowski, 1968) kaynaklandığı dile getirilmektedir. Ancak araştırma örneklemini oluşturan grubun içerisinde bulunduğu gelişim dönemi yaş gruplarına ayrılmasına rağmen, esas itibarıyla beliren yetişkinlik ya da genç yetişkinlik dönemi olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla, bu dönemin özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, duygusal açıdan dengesizlik, aşk, iş ve dünya görüşü hakkındaki deneme-karar verme süreçlerinin ve kimlik arayışının devam etmesinden dolayı homojen bir grup olan üniversite

öğrencilerinin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançlarında anlamlı bir farklılaşma görülmemiş olabilir.

5.1.3 Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnançların Öğrencilerin Okuduğu Üniversite Açısından İncelenmesi

Araştırma bulguları incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin okudukları üniversiteye göre işlevsel olmayan evlilik ilişkisi inanç düzeylerinde anlamlı bir fark görülmüştür. Bu farklılık Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeylerinin Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerden anlamlı olarak daha yüksek olduğu yönündedir.

Literatür incelendiğinde, bu sonuçla aynı yönde ya da çelişen herhangi bir bulgu görülmemiştir. Ancak bu bulguyla ilişkili olabileceği düşünülen birkaç çalışma verilmiştir. Yurtal (2001) tarafından yapılan çalışmada, akılcı olmayan inançların yerleşim birimine göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Akılcı Duygusal Yaklaşım ise bu durumun kişilerin kültürü ya da eğitim düzeyine bağlı olmadan akılcı olmayan düşüncelerin her bireyde var olabileceğini iler sürmektedir. Bunun yanı sıra Hamamcı (2005) eğitim seviyesine göre işlevsel olmayan ilişki inançlarının farklılaştığını ve mezuniyeti üniversite olan kişilerin mezuniyeti ilkökul ve lise olan kişilere oranla daha az işlevsel olmayan ilişki inancına sahip olduğunu bulmuştur. Mevcut araştırmanın bulguları taşradaki bir üniversitenin öğrencilerinin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançlarının büyükşehirdeki bir üniversitenin öğrencilerine göre daha fazla düzeyde olduğunu göstermektedir. Literatürdeki bulgular ışığında, büyükşehirde okuyan öğrencilerin taşradaki bir üniversiteye göre daha fazla imkana, çevreye sahip olması, eğitimlerden yararlanması ve daha fazla çeşit arkadaş ilişkisine sahip olması, düşünce ve inançlarını sorgulama imkanı bulmasına ve evliliğe yönelik düşünce ve inançlarının daha gerçekçi olmasına neden olabileceği düşünülmüştür.

5.1.4 Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnançların Öğrencilerin İlişki Durumu Açısından İncelenmesi

Araştırma bulguları, üniversite öğrencilerinin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeylerinin ilişki durumuna göre farklılaşmadığını göstermektedir. Literatür incelendiğinde, Güllü (2018) ve Turan (2010) tarafından yapılan araştırmaların bulgularının araştırmadan elde edilen bulguları destekler nitelikte olduğu, bunun yanı sıra Küçükarslan (2011) ve Gizir (2013) tarafından yapılan araştırma bulgularının

araştırmada elde edilen bulgulardan farklı olduğu görülmüştür. Üniversite öğrencilerinin ilişki inançlarının romantik ilişkinin varlığına göre incelendiği bir araştırmada (Gizir, 2013), ilişki deneyimi olmadığı halde şu an bir romantik ilişkisi olan öğrenciler ile ilişki deneyimi olmakla birlikte mevcut bir ilişkiyi sürdüren öğrencilerin, hiç ilişki yaşamamış öğrencilere kıyasla daha çok işlevsel olmayan ilişki inancı olduğu belirlenmiştir. Bir diğer çalışmada (Knox ve Sporakowski, 1968) ise, edinilen ilişki tecrübelerinin, içerisinde bulunulan ilişki ve partnerle ilgili daha gerçekçi değerlendirmeler yapabilmeyi sağladığı belirtilmektedir.

Verilen araştırmalarda görüldüğü üzere, işlevsel olmayan inançlar ve ilişki durumu arasında farklı durumlardan bahsedilmektedir. Bu araştırmanın bulguları ise, ilişkisi olan ve olmayan öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir. Bu durumun, üniversite öğrencilerinin ilişki durumlarının ilişkisi var ve yok şeklinde değerlendirilmesi nedeniyle olabileceği düşünülmektedir. Duygusal ilişki, sözlü, nişanlı, evli olma durumlarına göre kişilerin sahip olduğu evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeylerinin değişiklik göstereceği tahmin edilmektedir. Bu araştırmada ise farklı ilişki durumları tek bir kategoride ele alındığı için işlevsel olmayan inanç düzeylerinde anlamlı bir farklılık görülmemiş olabilir. Bunun yanı sıra, ilişkiye dair inançların ciddi ilişkiler kurulmadan önce geliştiği belirtilmektedir (Willoughby, 2010). Bu durumda ilişkiye dair inançların, kişilerin ilişki deneyimi olup olmamasına, olduysa ne kadar süreli bir ilişkisi olduğuna bakılması önemlidir. Nitekim bazı araştırmalarda (Öcal Yüceol, 2016; Kılıçarslan ve Can, 2021), ilişki süresine göre rasyonel nitelik göstermeyen inanç düzeylerinin farklılık gösterdiği ve daha uzun süre romantik bir partnere sahip kişilerin, daha fazla akılcı olmayan inançlarının olduğu saptanmıştır.

5.1.5 Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnançların Öğrencilerin Anne ve Baba Eğitim Düzeyi Açısından İncelenmesi

Araştırma bulguları üniversite öğrencilerinin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeylerinin anne eğitim durumuna göre farklılaştığını göstermektedir. Ancak bu farklılık sadece, annesi okuryazar olmayan öğrencilerin, annesinin mezuniyeti ortaokul, lise ve üniversite olan öğrencilere oranla evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeylerinin daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer anne eğitim düzeylerine sahip öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeylerinde

gruplar arasında herhangi bir farklılık gözlenmemiştir. Ayrıca, öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançlarının babaların mezun oldukları eğitim seviyesine göre de farklılık gösterdiği, ancak bu farklılığın sadece babası ortaokul mezunu olan öğrenciler ile babası lise mezunu olanlar arasında gözlemlendiği araştırma bulguları arasındadır. Buna göre, babasının mezuniyeti ortaokul olan öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançlarının lise olan öğrencilerden anlamlı bir şekilde daha çok olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla anne ve baba eğitim seviyesi düşük olan öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeylerinin eğitim seviyesi yüksek olanlara göre daha yüksek olduğu söylenebilmektedir.

Literatür incelendiğinde, Seven (2019) ve Altıntaş (2006) tarafından yapılan araştırmaların bulgularının araştırmada elde edilen bulguları destekler nitelikte olduğu ancak Çivitçi (2006) tarafından yapılan araştırmanın elde edilen bulguları desteklememekte olduğu görülmüştür. Seven (2019) çalışmasında, öğrencilerin cinsel hayata yönelik işlevsel olmayan inanç düzeylerinin anne mezuniyet seviyesine göre anlamlı şekilde farklılaştığını ve anne eğitim seviyesi düşük olan öğrencilerin yüksek olan öğrencilere kıyasla evlilik ilişkisinde cinsel hayatla ilgili işlevsel olmayan inançlarının daha yüksek düzeyde olduğunu bulmuştur. Aynı çalışmada, öğrencilerin kök aileye bağlılık ve cinsel hayat ile ilgili işlevsel olmayan inançlarının baba mezuniyet seviyesine göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür. Bu çalışmada öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançları kök aileye bağımlılık, ben biz dengesi, cinsel hayat ve duygu yönetimi alt boyutlarında ele alındığı için Seven(2019)'in çalışmasındaki bulguların bu çalışmanın bulgularını açıkladığı düşünülmektedir. Bir başka çalışmada (Tosun ve Yazıcı, 2021), anne ve babası daha düşük bir eğitim derecesinden mezun olan kişilerin, daha yüksek bir eğitim derecesine sahip anne babadan gelen kişilere göre daha yüksek düzeyde geleneği esas alan roller beklentisinde oldukları bulunmuştur. Kişilerin eğitim düzeyi yükseldikçe eşitlikçi tutumun arttığı tespit edilen çalışmalar bulunmaktadır. (Hortaçsu, 2007; Paçacıoğlu, 2018). Ayrıca ilişkilere yönelik rasyonel olmayan ilişki inançlarının gelenek odaklı rol beklentileri ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Tosun ve Yazıcı, 2021). Bu nedenle düşük eğitim seviyesine sahip anne babaların, yüksek eğitim seviyesinde olanlara göre evlilik rol beklentilerinde daha gelenekselci oldukları, ilişkilere yönelik daha fazla rasyonel olmayan ilişki inançlarına sahip oldukları varsayılmaktadır. Bu verilerin mevcut araştırmanın bulgularını açıkladığı düşünülmektedir.

5.1.6. Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnançların Anne Baba Birliktelik Durumu Açısından İncelenmesi

Araştırma bulguları üniversite öğrencilerinin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeylerinin anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşmadığını göstermektedir.

Literatür incelendiğinde, evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeylerinin hangi anne baba birliktelik durumundayken daha yüksek olduğuna ilişkin yapılan bazı çalışmalarda ayrılığın lehine (Willoughby, James, Marsee, Memmott ve Dennison, 2020), bazılarında birlikteliğin lehine görüldüğü (Mahl, 2001), bazılarında (Sprecher, Cate ve Levin, 1998) ise fark görülmediği bulunmuştur. Bu farklılık, örneklem farklılığından kaynaklanmış olabilir. Mahl (2001) çalışmasında, anne babası boşanmış genç yetişkinlerin anne babası birlikte olanlara oranla daha az idealize edilmiş romantik ilişki inançlarına sahip olduklarını bulmuştur. Sprecher, Cate ve Levin (1998) yaptıkları çalışmada, anne babası boşanmış olma durumunun öğrencileri ilişki inançları anlamında daha dezavantajlı konuma getirmediğini bununla birlikte anne babası boşanmış kadın öğrencilerin romantik ilişki inançlarında daha az idealist olduğunu dile getirmektedir. Bir başka çalışmada (Sinclair ve Nelson, 1998), “anlaşmazlık yıkıcıdır” şeklindeki yalnızca bir ilişki inancında boşanmış ailelerden gelen öğrencilerin, ailesi birlikte olan öğrencilere kıyasla daha çok işlevselliği engelleyen ilişki inançları olduğu görülmüştür. Yapılan bir çalışmada ise (Willoughby vd., 2020), boşanmanın gençler üzerinde bıraktığı etkilerden birinin evliliğin önemi, merkeziliği ve sürekliliği konusunda sahip olunan evlilik inançlarının anne babası boşanmış olanlarda daha az olduğuna yöneliktir. Literatürde farklı olarak, anne baba birliktelik durumları arasında evlilik ilişkisi inançlarının farklı boyutlarına göre farklı sonuçların olduğu bir çalışmaya da rastlanmıştır. Bu çalışmada, anne baba birlikteliğine göre cinsel hayatla ilgili evlilik inanç düzeylerinin farklılık gösterdiği; anne-baba birlikteliğinin işlevsel olmayan evlilik inançları edinme noktasında daha önde olduğu bulunmuştur (Seven, 2019).

Sonuç olarak, anne baba birliktelik durumu ile evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançlar arasında farklı bulgulardan bahsedilmiştir. Bu araştırmanın bulguları ise anne baba birliktelik durumuna göre evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançların farklılaşmadığı yönündedir. Öğrencilerin işlevsel olmayan ilişki inanç düzeyleri arasındaki farklılığı ortaya çıkarmada, anne baba birliktelik durumundansa ebeveyn

ilişki kalitesi, ebeveyn-çocuk arasındaki ilişki ve boşanma öncesi ve sonrası aile içi çatışma gibi diğer faktörlerin daha belirgin olması gösterilebilir (Booth, Brinkerhoff ve White, 1984). Nitekim bir çalışmada (Şahin, 2019), anne babasının evliliğini mutlu, çatışmalı algılayan ya da aradaki ilişkinin kalitesi hakkında bir fikri olmayan üniversite öğrencilerinin ebeveynlerinden aktarılan evlilik mesajlarının farklılaştığı ve mutlu algılanan anne baba birlikteliğinde, çatışmalı algılanan ya da ilişkinin niteliği hakkında kararsız olunan birlikteliklere kıyasla ailelerinden aldıkları evlilik mesajlarının daha çok olduğu bulunmuştur. Ayrıca Mahl (2001), boşanma öncesi bağlam ve ebeveyn boşanmasını çevreleyen boşanma sonrası değişikliklerle birlikte bireysel kişilik özelliklerinin de ebeveyn boşanmasına adaptasyonda ve bireylerdeki romantik ilişki inançlarının gelişiminde etkili olduğunu dile getirmektedir. Bunun yanı sıra, araştırma sonuçlarının bu şekilde çıkması, günümüzde ailelerin üniversite öğrencilerinin üzerinde çok fazla etki sahibi olmamaları ile açıklanabilir. Üniversite öğrencilerinin gerek sosyal medya gerek arkadaşlık ilişkileri olmak üzere çok farklı çevrelere ulaşma imkanları bulunmakta ve kendilerini geliştirmektedirler. Görülen ve içerisinde bulunulan ortamlar, öğrencilerin düşünceleri üzerinde etkili olmaktadır. Bireyler ailelerinden ayrıştıkça kendi bireysel fikirleri hayatlarında daha önemli hale gelmektedir. İnsanların içine doğup büyüdükleri gelenekler, kültür, kitle iletişim araçları (Segrin ve Nabi, 2002) ve çevrelerindeki ilişkilerden öğrendiklerinin (Dillon, 2005) evlilik beklentilerinin oluşmasında etkili olduğu düşünüldüğünde araştırma bulguları daha iyi açıklanabilir.

5.2. Algılanan Ebeveyn Tutumları, Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnançlar Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

5.2.1. Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnanç Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Ait Bulguların Tartışılması

Araştırma bulguları üniversite öğrencilerinin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeylerinin algılanan anne ve baba ebeveyn tutumlarına ilişkin alt boyutlarından (duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk, reddedicilik) hiçbirisi ile anlamlı düzeyde korelasyon göstermediğine işaret etmektedir. Literatür incelendiğinde bu bulguları açıklayabileceği düşünülen bazı bulgulara yer verilmiştir.

Anne baba tutumları ve akılcı olmayan inançların ilişkisini inceleyen bir çalışmada (Yurtal, 1999) akılcı olmayan inançların anne baba tutumlarına göre değiştiği ve anne babasını otoriter olarak algılayan öğrencilerin demokratik algılayanlara göre akılcı olmayan inançlarının daha çok olduğu tespit edilmiştir. Başka bir çalışmada (Korkulu, 2019), eş seçimindeki sınırlandırıcı inançlar ile anne-baba tutumlarının ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca algılanan ebeveyn tutumlarının demokratik, otoriter ve koruyucu alt boyutları ile eş seçimindeki sınırlandırıcı inançların farklı boyutları arasında aynı yönde anlamlı ilişkiler gözlenmiştir.

Araştırmalara bakıldığında, evliliğe yönelik beklentilerin oluşmasında köken ailenin büyük bir etkisi olduğu ve bu etkinin de bağlanma kavramıyla açıklandığı görülmektedir. Bebeklikte bakım veren kişiyle kurulan ilişkide olumlu etkileşimler bireyin hem kendisine hem de diğer kişilere yönelik olumlu beklentiler geliştirmesine; olumsuz etkileşimler ise kişinin kendisine ve çevresine yönelik olumsuz beklentiler ve inançlar geliştirmesine sebep olmaktadır (Bowlby, 1979). Özellikle reddedici, ihmal edici ya da aşırı koruyucu (Birtchnell, 1988) ebeveyn tutumlarının güvensiz bağlanmaya neden olduğu (Kilmann, Carranza ve Vendemia, 2006) ve bunun sonucunda oluşan bağlanma örüntülerinin içsel temsiller yoluyla yetişkinlik döneminde sürdürülerek yakın ilişkilerde kendini gösterdiği bilinmektedir. Nitekim üniversite öğrencilerinin güvenli/güvensiz bağlanma örüntülerine göre rasyonel olmayan ilişki inanç seviyelerinin değiştiği ve bu değişikliğin güvensiz bağlananlar lehine olduğu görülmüştür (Stackert ve Bursik, 2003) Bu bulgular göz önünde bulundurulduğunda, olumlu özellikler gösteren ebeveyn tutumlarına sahip öğrencilerin işlevsel olmayan inançlarının olumsuz özellikler gösteren ebeveyn tutumlarına sahip öğrencilere kıyasla, daha düşük düzeyde işlevsel olmayan inanca sahip olması beklenmektedir.

Sonuç olarak, algılanan ebeveyn tutumları ile evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançlar arasındaki ilişkilerle ilişkili olduğu düşünülen farklı bulgulardan bahsedilmiştir. Bu araştırmanın bulguları ise algılanan ebeveyn tutumu boyutları ile evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançlar arasında anlamlı bir ilişki olmadığı yönündedir. Bu bulgu, beliren yetişkinlik dönemindeki üniversite öğrencilerinin araştırmada ele alınması ve bulundukları gelişim dönemi itibarıyla üniversite öğrencilerinin ailesinden bağımsızlaşmaya başlamış olmasından kaynaklanmış

olabilir. Beliren yetişkinlik dönemindeki bu yaş grubunda bireyler, diğer gelişim dönemlerine göre çok daha fazla kendilerine odaklı bir şekilde yaşamakta ve pek çok kararı kendi kendilerine vermektedirler (Arnett 2004). Üstelik beliren yetişkinlik döneminde gözlemlenen değişiklikler arasında bireylerin dünya görüşlerindeki değişim göze çarpmaktadır (Perry, 1999). Bilişsel yapıdaki değişimle birlikte üniversite hayatına adım atan öğrenciler farklı dünya görüşlerinin olduğu bir ortama girmekte ve üniversite eğitimi sonunda kendi bireysel dünya görüşlerini oluşturmaktadır (Atak ve Çok, 2010). Bu bilgiler, anne baba tutumlarının birey üzerindeki etkisini azaltmış olabileceğini göstermektedir. Bunun yanı sıra, ebeveyn tutumları ve ilişki inançlarının incelendiği çalışmalarda, romantik ilişki deneyimi olmayan veya az tecrübeye sahip olan bireylerin aile içindeki romantik ilişkileri gözlemleyerek irrasyonel ilişki beklentisi oluşturdıkları görülmüştür (Cobb, Larson ve Watson, 2003). Üniversite öğrencilerinin yaşları itibarıyla çok fazla ciddi ilişki tecrübeleri olmadığı göz önünde bulundurulduğunda, bireylerin romantik ilişkilerindeki beklenti ve tutumlarının anne ve baba arasındaki ilişkinin gözlenmesi sonucu edinilen deneyimlerle şekillenmesi muhtemeldir (Cui ve Fincham, 2010; Curran, Hazen ve Mann, 2009). Dolayısıyla öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançları üzerinde anne babalarından algıladıkları ebeveyn tutumlarındansa ebeveynlerinin evlilik ilişkisini gözlemleyerek edindikleri algılanan ebeveyn ilişki modelleri daha etkili olmuş olabilir. Öte yandan, bireyler çevresindeki insanlardan akılcı olmayan inançları öğrendikleri gibi bunları kendi kendilerine içselleştirerek inançların devamını sağlamaktadırlar. Bu nedenle kişilerin işlevsel olmayan ilişki inançlarında anne babaların etkisinden çok bireysel etkilerinin olduğu söylenebilir.

5.2.2. Üniversite Öğrencilerinin Erken Dönem Uyumsuz Şemaları ile Evliliğe Yönelik İşlevsel Olmayan İnanç Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Ait Bulguların Tartışılması

Araştırma bulguları üniversite öğrencilerinin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançları ile zedelenmiş sınırlar haricindeki zedelenmiş otonomi, kopukluk, yüksek standartlar ve diğeri yönelimlilik olmak üzere bütün şema alanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir.

Literatür incelendiğinde bu bulguları destekleyen araştırmalar, Kılıçarslan ve Can (2021) tarafından yapılan çalışmada bütün şema alanlarında ve Savaş (2021)'ın

çalışmasında ise başarısızlık şeması hariç diğer bütün şema alanlarında benzer sonuçlar göstermiştir. Tönbul ve Kocayörük (2021) tarafından yapılan çalışmada ise, benlik farklılaşmasıyla birlikte şemaların evlilik ilişkisindeki işlevsel olmayan inançların yarısından fazlasını açıklayabildiği görülmüştür. Roediger (2015), çocukluk döneminde karşılaşılan olumsuz deneyimler sonucu işlevsel olmayan inançlar geliştiğini ve bireylerin bu inançlara göre etraflarındaki kişi ve olayları algıladığını belirtmektedir. Bu açıdan bakıldığında, bireylerde gelişen şiddetli her bir erken dönem uyumsuz şemanın işlevsel olmayan ilişki inançlarının artması ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu değerlendirme ise mevcut çalışmayla tutarlıdır. Çocukluk döneminde oluşup zamanla içselleştirilen erken dönem uyumsuz şemaların yetişkinlik dönemindeki yakın ilişkilerde de varlığını sürdürdüğü görülmektedir. Yakın ilişki içerisinde şemalar aktif olduğunda, ilişkiler için olumsuz görülen katı, değişime dirençli, akılcı ve işlevsel olmayan inançların oluşmasında etkili olacağı düşünülmektedir. Yakın ilişkilerden biri olan evlilik ilişkisine yönelik işlevsel olmayan inançların da, erken dönem uyumsuz şemalardan etkilenmesi beklenen bir durumdur. Nitekim hayat boyunca tetiklenen bazı olaylarda uyumsuz şemalar aktifleşmekte ve ilişkilerde kendini göstermektedir (Bricker ve Young, 2012). Mevcut çalışmada yalnızca zedelenmiş sınırlar şema alanı ile evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançlar arasında anlamlı bir ilişki çıkmamıştır. Bu şemaya sahip bireylerin aile ilişkilerinin yapısı genellikle rahatlık, aşırı izin vericilik, oryantasyon eksikliği, tavizkarlık, çocuk üzerinde denetim kuramama ile karakterizedir. Evlilik beklentilerinin oluşumunda en etkili faktörlerin başında bireylerin köken ailesi gelmektedir. Köken ailelerde edinilen deneyimlerin ise bireylerin çevrelerine yönelik değerlendirmelerinde etkili olduğu bilinmektedir (Riggio ve Fite, 2006). Bu nedenler göz önüne alındığında, ailesinde düşünce ve davranışları konusunda serbest yetişmiş ve zedelenmiş sınırlar şeması geliştirmiş bir kişinin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeyleri bu durumdan etkilenmemiş olabilir.

5.2.3. Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Erken Dönem Uyumsuz Şemaları Arasındaki İlişkilere Ait Bulguların Tartışılması

Araştırma bulguları, üniversite öğrencilerinin anneye ve babaya ilişkin algılanan reddedici ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumları ile beş şema alanı (zedelenmiş otonomi, kopukluk, yüksek standartlar, zedelenmiş sınırlar ve diğeri yönelimlilik) arasında

pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra araştırma bulguları, zedelenmiş otonomi ve kopukluk şemaları ile anneye ve babaya ilişkin algılanan ebeveyn tutumlarındaki duygusal sıcaklık boyutunun arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir. Ayrıca bulgular, anneden farklı olarak babaya ilişkin algılanan ebeveyn tutumlarındaki duygusal sıcaklık boyutunun diğeri yönelimlilik şema alanıyla da negatif yönde anlamlı ilişkisi olduğunu göstermektedir.

Literatür incelendiğinde Karaosmanoğlu, Çakır ve Soygüt (2008) ve Tökel (2019) tarafından yapılan araştırmaların bulgularının araştırmada elde edilen bulguları destekler nitelikte olduğu görülmüştür. Erken dönemde yaşanan toksik deneyimlerden biri olan olumsuz ebeveyn-çocuk yaşantıları erken dönem uyumsuz şemaların oluşumundaki temel faktörlerden biridir (Young vd., 2003). Çocuklukta temel ihtiyaçların sağlıklı ve yeterli bir şekilde karşılanmaması ve negatif ebeveyn tutumlarının gösterilmesi sonucunda bireylerin erken dönem uyumsuz şemalar geliştirdiği görülmektedir. Ayrıca temel gereksinimlerin uygun şekilde karşılanmamasıyla birlikte çocuk için zarar verici ebeveyn stillerinin sergilenmesi bireyin mutluluğunu engellemektedir (Yalçın, Ak, Kavaklı ve Kesici, 2018).

Literatür incelendiğinde farklı sınıflandırmalardaki ebeveyn tutumları ile erken dönem uyumsuz şemaların ilişkili olduğu çalışmalara rastlanmıştır. Tökel (2019) çalışmasında, annenin ve babanın duygusal bakımdan yoksun bırakıcı, kurallara aşırı önem veren, kusur arayan, aşırı endişeli ve kontrolcü, odak noktasına başarıyı koyan, karamsar, cezalandıran ve duyguları bastırma yolunu seçen bir ebeveyn olarak algılanmasının şemalar ile ilişkili olduğu bulmuştur. Benzer şekilde anne babalardan görülen ebeveyn biçimlerinin çocukluk döneminde oluşan şemaları açıkladığına değinilmektedir (Karaosmanoğlu vd., 2008).

Mevcut çalışmadaki algılanan ebeveyn tutumlarından reddedicilik boyutu onaylanmama, eleştirme, keyfi suçlama veya cezalandırma (Rapee, 1997) ile çocuğa yönelik soğuk, saldırgan, yargılayıcı ya da küçümseyici davranış biçimlerine (Muris, Mayer ve Meesters, 2000) karşılık gelmektedir. Aşırı koruyuculuk boyutu ebeveynlerin çocuğun güvenliğine yönelik endişeli yaklaşıma (Thomasgard, Metz, Edelbrock ve Shonkoff, 1995) ve ebeveyn tarafından sergilenen koruyucu davranışlara karşılık gelmektedir. Algılanan ebeveyn tutumlarından hem reddedicilik hem de aşırı koruyuculuk boyutlarının bazı şemalarla (kopukluk, zedelenmiş otonomi, zedelenmiş

sınırlar, diğeri yönelimlilik) ilişkisi olduğu çalışmalar bulunmaktadır (Nilüfer, 2016; Sheffield, Waller, Emanuelli, Murray ve Meyer, 2005). Çocuğun gelişimi için gerekli ve bir o kadar önemli olan duygusal sıcaklık boyutu ise, diğer algılanan ebeveyn tutumlarının aksine, olması gereken ve istenen bir tutum olup, çocuğun duygu ve davranışlarının koşulsuz kabulü, sevgi ve duygusal sıcaklığın ifade edilmesi ile ilgili fiziksel ve sözel ebeveyn davranışlarına karşılık gelmektedir (Muris vd., 2000). Erken dönemde bireylerin duygusal gereksinimlerinin olması gerektiği gibi giderilmediği durumlarda uygunsuz anne baba davranışları görmesi uyumsuz şemaların oluşmasına neden olmaktadır. Sheffield vd. (2005) tarafından yapılan çalışmada, duygusal olarak yoksun bırakıcı, aşırı koruyucu, küçümseyici, mükemmeliyetçi, kötümser, kontrolcü, duygusal bakımdan bastırılmış, cezalandırıcı ve koşullu/narsistik ebeveynlik boyutlarının erken dönem uyumsuz şemalarla ilişkili olduğu bulunmuştur. Bir başka çalışmada (Soygüt vd., 2008), hem anne hem baba tarafından sergilenen duygusal bakımdan yoksun bırakıcı, aşırı koruyucu/evhamlı, küçümseyici/kusur bulucu, kötümser/endişeli, kuralcı/kalıplayıcı, kapalı/duygularını bastıran, cezalandırıcı koşullu/başarı odaklı, aşırı izin verici/sınırsız ve sömürücü/istismar edici ebeveyn tutumlarının erken dönem uyumsuz şema alanlarıyla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu açıdan bakıldığında, mevcut çalışmadaki algılanan ebeveyn tutumlarından duygusal sıcaklık, reddedicilik ve aşırı koruyuculuk boyutlarının erken dönem uyumsuz şemalarla ilişkili olduğu gözlenmiştir. Bu bilgilere göre, aşırı koruyucu, reddedicilik, duygusal sıcaklık boyutlarındaki algılanan ebeveyn tutumlarının erken dönem uyumsuz şemalarla ilişkili olması anlamlı ve literatürdeki bulgularla tutarlı görünmektedir. Erken dönem uyumsuz şemaların oluşumuna neden olan durumlardan biri de temel ihtiyaçların toksik bir şekilde engellenişidir. Bireyler ebeveynlerinden duygusal sıcaklık gibi iyi olan şeylerden çok az deneyimlediklerinde duygusal yoksunluk ve terk edilme şemaları geliştirmektedir (Young vd., 2003). Duygusal yoksunluk ile terk edilme şema boyutları kopukluk şema alanı altında yer aldığı için literatürdeki bu bilgi bu araştırmanın bulgularıyla tutarlı görünmektedir. Bunun yanı sıra, kopukluk dışında duygusal sıcaklık boyutunun zedelenmiş otonomi şeması ile de ilişkili bulunması, ebeveynlerinden aşırı otoriter ve katı tutum gören bireylerin korkak şekilde yetişmesiyle (Kaya, 1997) ilgili olabileceği düşünülmektedir. Anne babasından yeterince sıcaklık alamayan bireylerin, kendine güven noktasında sıkıntı yaşadıkları, güvenli bağlanmada sorun olduğu için aileden ayrışma konusunda da

zorlandıkları ve başkalarından bağımsız bir kişilik oluşturmalarının güçleştiği bilinmektedir. Dolayısıyla ebeveyn tutumlarından duygusal sıcaklığın az olması, kişilerin zedelenmiş otonomi şeması edinmelerinin bir sebebi olabilir. Ayrıca babadan algılanan duygusal sıcaklık boyutu ile diğeri yönelimlilik şema alanı arasında anlamlı bir ilişkinin olması, kişinin yeterli duygusal sıcaklık alamadığında kendi ihtiyaçlarından çok başkalarının ihtiyaçlarını gidermeye yönelmesiyle açıklanabilir. Birey yalnızca kurallara uyduğunda takdir, kabul ve sevgi gören, aksi durumda sevginin çekilmesi, bireyin kendi duygu düşünce ve isteklerinin önemsiz olduğuna inanması, kabul görebilmek için başkalarının onayını almak gerekmesi ve başkalarının isteklerini karşılamadığı sürece de reddedileceğine ilişkin bir inancın oluşması diğeri yönelimlilik şeması ile ilişkilidir. Kişi, babasından alamadığı duygusal sıcaklığı ve kuramadığı duygusal bağı, diğerleri yoluyla gidermeye çalışır, bu nedenle de diğerlerinin düşünce ve davranışlarına aşırı önem vermekte, diğerlerinden alacağı onaya ihtiyaç duymaktadır. Böylelikle diğeri yönelimlilik şemasının geliştirilebilmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinde evliliğe yönelik işlevsiz inançlar ile ebeveynlerden algılanan tutumlar ve şemalar arasında ortaya çıkan ilişkilerle ilgili olarak bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Bu araştırma kapsamında, üniversite öğrencilerinin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeylerinin sosyodemografik değişkenlerden cinsiyete, okunan üniversiteye ve ebeveynlerin eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı ancak yaşa, ilişki durumuna, anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşmadığı bulunmuştur.

Bu araştırma kapsamında, üniversite öğrencilerinin evlilik ilişkisine yönelik olmak üzere sahip olduğu işlevsel olmayan inançları ile ebeveynlerinden algıladığı tutumların (anne red/baba red, anne aşırı koruyucu/baba aşırı koruyucu, anne sıcaklık/baba sıcaklık) hiçbirisi ile arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulunmuştur.

Ayrıca araştırma bulguları, üniversite öğrencilerinin evlilik ilişkisi hakkındaki işlevsel olmayan inançları ile erken dönem uyumsuz şema alanlarından dördü ile (zedelenmiş otonomi, kopukluk, yüksek standartlar ve diğeri yönelimlilik) arasında pozitif yönde ilişkilerin olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgulara göre ilişki bulunan şema alanlarındaki puanların yükselmesi öğrencilerinin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç puanlarını da arttırmaktadır.

Bu araştırma kapsamında, üniversite öğrencilerinin anne ve babalarından algıladıkları reddedici tutumlar ile yine anne ve babalarından algıladıkları aşırı koruyucu tutumların beş şema alanı (zedelenmiş otonomi, kopukluk, zedelenmiş sınırlar, yüksek standartlar ve diğeri yönelimlilik) ile de pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Buna göre ebeveynlerini reddedici ya da aşırı koruyucu algılayan öğrencilerin bu boyutlardaki puanları yükseldikçe bütün erken dönem uyumsuz şema alanlarındaki puanları artmakta ve bu şemalara daha şiddetli bir şekilde bağlı olmaktadır. Bunun yanı sıra anne duygusal sıcaklık boyutu kopukluk ve zedelenmiş otonomi ile, baba duygusal sıcaklık ise zedelenmiş otonomi, kopukluk şema alanlarına ek olarak diğeri yönelimlilik şema alanı ile ilişkili bulunmuştur.

Öneriler

Araştırmanın sonuçları göz önünde bulundurulduğunda, benzer konularda yapılması planlanan gelecek çalışmalar için kolaylaştırıcı ve faydalı olacağı düşünülen bazı öneriler aşağıda sunulmuştur.

Bu araştırma Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi ve Kırşehir Ahi Evran Üniversite'sindeki öğrencilerden oluşan bir çalışma grubu ile sınırlıdır. Bu konudaki bulguların geçerliği için başka illerdeki ve bölgelerdeki üniversitelerde okuyan öğrencilerle benzer çalışmalar yapılabilir. Ayrıca araştırmada çoğunluğu evli olmayan 18-26 yaş aralığındaki üniversite öğrencilerinin evlilik ilişkisine dair inançları sosyodemografik özelliklere göre incelenmiştir. Evli olmayan bireylerin evlilik ilişkisi hakkında inançlarının ne derece gerçeği yansıtabileceği göz önünde bulundurularak bireylerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançlarını belirlemek amacıyla yapılacak çalışmalar, daha geniş yaş aralığında ve evli bireylerle yürütülüp aradaki ilişkiler incelenebilir.

Araştırmada aktarılan bulgu ve değerlendirmeler erken çocukluk döneminde karşılanamamış ihtiyaçların ve çözülmemiş durumların yetişkinlik dönemindeki ilişkileri etkilediği görüşü ile açıklanmıştır. Bu nedenle erken dönem yaşantıların yetişkinlik döneminde ilişkilere ve düşüncelere etkisinde belirleyici olan farklı faktörlerin de araştırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Mevcut araştırmada bireylerin çocukluk dönemindeki ebeveynlerinden algıladıkları ebeveyn tutumlarının evlilik inançlarıyla ilişkisi araştırılmıştır. Ancak geçmişe yönelik değerlendirmelerin gerçeği tam olarak yansıtmayabileceği göz önünde bulundurularak sonraki yapılacak çalışmaların gerçekten sergilenen ebeveyn tutumlarına yönelik yapılmasının daha gerçekçi sonuçlar vereceği düşünülmektedir.

Diğer taraftan bireylerin romantik ilişkilerindeki beklenti ve tutumları anne ve baba arasındaki ilişkinin gözlenmesi sonucu edinilen deneyimlerle şekillendiği için (Cui ve Fincham, 2010; Curran, Hazen ve Mann, 2009). Sonraki araştırmalarda algılanan ebeveyn tutumlarının yanı sıra algılanan ebeveyn ilişkisinin evlilik inançları ile ilişkisi incelenebilir.

Mevcut araştırmada üniversite öğrencilerinin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeylerinde gözle görünür bir farklılık olması nedeniyle üniversitelerin Psikoloji Uygulama ve Araştırma Merkezlerinde evliliğe yönelik seminer, söyleşi gibi

etkinliklerin artmasının öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inançlarına yönelik bilgi ve farkındalık düzeylerinin artmasına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Özellikle çalışmada erkek öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeyleri daha yüksek bulunduğu için bu etkinliklere erkek öğrencilerin de katılımlarının sağlanması konusunda çaba gösterilmesi, evlilik ilişkilerine yönelik hem erkek hem kadınların doğru bilgilere ulaşmasında ve romantik ilişkilerini ona göre yönlendirmelerinde fayda sağlayacaktır. Böylece, öğrencilerin yakın ilişkilerine yönelik sahip oldukları inançları yeniden gözden geçirmeleri ve ileride yaşayacakları evlilik ilişkisine yönelik daha gerçekçi düşüncelere sahip olacakları ve eş seçimini bu düşünceler doğrultusunda gerçekleştirecekleri düşünülmektedir. Buna ek olarak öğrencilerin mevcut ilişkilerindeki sorunlar ve evliliğe yönelik bilmedikleri veya yanlış bildiklerinden kaynaklı korku ve kaygıları için başvurabilecekleri merkezleri öğrenmeleri ve buralardan yararlanmaları hususunda bilgi sahibi olabilecekleri düşünülmektedir.

Son olarak araştırmada öğrencilerin evliliğe yönelik işlevsel olmayan inanç düzeyleri anne baba eğitim seviyelerine göre farklılaştığı için anne babaların mezun olduğu eğitim seviyesi fark etmeksizin ebeveynlere çocuklarının yakın ilişkileri konusunda seminerler verilmesi, evlilik kararı ve eş seçiminde ailenin rolü gibi konularda bilgi sahibi olmalarını sağlayacak etkinlikler düzenlenmesi aileden gelen gerçekçi olmayan evlilik beklentilerinin de giderilmesine katkı sağlayabilir.

KAYNAKLAR

- Akbaş M., Sürücü Ş. G., Köroğlu C. O. ve Öztürk M. K. (2019). Üniversite öğrencilerinin evlilik tutumlarını etkileyen faktörler. *Çukurova Medical Journal*, 44(1), 93-100.
- Aktan, T. ve Asker, H. (2020). Üniversite öğrencilerinde işlevsel olmayan romantik inançlarla çelişik duygulu cinsiyetçiliğin ve ilişki deneyiminin ilişkisi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(3), 635-653.
- Alisinanoğlu, F. (2003). Çocukların denetim odağı ile algıladıkları anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 97-107.
- Altıntaş, G. (2006). *Liseli ergenlerin kişiler arası iletişim becerileri ile akılcı olmayan inançları arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Amato, P. R. ve Booth, A. (2001). The legacy of parents' marital discord: Consequences for children's marital quality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81(4), 627-638.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469-480.
- Arnett J. J. (2004). Emerging adulthood: the winding road from the late teens through the twenties. (1st Ed.). New York: Oxford University Press.
- Arnett, J. J. (2006). The Psychology of Emerging Adulthood: What Is Known, and What Remains to Be Known? In J. J. Arnett ve J. L. Tanner (Eds.), *Emerging adults in America: Coming of age in the 21st century* (pp. 303–330). American Psychological Association.
- Arnett, J. J. (2007a). Emerging adulthood: What is it, and what is it good for? *Child Development Perspectives*, 1(2), 68-73.
- Arnett, J. J. (2007b). Afterword: Aging out of care: Toward realizing the possibilities of emerging adulthood. *New Directions for Youth Development*, 113, 151-161.
- Arnett, J. J. (2014). Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties. (2nd Ed.). New York: Oxford University Press.
- Arrindell W., A., Sanavio E. ve Aguilar G. (1999). The development of a short form of the EMBU: Its appraisal with students in Greece, Guatemala, Hungary, and Italy. *Personality and Individual Differences*, 27, 613-28.
- Atak, H., Çok, F. (2010). İnsan yaşamında yeni bir dönem: Beliren yetişkinlik. *Türkiye Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17(1), 39-50.
- Atak, H., Tatlı, C. E., Çokamay, G., Büyükpabuşcu, H. ve Çok, F. (2016). Yetişkinliğe Geçiş: Türkiye'de demografik ölçütler bağlamında kuramsal bir gözden geçirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 8(3), 204-227.
- Aydın, G. S. ve Demir, A. (2017). Lisansüstü öğrencilerinin eş seçimini etkileyen ve sınırlandıran görüş ve inançları. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(2), 627-652.
- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. *Journal of Social and Personal relationships*, 7(2), 147-178.

- Bartholomew, K. ve Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of four category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226-244.
- Baş, E. ve Cengiz, E. (2018). Üniversite öğrencilerinin evlilik ve aileyi anlamlandırma biçimleri: Karadeniz Teknik Üniversitesi örneği. *İmgelem*, 2(2), 5-27.
- Baucom, D. H. ve Epstein, N. (1990). *Cognitive-behavioral marital therapy*. <https://psycnet.apa.org/record/1990-97067-000>
- Baucom, D. H., Epstein, N. ve Lataillade, J. (2002). Cognitive-behavioral couple therapy. In A. S. Gurman, and N. S. Jacobso (Ed.), *Clinic Handbook of Couple Therapy* (3rd Ed.), (p. 26-58), New York: Guilford Press.
- Baucom, D. H., Epstein, N. ve Sayers, S. L. (1989). The role of cognitions in marital relationships: Definitional, methodological, and conceptual issues. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 57(1), 31-38.
- Baucom, D. H., Sayers, S. ve Sher, T. G. (1990). Supplementing behavioral marital therapy with cognitive restructuring and emotional expressiveness training: An outcome investigation. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 58(5), 636-645.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907.
- Bayer, A. (2013). Değişen toplumsal yapıda aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4(8), 101-129.
- Beck, A.T. (1967). *Depression*. Harper and Row: New York
- Beck, A. T. (1988). *Love is never enough*. New York: Guilford Press
- Beck, A. T. (2002). Cognitive models of depression. In R. L. Leahy ve E. T. Dowd (Eds.), *Clinical advances in cognitive psychotherapy: Theory and application* (pp.29-61). New York: Springer Publishing Company.
- Beck, J. (2001). *Bilişsel terapi temel ilkeler ve ötesi*, (N. H. Şahin, Çev.). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Bendo, M. E. (2000). *Maladaptive cognitive schemas associated with perceptions of family functioning* (Unpublished master's thesis). Texas Woman's University. Denton
- Bilge, F. ve Arslan, A. (2000). Akılcı olmayan düşünce düzeyleri farklı üniversite öğrencilerinin problem çözme becerilerini değerlendirmeleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(13), 7-18.
- Birtchnell J. (1988). Depression and family relationships. A study of young, married women on a London housing estate. *The British journal of psychiatr: The Journal Of Mental Science*, 153, 758-769.
- Bilir, S. E. (2016). *Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde işlevsel olmayan ilişki inançları ile ilişkisel benlik tutumlarının bağlanma kuramı çerçevesinde araştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

- Blissett, J., Walsh, J. ve Harris, G. (2006), Different core beliefs predict paternal and maternal attachment representations in young women. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 13(3), 163-171.
- Booth, A., Brinkerhoff, D. B. ve White, L. K. (1984). The impact of parental divorce on courtship. *Journal of Marriage and the Family*, 46(1), 85-94.
- Bosmans, G., Braet, C. ve Van Vlierberghe, L. (2010). Attachment and symptoms of psychopathology: early maladaptive schemas as a cognitive link. *Clinical Psychology ve Psychotherapy*, 17(5), 374-385.
- Bowlby, E. J. M. (2010). *Separation: Anxiety and anger: Attachment and loss Volume 2* Random House.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. Harmondsworth: Penguin
- Bowlby, J. (1979) *Attachment and loss: Vol.1. Attachment*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss: Vol.3. Loss*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (2012). *Bağlanma*. (T.V. Soylu, Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Bricker, D. C. ve Young, J. E. (2012). A client's guide to schema therapy. Recovered from https://sydneyschematherapy.com.au/wp-content/uploads/2018/04/Client-Guide-to-Schema-Therapy_Bricker.pdf
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E. ve Akgün, Ö.E. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Yayınları.
- Caner, M. (2009). *Evli bireylerde kendi ebeveynlerini algılama biçimleri, erken dönem uyum bozucu şemalar ve eşe yönelik değerlendirmeler arasındaki ilişkiler: şema terapi modeli çerçevesinde bir inceleme. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi)*. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Carroll, J. S., Badger, S. ve Willoughby, B., (2009). Ready or not? Criteria for marriage readiness among emerging adults. *Journal of Adolescent Research*, 24, 349-375.
- Carroll, J. S., Willoughby, B. ve Badger, S. (2007). So close, yet so far away: The impact of varying marital horizons on emerging adulthood. *Journal of Adolescent Research*, 22(3), 219-247.
- Carson, D. K. ve Pauly, K. M. (1990). Perceptions of marriage and family life of young adults with and without histories of parental divorce. *Psychological Reports*, 66(1), 33-34.
- Cecero, J. J., Nelson, J. D. ve Gillie, J. M. (2004). tools and tenets of schema therapy: toward the construct validity of the early maladaptive schema questionnaire-research version (EMSQ-R). *Clinical Psychology ve Psychotherapy*, 11(5), 344-357.
- Chay, S.R., Zarei, E. ve Pour, F.S. (2014). Investigating the relationship between maladaptive schemas and marital satisfaction in mothers of primary school children. *J. Life Sci. Biomed*, 4(2), 119-124.
- Clifton, J. A. (1995). *The effects of parenting style, attachment and early maladaptive schemas on adult romantic relationships*. (Unpublished master's thesis). University of Georgia. Athens

- Cobb, N. P., Larson, J. H. ve Watson, W. L. (2003). Development of the attitudes about romance and mate selection scale. family relations: *An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 52(3), 222-231.
- Creswell, J. W. (2017). *Eğitim araştırmaları. Nitel ve nicel araştırmanın planlanması, üretilmesi ve değerlendirilmesi*. (H. Ekşi, Çev.). İstanbul: Edam Eğitim.
- Cui, M. ve Fincham, F. D. (2010). The differential effects of parental divorce and marital conflict on young adult romantic relationships. *Personal Relationships*, 17(3), 331-343.
- Cui, M., Wickrama, K. A. S. ve Lorenz, F. O. (2010). Linking parental divorce and marital discord to the timing of emerging adults' marriage and cohabitation. In F. D. b ve M. Cui (Eds.), *Romantic relationships in emerging adulthood* (pp. 123-141). Cambridge University Press.
- Cukor, D. (2002). *The relation between parenting patterns, childhood events, and cognitive schema*. Yeshiva University
- Curran, M. A., Hazen, N. L. ve Mann T. (2009). Representations of marriage and expectations of parenthood: Predictors of supportive coparenting for first-time parents. *Parenting: Science and Practice*, 9, 101-122.
- Cüre, S. ve Gökler, D. I. (2015). Ebeveyn yetiştirme tarzları ölçeği- Çocuk formu'nun Türkiye örneğine uyarlama çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 22(2), 81-96.
- Çivitci, A. (2006). Ergenler için mantıkdışı inançlar ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (25), 69-81.
- Dağ, İ. ve Gülüm, V. (2013). Yetişkin bağlanma örüntüleri ile psikopatoloji belirtileri arasındaki ilişkide bilişsel özelliklerin aracı rolü: Bilişsel esneklik. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 24(4).
- Darling, N. ve Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological bulletin*, 113(3), 487.
- Dattilio, F. (2005). The restructuring of family schemas: cognitive behavior perspective. *Journal of Marital and Family Therapy*, 31(1), 15-30.
- DeBord, J., Romans, J. S. C. ve Krieschok, T. (1996). Predicting dyadic adjustment from general and relationship-specific beliefs. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 130(3), 263-280.
- Demirtas-Zorbaz, S., Ulas, O. ve Kepir-Savoly, D. D. (2015). University student's relationship's believes: sample of Turkey. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 185, 495-499.
- Deniz, A. B. ve Aydemir, İ. (2021). Üniversite öğrencilerinin aile ve evliliğe ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(1), 59-78.
- Dillon, H (2005). *Family violence and divorce: Effects on marriage expectations*. (Yayımlanmamış doktora tezi). East Tennessee State University, ABD.
- Dirik, G., Yorulmaz, O. ve Karancı, A. N. (2015). Çocukluk dönemi ebeveyn tutumlarının değerlendirilmesi: Kısıtlanmış algılanan ebeveyn tutumları-çocuk formu. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(2), 123-130.

- Doğru, D. (2017). *Algılanan anne baba tutumlarının eş seçme stratejileri ve evlilik tutumu ile ilişkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Doğruyol, S. ve Yetim, Ü. (2019). Ebeveyne bağlanma, algılanan anne/baba tutumu ile akran ilişkileri arasındaki ilişkide benlik saygısının aracılık rolü. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 7(14), 34-51.
- Dumitrescu, D., ve Rusu, A. S. (2012). Relationship between early maladaptive schemas, couple satisfaction and individual mate value: An evolutionary psychological approach. *Journal of Cognitive and Behavioral Psychotherapies*, 12(1), 63-76.
- Eekelaar, J. (2007). Why people marry: The many faces of an institution. *Family Law Quarterly*, 41(3), 413-431.
- Eidelson, R. J. ve Epstein, N. (1982). Cognition and relationship maladjustment: Development of a measure of dysfunctional relationship beliefs. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 50, 715-720.
- Ellis, A. (1986). Rational emotive therapy applied to relationships therapy. *Journal of Rational Emotive Behavior Therapy*, 4, 14-21.
- Ellis, A. ve Harper, R. A. (1975). *A new guide to rational living*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Epstein, N., Baucom, D. H. ve Rankin, L. A. (1993). Treatment of marital conflict: A cognitive-behavioral approach. *Clinical Psychology Review*, 13(1), 45-57.
- Epstein, N. ve Eidelson, R. J. (1981). Unrealistic beliefs of clinical couples: Their relationship to expectations, goals and satisfaction. *American Journal of Family Therapy*, 9(4), 13-22.
- Erkuş, A. (2013). Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci. (4.Baskı). Seçkin Yayınevi.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and Crisis*. New York: W.W. Norton Company Inc.
- Eryavuz, A. (2006). *Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Kabul veya Reddinin Yetişkinlik Dönemi Yakın İlişkileri Üzerindeki Etkileri*. (Yayınlanmamış doktora tezi), Ege Üniversitesi, İzmir.
- Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2020. (2021, Şubat). Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni, 37211. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Boşanma-Istatistikleri-2020-37211>.
- Fincham, F. D. ve Bradbury, T. N. (1993). Marital satisfaction, depression, and attributions: A longitudinal analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64(3), 442-452.
- Furman, W. (2002). The Emerging Field of Adolescent Romantic Relationships. *Current Directions in Psychological Science*, 11(5), 177-180.
- Ganong, L., Coleman, M. ve Brown, G. E. (1981). Effect of family structure on marital attitudes of adolescents. *Adolescence*, 16(62), 281-288.

- Gizir, C. A. (2013). Üniversite öğrencilerinin ilişki inançlarının cinsiyet ve romantik ilişki yaşama durumlarına göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 38(170).
- Gör, N., Yiğit, İ., Kömürcü Akik, B. ve Şenkal Ertürk, İ. (2017). Geçmişin mirası ve geleceğin haritası: Erken dönem uyumsuz şemalar. *Nesne Psikoloji Dergisi* 5(10), 197-217.
- Güllü, A. (2018). Üniversite öğrencilerinin eşten beklentilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16(1), 42-57.
- Hall, S. S. (2006). Marital meaning: Exploring young adults' belief systems about marriage. *Journal of Family Issues*, 27(10), 1437-1458.
- Hamamcı, Z. (2005). Dysfunctional Relationship Beliefs in Marital Satisfaction and Adjustment. *Social Behavior ve Personality: An International Journal*, 33(4), 313-328.
- Hamamcı, Z. (2005). Dysfunctional relationship beliefs in marital conflict. *Journal of Rational-Emotive ve Cognitive-Behavior Therapy*, 23(3), 245- 260.
- Hamamcı, Z. ve Esen Çoban, A. (2010). Dysfunctional relationship beliefs of late adolescence in adjustment to university. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2, 300-304.
- Harris, A. E. ve Curtin, L. (2002). Parental perceptions, early maladaptive schemas, and depressive symptoms in young adults. *Cognitive Therapy and Research*, 26(3), 405-416.
- Hazan, C. ve Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511-524.
- Hazan, C. ve Shaver, P. R. (1990). Love and work: An attachment-theoretical perspective. *Journal of Personality and social Psychology*, 59(2), 270.
- Horowitz, L. M. (1979). On the cognitive structure of interpersonal problems treated in psychotherapy. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 47(1), 5-15.
- Horowitz, M. J. (Ed.). (1991). *Person schemas and maladaptive interpersonal patterns*. University of Chicago Press.
- Hortaçsu, N. (2007). Family- versus couple-initiated marriages in Turkey: Similarities and differences over the family life cycle. *Asian Journal of Social Psychology*, 10, 103-116.
- James, S., Hunsley, J. ve Hemsworth, D. (2002). Factor structure of the relationship belief inventory. *Cognitive Therapy and Research*, 26(6), 729-744.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). *Kültürel psikoloji: Kültür bağlamında insan ve aile*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). Autonomy and relatedness in cultural context: Implications for self and family. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36, 403-422.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Benlik, aile ve insan gelişimi: Kültürel Psikoloji*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kalkan, M. ve Ersanlı, E. (2008). Bilişsel-davranışçı yaklaşıma dayalı evlilik ilişkisini geliştirme programının evli bireylerin evlilik uyumuna etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 8(3), 963-986.

- Kapçı, E. G. ve Hamamcı, Z. (2010). Aile işlevi ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişki: Erken dönem uyum bozucu şemaların aracı rolü. *Klinik Psikiyatri*, 13(3), 127-136.
- Karabacak, A. ve Çiftçi, M. (2015). Üniversite öğrencilerinin evliliğe ilişkin tutumları ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları*, 36(2), 25-43.
- Karaosmanoğlu, A., Çakır Z. ve Soygüt G. (2008). Ebeveynlik biçimlerinin değerlendirilmesi: Young ebeveynlik ölçeği'nin psikometrik özelliklerine ilişkin bir inceleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(22), 17-33.
- Karasar, N. (2022). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kaya, A., Bozaslan, H. ve Genç, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 208-225.
- Kaya., M. (1997). Ailede anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 193-204.
- Kızıl, Z. ve Nazlı, S. (2018). Evlilik ilişkisi inançları ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Başkent University Journal Of Education*, 5(2), 198-211.
- Kaya, M. (1997). Ailede anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 193-204.
- Keldal, G. (2021). Evliliğe bakış açısı ve evlilikten beklentiler. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30(1), 1-10.
- Keldal, G. (2021). Üniversite öğrencilerinin gözünden evlilik. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2), 375-393.
- Keldal, G. ve Karadaş, C. (2021). Eş Seçiminde Aranılan Özelliklerden Güven, Fiziksel Çekicilik ve Sosyal Statünün Yordayıcısı Olarak Evlilik İnançları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(3), 1219-1234
- Kılıç, D., Kaygusuz, C. Bağ, B. Tortumluoğlu, G. (2007). Üniversite öğrencilerinin eş seçimine ve evliliğe ilişkin görüşleri. *Sağlık ve Toplum*, 17(1), 32-42.
- Kılıçarslan, İ. ve Can, F. (2021). Genç yetişkinlerde romantik ilişkide akılcı olmayan inançlar, stresle başa çıkma tarzları ve erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal of Economics Administrative and Social Sciences*, 4(2), 118-141.
- Kılıçarslan, A. (2004). Ebeveynliğe Geçiş. H. Yavuzer (Ed.), *Evlilik Okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kışlak, T. Ş. (1999). Evlilikte uyum ölçeğinin (EUÖ) güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi*, 7(1), 50-57.
- Kızıldağ, S. (2019). Evlilik öncesi psikolojik danışma. N. Özabacı (Ed.) *Evlilik ve yakın ilişkiler* (1.baskı) içinde (s. 1-36). Ankara: Pegem Yayınları.

- Kilmann, P. R., Carranza, L. V. ve Vendemia, J. M. C. (2006). Recollections of parent characteristics and attachment patterns for college women of intact vs. non-intact families. *Journal of Adolescence*, 29(1), 89-102.
- Knox, D. H. ve Sporakowski, M. J. (1968). Attitudes of college students toward love. *Journal of Marriage and The Family*, 30(4), 638-642.
- Korkulu, A. (2019). *Anne baba tutumunun eş seçiminde sınırlandırıcı inançlar ile ilişkisi*. (Yayınlanmış yüksek lisans tezi). Sabahattin Zaim Üniversitesi. İstanbul
- Körük, S. (2019). Evlilik ve çift ilişkisi. *Evlilik ve yakın ilişkiler* (1.baskı) içinde (s. 37-58). Ankara: Pegem Yayınları.
- Kurt, A. A. ve Gündüz, B. (2019). The Investigation of Relationship Between Irrational Relationship Beliefs, Cognitive Flexibility and Differentiation of Self in Young Adults. *Cukurova University Faculty of Education Journal*, 49(1), 28-44.
- Küçükarslan, M. (2011). *Mersin üniversitesi öğrencilerinin romantik ilişkilere yönelik inançlarının cinsiyet, sınıf düzeyi ve romantik ilişki yaşama durumu değişkenlerine göre incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi. Mersin
- Küçükarslan, M. & Gizir, C. A. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Romantik İlişki İnançlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(42), 148-159.
- Larson, J. H. (1992). You are my one and only: Premarital counseling for unrealistic beliefs about mate selection. *American Journal of Family Therapy*, 20(3), 242-253.
- Larson, J. H. ve Holman, T. B. (1994). Premarital predictors of marital quality and stability. *Family Relation*, 43, 228-237.
- Maccoby, E. E. ve Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. E. M. Hetherington ve P. H. Mussen (Eds.), *Handbook of child psychology: Socialization, personality and social development* içinde (4. baskı, 1-101). New York: Wiley.
- Mahl, D. (2001). The influence of parental divorce on the romantic relationship beliefs of young adults. *Journal of Divorce & Remarriage*, 34(3-4), 89-118.
- Main, M., Kaplan, N. ve Cassidy, J. (1985). Security in infancy, childhood, and adulthood: A move to the representational level. I. Bretherton ve E. Waters (Eds.), *Growing points of attachment theory and research* içinde. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50(1-2), 66-104.
- Majidova, F. ve İpek, M. (2020). Bağlanma Stili ile Evliliğe Yönelik Tutum Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Aydın Sağlık Dergisi*, 6(1), 57-78.
- Markus, M., Lindhout, I., Boer, F., Hoogendijk, T. ve Arrindell, W. (2003). Factors of perceived parental rearing styles: The EMBU-C examined in a sample of Dutch primary school children. *Personality and Individual Differences*, 34(3), 503-519.

- Medora, N. P., Larson, J. H., Hortaçsu, N. ve Dave, P. (2002). Perceived attitudes towards romanticism: A cross-cultural study of American, Asian-Indian, and Turkish young adults. *Journal of Comparative Family Studies*, 33(2), 155-178.
- Metts, S. ve Cupach, W. R. (1990). The influence of relationship beliefs and problem-solving responses on satisfaction in romantic relationships. *Human Communication Research*, 17(1), 170-185.
- Mikulincer, M. ve Shaver, P. R. (2007). Boosting attachment security to promote mental health, prosocial values, and inter-group tolerance. *Psychological Inquiry*, 18, 139-156
- Mitchell, S. A. (1988). *Relational concepts in psychoanalysis: An integration*. Harvard University Press.
- Moller, A. T. ve Van Zyl, P. D. (1991). Relationships beliefs, interpersonal perception and marriage adjustment. *Journal of Clinical Psychology*, 47, 28-33.
- Moss, E. ve Willoughby, B. J. (2018). Associations between beliefs about marriage and life satisfaction: the moderating role of relationship status and gender. *Journal of Family Studies*, 24(3), 274-290.
- Muris, P. (2006). Maladaptive schemas in non-clinical adolescents: Relations to perceived parental rearing behaviours, big five personality factors and psychopathological symptoms. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 13, 405-413.
- Muris, P., Mayer, B. ve Meesters, C. (2000). Self-reported attachment style, anxiety, and depression in children. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 28(2), 157-162.
- Öcal Yüceol, S. E. (2016). *Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar ile ilişki doyumu ve romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkiler* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Bilim Üniversitesi, İstanbul.
- Özabacı, N. ve Erkan, Z. (2014). *Aile danışmanlığı, kuram ve uygulamalara genel bir bakış*. Ankara: Pegem Akademi.
- Özcan, Ö. ve Çelik, G. G. (2017). Bilişsel davranışçı terapi. *Türkiye Klinikleri*, 3(2), 115-120.
- Özgüven, İ. E. (1997). Cinsellik ve cinsel yaşam. PDREM Yayınları, Ankara.
- Özgüven, İ. E. (2014). *Evlilik ve aile terapisi*. (3. baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Öztürk Can, H. ve Aksel, E. Ş. (2017). Ebeveyn kabulü/reddi ile ebeveyn uygulamaları ilişkisi ve etkileyen faktörler. *Humanities Sciences*, 12(1), 35-50.
- Özügürlü, K. (1990). *Evlilik raporu*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Paçacıoğlu, B. (2018). *Üç farklı kuşaktaki evli kadın ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ile aile işlevleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Parlak, S. ve Sarkın, D. B. Ş. (2021). An Analysis of the Relationship Between Perceived Parental Attitudes and Close Relationship Experiences of Teacher Candidates. *Journal of Theoretical Educational Science*, 14(1), 64-78.

- Perris, C., Jacobsson, L., Lindström, H., Knorrning, L. V. ve Perris, H. (1980). Development of a new inventory assessing memories of parental rearing behaviour. *Acta psychiatrica Scandinavica*, 61(4), 265-274.
- Perry, W. G. 1. (1999). *Forms of intellectual and ethical development in the college years: A scheme*. San Francisco, Calif.: Jossey-Bass Publishers.
- Rapee, R. M. (1997). Potential role of childrearing practices in the development of anxiety and depression. *Clinical Psychology Review*, 17(1), 47-67.
- Riggio, H. R. ve Fite, J. E. (2006). Attitudes toward divorce: Embeddedness and outcomes in personal relationships. *Journal of Applied Social Psychology*, 36(12), 2935-2962.
- Roediger, E. (2015). *Şema Terapi Nedir?* (S. Ataman, Çev.) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Rohner, R.P. (2004). The parental "acceptance-rejection syndrome": Universal correlates of perceived rejection. *American Psychologist*, 59(8), 830-840.
- Safran, J. D. (1990). Towards a refinement of cognitive therapy in light of interpersonal theory: I. Theory. *Clinical Psychology Review*, 10, 87-105.
- Safran, J. ve Segal, Z. (1996). *Interpersonal process in cognitive therapy*. New York: Basic Books.
- Salari, R., Hatami, H.R. ve Mojtabaie, M. (2015). Investigating the relationship between marital adjustment, personality traits, early maladaptive schemas and gender roles. *International Journal of Review in Life Sciences*, 5(9), 1459-1467.
- Saraç, A., Hamamcı, Z. ve Güçray, S. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Romantik İlişki Doyumunu Yordaması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 5 (43), 69-81.
- Sarı, T. ve Korkut Owen, F. (2015). Romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar ölçeği'nin geliştirilmesi. *Journal of Human Sciences*, 12(1), 255-273.
- Sarı, T. ve Korkut Owen, F. (2016). Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançların ve Bağlanma Boyutlarının İlişki Doyumu Üzerindeki Yordayıcı Rolünün İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(37), 204-216.
- Satan, A. ve Kaplaner, K. (2021). Evlilik mitleri ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 19-27.
- Savaş, S. (2021). *Romantik ilişki inançları ve romantik ilişki doyumunun erken dönem uyumsuz şemalar açısından incelenmesi*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). İstanbul Kent Üniversitesi. İstanbul.
- Saxton. L. (1982), Marriage. *The Nature of Marriage, The Individual, Marriage, and the Family*. (5.Baskı). Wadsworth Publishing Company Belmont, California A Division of Wadsworth, Inc. SS. 216-224.

- Segrin, C. ve Nabi, R. L. (2002). Does television viewing cultivate unrealistic expectations about marriage? *Journal of Communication*, 52(2), 247-263.
- Seven, N. (2019). *Üniversite öğrencilerinde romantik ilişki kalitesinin evlilik inançlarına etkisi: Selçuk Üniversitesi örneği*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Sakarya Üniversitesi. Sakarya.
- Sezen, L. (2010). Türkiye'de evlenme biçimleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 11 (27), 185-195 .
- Sheffield, A., Waller, G. ve Emanuelli, F. (2005). Links between parenting and core beliefs: Preliminary psychometric validation of the Young Parenting Inventory. *Cognitive Therapy and Research*, 29(6), 787-802.
- Sığircı, A. (2010). *Evli bireylerde bağlanma biçimleri ve evliliğe dair inançların evlilik doyumu ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi. Malatya.
- Sinclair, S. L. ve Nelson, E. S. (1998). The impact of parental divorce on college students' intimate relationships and relationship beliefs. *Journal of Divorce ve Remarriage*, 29(1-2), 103-129.
- Solmuş, T. (Ed.). 2011. *Romantik ilişkiler, evlilik ve ana-baba-çocuk ilişkileri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Soygüt, G., Çakır, Z. ve Karaosmanoğlu, A. (2008). Ebeveynlik biçimlerinin değerlendirilmesi: Young ebeveynlik ölçeğinin psikometrik özelliklerine ilişkin bir inceleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(22), 17-30.
- Soygüt, G., Karaosmanoğlu, A. ve Çakır, Z. (2009). Erken dönem uyumsuz şemaların değerlendirilmesi: Young şema ölçeği kısa form-3'ün psikometrik özelliklerine ilişkin bir inceleme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(1).
- Soysal, E. (2017). *Evli bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları, ilişkilerde bilişsel çarpıtmaları ve yüklemelerin evlilik uyumunu yordaması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi. Konya
- Sprecher, S., Cate, R. ve Levin, L. (1998). Parental divorce and young adults' beliefs about love. *Journal of Divorce ve Remarriage*, 28(3-4), 107-120.
- Sprecher, S. ve Metts, S. (1999). Romantic beliefs: Their influence on relationships and patterns of change over time. *Journal of Social and Personal Relationships*, 16(6), 834-851.
- Stackert, R. A. ve Bursik, K. (2003). Why am I unsatisfied? Adult attachment style, gendered irrational relationship beliefs, and young adult romantic relationship satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 34(8), 1419-1429.
- Steinberg, S. J., Davila, J. ve Fincham, F. (2006). Ergen evlilik beklentileri ve romantik deneyimler: ebeveyn çatışması ve ergen bağlanma güvenliği hakkında algılarla ilişkiler. *Gençlik ve Ergenlik Dergisi*, 35(3), 333-348.
- Sternberg, R. J. (1986). A triangular theory of love. *Psychological review*, 93(2), 119.
- Sullivan, B.F. ve Schwebel, A. I. (1995). Relationship belief and expectations of satisfaction in marital relationships: Implications for family practitioners. *The Family Journal*, 3(4), 298-305.

- Summers, F. (1994). *Object relations theories and psychopathology: A comprehensive text*. London: The Analytic Press.
- Sungur, M. Z. (2017, Ekim 16). Evlilik nedir? (Video dosyası). <https://youtu.be/q-2OGELwGiI>
- Sümer, N., Aktürk, E. G. ve Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 42-61.
- Sümer N. ve Güngör D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(1), 35-58.
- Şahin, E. S. (2019). *Üniversite öğrencilerinin çeşitli kaynaklardan aldıkları evlilik mesajları ve evliliğe ilişkin tutumları*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Şen, B. (Ed.). 2015. *Evlilik öncesi çift eğitimi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Tabachnick, B.G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. 6th Edn., Boston: Pearson Education.
- Tanner, J. L. (2006). Recentering During Emerging Adulthood: A Critical Turning Point in Life Span Human Development. In J. J. Arnett & J. L. Tanner (Eds.), *Emerging adults in America: Coming of age in the 21st century* (pp. 21–55). American Psychological Association.
- Tarhan, N. (2010). *Evlilik Psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayıncılık.
- Thimm, J. C. (2010). Personality and early maladaptive schemas: A five-factor model perspective. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 41, 373-380.
- Thimm, J. C. (2013). Early maladaptive schemas and interpersonal problems: A circumplex analysis of the YSQ-SF. *International journal of psychology and psychological therapy*, 13, 113-124.
- Thomasgard, M., Metz, W. P., Edelbrock, C. ve Shonkoff, J., P. (1995). Parent-child relationship disorders: I. Parental overprotection and the development of the Parent Protection Scale. *Journal of Developmental and Behavioral Pediatrics*, 16(4), 244-250.
- Thompson, R. A. (2008). *Early attachment and later development: Familiar questions, new answers*. J. Cassidy ve P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research and clinical applications* içinde (348-365). New York, NY, US: The Guilford Press.
- Tosun, C. ve Yazıcı, H. (2021). Algılanan ebeveyn ilişki tutumları ile romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançların evlilik rol beklentileri üzerindeki etkisi: geleneksel mi, eşitlikçi mi? *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(1), 173-188.
- Tönbül, Ö. ve Kocayörük, E. (2021). Evli bireylerin erken dönem uyumsuz şemaları ve benlik farklılaşma düzeylerinin evlilik ilişkisi inançlarını yordaması. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 4(2), 1-26.

- Turan, A. F. (2010). *Üniversite öğrencilerini ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalarını yordamada yalnızlık, benlik saygısı, yaş, cinsiyet ve romantik ilişki yaşama durumunun rolü* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Tunçel, T. (2019). *Evli bireylerde erken dönem uyum bozucu şemalar, algılanan ebeveynlik stilleri, şema sürdürücü başa çıkma davranışları ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiler: Şema terapi modeli çerçevesinde bir inceleme*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Tutarel Kışlak, Ş. (1999). İlişkilerde yüklem ölçeğinin (İYÖ) güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi*, 7(3), 193-199.
- Türkarslan, N. ve Yurtkuran S. (2007). *Üniversite son sınıf öğrencilerinin evliliğin kuruluşuna ilişkin görüş ve düşünceleri*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Türkçapar, H. (2012). *Bilişsel terapi, temel ilkeler ve uygulama*. Ankara: HYB Basım Yayın.
- Türküm, S. (2003). Akılcı olmayan ölçeğinin geliştirilmesi ve kısaltma çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(19), 41-47
- Tökel, M. (2019). *İkizlerde Algılanan Ebeveynlik Biçimlerinin Erken Dönem Uyumsuz Şema Yapılanmasında ve Felaketleştiren Bilişler Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul.
- Utkan, H. B. (2016). *Üniversite öğrencilerinde romantik kıskançlık ile romantik ilişki inançları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Wasti, S. A. ve Eser Erdil, S. (2007). Bireycilik ve toplulukçuluk değerlerinin ölçülmesi: Benlik kurgusu ve INDCOL ölçeklerinin Türkçe geçerlemesi. *Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 7, 39-66.
- Willoughby, B. J. (2010). Marital attitude trajectories across adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 39(11), 1305-1317.
- Willoughby, B. J., Hall, S. S. ve Luczak, H. P. (2015). Marital paradigms: A conceptual framework for marital attitudes, values, and beliefs. *Journal of Family Issues*, 36(2), 188-211.
- Willoughby, B. J., James, S., Marsee, I., Memmott, M. ve Dennison, R. P. (2020). "I'm scared because divorce sucks": Parental divorce and the marital paradigms of emerging adults. *Journal of Family Issues*, 41(6), 711-738.
- Woody, R. H. ve Woody, J. D. (1973). *Sexual, marital and familial relations*. Illinois: Bannerstone House.
- Yalçın, S. B., Ak, M., Kavaklı, M. ve Kesici, Ş. (2018). Mutluluğun önündeki engel: Erken dönem uyumsuz şemalar. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi* 7(1), 7-13.
- Yavuzer, H. (1998). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Yiğit, İ. ve Çelik, C. (2016). İlişki doyumunun erken dönem uyum bozucu şemalar, kişilerarası ilişki tarzları ve kendilik algısı açısından değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 19(38), 77-90.
- Yousefi, N., Etemadi, O., Bahrami, F., Ahmadi, S. A., Fatehi, M. A. (2010). Comparing early maladaptive schemas among divorced and non-divorced couples as predictors of divorce. *IJPCP*. 16(1), 21-33
- Young, J. E. (1993). *The schema diary*. New York: Cognitive Therapy Center of New York.
- Young, J. (1994). *Young Ebeveynlik Ölçeği*. Basılmamış Rapor.
- Young, J. E. ve Klosko, J. S. (1994). *Reinventing your life*. New York: Plume Books.
- Young, J.E., Klosko, J.S. ve Weishaar, M.E. (2003). *Schema therapy: A practitioner's guide*. New York. The Guilford Press.
- Yöntem, M. K. (2017). *Kök ebeveynlik biçimlerinin boşanma göstergeleri üzerindeki yordayıcı gücü* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eskişehir.
- Yurtal Dinç, F. (1999). *Üniversite öğrencilerinin akılcı olmayan inançlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi* (Yayımlanmış Doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yurtal, F. (2001). Akılcı olmayan inançların bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(15), 41-48.

EKLER

EK-1. Kişisel Bilgi Formu

Bilgilendirilmiş Onam Formu

Sayın katılımcı,

Bu araştırma, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Genel Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ayşe Gümüş tarafından Prof. Dr. Cengiz Şahin danışmanlığında yüksek lisans tezi kapsamında yürütülmektedir. Araştırmanın amacı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi ve Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'nin lisans programlarında öğrenim görmekte olan üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları ve erken dönem uyumsuz şemalarının evliliğe yönelik inançlarına olan etkisinin incelenmesidir. Araştırmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, tüm soruları size en uygun gelen şekilde yanıtlamanızdır. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmada sizden kimlik bilgileriniz istenmeyecektir. Verdiğiniz bilgiler gizli tutulacak olup yalnızca araştırmacı tarafından bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak için çalışma sahibinin e-posta adresi ile iletişim kurabilirsiniz. Katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Ayşe Gümüş Karadaş

Kişisel Bilgi Formu

Cinsiyetiniz:	☐ Kadın ☐ Erkek
Yaşınız:	
Üniversiteniz:	
Sınıfınız:	☐ 1.sınıf ☐ 2.sınıf ☐ 3.sınıf ☐ 4.sınıf
İlişki Durumunuz:	☐ Duygusal ilişki ☐ Sözlü/Nişanlı ☐ Evli ☐ Boşanmış ☐ Yok
Kiminle/kimlerle yaşıyorsunuz?	☐ Tek başına ☐ Aile ☐ Arkadaş ☐ Diğer (Belirtiniz:.....)
Algılanan Sosyoekonomik Düzeyiniz:	☐ Alt ☐ Orta ☐ Üst
Anne Eğitim Düzeyiniz:	☐ Okur yazar değil ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Yüksek lisans/Doktora
Baba Eğitim Düzeyiniz	☐ Okur yazar değil ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Yüksek lisans/Doktora
Anne ve Babanız	☐ İkisi de sağ ☐ Anne sağ; baba ölü ☐ Baba sağ; anne ölü ☐ İkisi de ölü
Anne ve Babanızın birliktelik durumu	☐ Beraber ☐ Ayrı ☐ Boşanmış
Anne ve babanız boşandıysa, boşandıkları zaman kaç yaşındaydınız?	Belirtiniz:.....
Tanı almış psikiyatrik bir rahatsızlığınız var mı?	☐ Var ☐ Yok
Herhangi bir psikiyatrik ilaç kullanıyor musunuz?	☐ Evet ☐ Hayır

EK-2. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği (KAET-Ç)

Aşağıda çocukluğunuz ile ilgili bazı ifadeler yer almaktadır. Anketi doldurmadan önce aşağıdaki yönergeyi lütfen dikkatle okuyunuz:

1. Anketi doldururken, anne ve babanızın size karşı olan davranışlarını nasıl algıladığınızı hatırlamaya

çalışmanız gerekmektedir. Anne ve babanızın çocukken size karşı davranışlarını tam olarak hatırlamak bazen zor olsa da, her birimizin çocukluğumuzda anne ve babamızın kullandıkları prensiplere ilişkin bazı anılarımız vardır.

2. Her bir soru için anne ve babanızın size karşı davranışlarına uygun seçeneği yuvarlak içine alın. Her soruyu dikkatlice okuyun ve muhtemel cevaplardan hangisinin sizin için uygun cevap olduğuna karar verin.

Soruları anne ve babanız için ayrı ayrı cevaplayın.

1. Anne ve babam, nedenini söylemeden bana kızarlardı ya da ters davranırlardı.

	Hiçbir zaman	Arada Sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

2. Anne ve babam beni överlerdi.

	Hiçbir zaman	Arada Sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

3. Anne ve babamın yaptıklarım konusunda daha az endişeli olmasını isterdim.

	Hiçbir zaman	Arada Sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

4. Anne ve babam bana hak ettiğimden daha fazla fiziksel ceza verirlerdi.

	Hiçbir zaman	Arada Sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

5. Eve geldiğimde, anne ve babama ne yaptığımın hesabını vermek zorundaydım.

	Hiçbir zaman	Arada Sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

6. Anne ve babam ergenliğimin uyarıcı, ilginç ve eğitici olması için çalışırlardı.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

7. Anne ve babam, beni başkalarının önünde eleştirirlerdi.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

8. Anne ve babam, bana bir şey olur korkusuyla başka çocukların yapmasına izin verilen şeyleri yapmamı yasaklardı.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

9. Anne ve babam, her şeyde en iyi olmam için beni teşvik ederlerdi.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

10. Anne ve babam davranışları ile, örneğin üzgün görünerek, onlara kötü davrandığım için kendimi suçlu hissetmeme neden olurlardı.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

11. Anne ve babamın bana bir şey olacağına ilişkin endişeleri abartılıydı.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

12. Benim için bir şeyler kötü gittiğinde, anne ve babamın beni rahatlatmaya ve yüreklendirmeye çalıştığını hissettim.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

13. Bana ailenin “yüz karası” ya da “günah keçisi” gibi davranılırdı.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

14. Anne ve babam, sözleri ve hareketleriyle beni sevdiklerini gösterirlerdi.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

15. Anne ve babamın, erkek ya da kız kardeşimi(lerimi) beni sevdiklerinden daha çok sevdiklerini hissedirdim.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

16. Anne ve babam, kendimden utanmama neden olurdu.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

17. Anne ve babam, pek fazla umursamadan istediğim yere gitmeme izin verirlerdi.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

18. Anne ve babamın, yaptığım her şeye karıştıklarını hissederdim.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

19. Anne ve babamla, aramda sıcaklık ve sevecenlik olduğunu hissederdim.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

20. Anne ve babam, yapabileceklerim ve yapamayacaklarımla ilgili kesin sınırlar koyar ve bunlara titizlikle uyarlardı.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

21. Anne ve babam, küçük kabahatlerim için bile beni cezalandırırlardı.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

22. Anne ve babam, nasıl giyinmem ve görünmem gerektiği konusunda karar vermek isterlerdi.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

23. Yaptığım bir şeyde başarılı olduğumda, anne ve babamın benimle gurur duyduklarını hissederdim.

	Hiçbir zaman	Arada sırada	Sık sık	Her zaman
Anne	1	2	3	4
Baba	1	2	3	4

EK-3. Young Şema Ölçeği Kısa Form-3

Yönerge: Aşağıda, kişilerin kendilerini tanımlarken kullandıkları ifadeler sıralanmıştır. Lütfen her bir ifadeyi okuyun ve sizi ne kadar iyi tanımladığına karar verin. Emin olamadığınız sorularda neyin doğru olabileceğinden çok, sizin duygusal olarak ne hissettiğinize dayanarak cevap verin.

Birkaç soru, anne babanızla ilişkiniz hakkındadır. Eğer biri veya her ikisi şu anda yaşamıyorlarsa, bu soruları o veya onlar hayatta iken ilişkinizi göz önüne alarak cevaplandırın.

1'den 6'ya kadar olan seçeneklerden sizi tanımlayan en yüksek şıkkı seçerek her sorudan önce yer alan boşluğa yazın.

Derecelendirme:

- 1- Benim için tamamıyla yanlış
- 2- Benim için büyük ölçüde yanlış
- 3- Bana uyan tarafı uymayan tarafından biraz fazla
- 4- Benim için orta derecede doğru
- 5- Benim için çoğunlukla doğru
- 6- Beni mükemmel şekilde tanımlıyor

1.	___	Bana bakan, benimle zaman geçiren, başıma gelen olaylarla gerçekten ilgilenen kimsem olmadı.
2.	___	Beni terkedeceklerinden korktuğum için yakın olduğum insanların peşini bırakmam.
3.	___	İnsanların beni kullandıklarını hissediyorum
4.	___	Uyumsuzum.
5.	___	Beğendiğim hiçbir erkek/kadın, kusurlarımı görürse beni sevmez.
6.	___	İş (veya okul) hayatımda neredeyse hiçbir şeyi diğer insanlar kadar iyi yapamıyorum
7.	___	Günlük yaşamımı tek başıma idare edebilme becerisine sahip olduğumu hissetmiyorum.
8.	___	Kötü bir şey olacağı duygusundan kurtulamıyorum.
9.	___	Anne babamdan ayrılmayı, bağımsız hareket edebilmeyi, yaşlılarım kadar, başaramadım.
10.	___	Eğer istediğimi yaparsam, başımı derde sokarım diye düşünürüm.
11.	___	Genellikle yakınlarıma ilgi gösteren ve bakan ben olurum.
12.	___	Olumlu duygularımı diğerlerine göstermekten utanırım (sevdiğimi, önemseddiğimi göstermek gibi).
13.	___	Yaptığım çoğu şeyde en iyi olmalıyım; ikinci olmayı kabullenemem.
14.	___	Diğer insanlardan bir şeyler istediğimde bana "hayır" denilmesini çok zor kabullenirim.
15.	___	Kendimi sıradan ve sıkıcı işleri yapmaya zorlayamam.
16.	___	Paramın olması ve önemli insanlar tanıyor olmak beni değerli yapar.
17.	___	Her şey yolunda gidiyor görünse bile, bunun bozulacağını hissedirim.
18.	___	Eğer bir yanlış yaparsam, cezalandırılmayı hak ederim.
19.	___	Çevremde bana sıcaklık, koruma ve duygusal yakınlık gösteren kimsem yok.
20.	___	Diğer insanlara o kadar muhtacım ki onları kaybedeceğim diye çok endişeleniyorum.
21.	___	İnsanlara karşı tedbiri elden bırakamam yoksa bana kasıtlı olarak zarar vereceklerini hissedirim.
22.	___	Temel olarak diğer insanlardan farklıyım.
23.	___	Gerçek beni tanırlarsa beğendiğim hiç kimse bana yakın olmak istemez.

24.	___	İşleri halletmede son derece yetersizim.
25.	___	Gündelik işlerde kendimi başkalarına bağımlı biri olarak görüyorum.
26.	___	Her an bir felaket (doğal, adli, mali veya tıbbi) olabilir diye hissediyorum.
27.	___	Annem, babam ve ben birbirimizin hayatı ve sorunlarıyla aşırı ilgili olmaya eğilimliyiz.
28.	___	Diğer insanların isteklerine uymaktan başka yolum yokmuş gibi hissediyorum; eğer böyle yapmazsam bir şekilde beni reddederler veya intikam alırlar.
29.	___	Başkalarını kendimden daha fazla düşündüğüm için ben iyi bir insanım.
30.	___	Duygularımı diğerlerine açmayı utanç verici bulurum.
31.	___	En iyisini yapmalıyım, “yeterince iyi” ile yetinemem.
32.	___	Ben özel biriyim ve diğer insanlar için konulmuş olan kısıtlamaları veya sınırları kabul etmek zorunda değilim
33.	___	Eğer hedefime ulaşamazsam kolaylıkla yılgınlığa düşer ve vazgeçerim.
34.	___	Başkalarının da farkında olduğu başarılar benim için en değerlisidir.
35.	___	İyi bir şey olursa, bunu kötü bir şeyin izleyeceğinden endişe ederim.
36.	___	Eğer yanlış yaparsam, bunun özürü yoktur.
37.	___	Birisi için özel olduğumu hiç hissetmedim.
38.	___	Yakınlarımla beni terk edeceği ya da ayrılacağından endişe duyarım
39.	___	Herhangi bir anda birileri beni aldatmaya kalkışabilir.
40.	___	Bir yere ait değilim, yalnızım.
41.	___	Başkalarının sevgisine, ilgisine ve saygısına değer bir insan değilim.
42.	___	İş ve başarı alanlarında birçok insan benden daha yeterli
43.	___	Doğru ile yanlış birbirinden ayırmakta zorlanırım.
44.	___	Fiziksel bir saldırıya uğramaktan endişe duyarım.
45.	___	Annem, babam ve ben özel hayatımız birbirimizden saklarsak, birbirimizi aldatmış hisseder veya suçluluk duyarız
46.	___	İlişkilerimde, diğer kişinin yönlendirici olmasına izin veririm.
47.	___	Yakınlarımla o kadar meşgulüm ki kendime çok az zaman kalıyor.
48.	___	İnsanlarla beraberken içten ve cana yakın olmak benim için zordur.
49.	___	Tüm sorumluluklarımı yerine getirmek zorundayım.
50.	___	İstedikimi yapmaktan alıkonulmaktan veya kısıtlanmaktan nefret ederim.
51.	___	Uzun vadeli amaçlara ulaşabilmek için şu andaki zevklerimden fedakarlık etmekte zorlanırım
52.	___	Başkalarından yoğun bir ilgi görmezsem kendimi daha az önemli hissederim.
53.	___	Yeterince dikkatli olmazsanız, neredeyse her zaman bir şeyler ters gider.
54.	___	Eğer işimi doğru yapmazsam sonuçlara katlanmam gerekir.
55.	___	Beni gerçekten dinleyen, anlayan veya benim gerçek ihtiyaçlarım ve duygularımı önemseyen kimsem olmadı.
56.	___	Önem verdiğim birisinin benden uzaklaştığını sezersem çok kötü hissederim.
57.	___	Diğer insanların niyetleriyle ilgili oldukça şüpheliyimdir.
58.	___	Kendimi diğer insanlara uzak veya kopmuş hissediyorum.
59.	___	Kendimi sevebilecek biri gibi hissetmiyorum.
60.	___	İş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar yetenekli değilim.
61.	___	Gündelik işler için benim kararlarıma güvenilemez.
62.	___	Tüm paramı kaybedip çok fakir veya zavallı duruma düşmekten endişe duyarım.
63.	___	Çoğunlukla annem ve babamın benimle iç içe yaşadığını hissediyorum-Benim kendime ait bir hayatım yok.
64.	___	Kendim için ne istediğimi bilmediğim için daima benim adıma diğer insanların karar vermesine izin veririm.

65.	___	Ben hep başkalarının sorunlarını dinleyen kişi oldum.
66.	___	Kendimi o kadar kontrol ederim ki insanlar beni duygusuz veya hissiz bulurlar.
67.	___	Başarmak ve bir şeyler yapmak için sürekli bir baskı altındayım.
68.	___	Diğer insanların uyduğu kurallara ve geleneklere uymak zorunda olmadığımı hissediyorum.
69.	___	Benim yararına olduğunu bilsem bile hoşuma gitmeyen şeyleri yapmaya kendimi zorlayamam.
70.	___	Bir toplantıda fikrimi söylediğimde veya bir topluluğa tanıtıldığımda onaylanılmayı ve takdir görmeyi isterim.
71.	___	Ne kadar çok çalışırsam çalışayım, maddi olarak iflas edeceğimden ve neredeyse her şeyimi kaybedeceğimden endişe ederim.
72.	___	Neden yanlış yaptığının önemi yoktur; eğer hata yaptıysam sonucuna da katlanmam gerekir.
73.	___	Hayatımda ne yapacağımı bilmediğim zamanlarda uygun bir öneride bulunacak veya beni yönlendirecek kimsem olmadı.
74.	___	İnsanların beni terk edeceği endişesiyle bazen onları kendimden uzaklaştırırım.
75.	___	Genellikle insanların asıl veya art niyetlerini araştırırım.
76.	___	Kendimi hep grupların dışında hissederim.
77.	___	Kabul edilemeyecek pek çok özelliğim yüzünden insanlara kendimi açamıyorum veya beni tam olarak tanımalarına izin vermiyorum.
78.	___	ş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar zeki değilim.
79.	___	Ortaya çıkan gündelik sorunları çözebilme konusunda kendime güvenmiyorum.
80.	___	Bir doktor tarafından herhangi bir ciddi hastalık bulunmamasına rağmen bende ciddi bir hastalığın gelişmekte olduğu endişesine kapılıyorum.
81.	___	Sık sık annemden babamdan ya da eşimden ayrı bir kimliğimin olmadığını hissediyorum.
82.	___	Haklarıma saygı duyulmasını ve duygularımın hesaba katılmasını istemekte çok zorlanıyorum.
83.	___	Başkaları beni, diğerleri için çok, kendim için az şey yapan biri olarak görüyorlar.
84.	___	Diğerleri beni duygusal olarak soğuk bulurlar.
85.	___	Kendimi sorumluluktan kolayca sıyıramıyorum veya hatalarım için gerekçe bulamıyorum.
86.	___	Benim yaptıklarımın, diğer insanların katkılarından daha önemli olduğunu hissediyorum.
87.	___	Kararlarıma nadiren sadık kalabilirim.
88.	___	Bir dolu övgü ve iltifat almam kendimi değerli birisi olarak hissetmemi sağlar.
89.	___	Yanlış bir kararın bir felakete yol açabileceğinden endişe ederim.
90.	___	Ben cezalandırılmayı hakeden kötü bir insanım.

EK-4. Evlilik İlişkisi İnançları Ölçeği (EİİÖ)

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Ailem, eşim ile aldığımız kararlara müdahale etme hakkına sahiptir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2	Eşimin beni sevmesi ve değer vermesi için her dediğini yapmalıyım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3	Evlenmeden önce cinsellik hakkında konuşmak utanç vericidir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4	Eşimin ailesinden çok benim ailemle görüşmemiz gerekir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5	Eşimin istekleri benim için makul olmasa bile yerine getirmeliyim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6	Eşim, duygularımı ben söylemesem de anlamalıdır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7	Eşıme cinsellikle ilgili beklentilerimi (zamanı, yeri, sıklığı, süresi, tekniği ve ilişki sırasındaki davranışlar vb.) söylemem ayıp olur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8	Eşimi seçerken kendimden çok ailemin düşünceleri önemlidir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9	Cinsel ilişkiye girmek istemesem de eşime hayır demem yanlıştır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10	Eşlerin birbirini kıskanması sevgilerinin bir göstergesidir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11	Mutlu bir evlilik için cinsel doyum şart değildir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12	Evlendiğim zaman, aileme çok yakın bir yerde oturmalıyız.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13	Eşimle tartışmaktan korkarım, çünkü onu kaybedebilirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14	Boş zamanlarımız ve tatillerimizde benim ailemle birlikte vakit geçirmeliyiz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15	Eşim, her zaman beni sevdiğini söylemelidir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16	Eşler, cinsel anlamda uyumlu olmasalar da olur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
17	Evlendiğim zaman, evimizin ekonomik yönetimi konusunda ailemin fikirleri önemlidir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18	Eşıme karşı hissettiğim olumsuz duygularımı eşimle paylaşırsam onu üzerim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19	Gelecekte doğacak çocuklarımızla ilgili kararlarda ailemin isteklerini yerine getirmeliyiz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
20	Öfkeli olduğum anlarda eşime sesimi yükseltmek en doğal hakkımdır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
21	Ailem, evliliğimle ilgili her şeyi bilmelidir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Gümüş Karadaş, Ayşe
Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek Lisans		
Lisans	Tobb Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	18.05.2018
Lise	Özel Çağlayan Fen Lisesi	2013

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2019	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	Araştırma Görevlisi
2018	Yeşilay Damla Anaokulu	Psikolog

Yabancı Dil

İngilizce

